

ŠTEVILKA 17/18/19
LETNIK XXVI
CENA 5DIN
DATUM 16. JUNIJA 1977

TRIBUNA

PRODOR

Ni kaj! T. im. "mladi slovenski poeziji" res ne gre odrekati prodornosti. Potem, ko so zvezno nagradili Blaža Ogorevca za njegov pesniški umotvor in se mu je s podobno nagrado pridružil še Marko Breclj, ki sicer kvari jugoslovanske otroke, pa je konec koncev le pesnik jugoslovanskega formata in ne ravno daleč od prvo zapisanega, se ekspanzija nadaljuje! Zdaj je še zagrebški Studentski list zagrabil za vabo. In jih bo cela serija, eden po eden se bodo zvrstili po posameznih številkah. Najprej so si sposodili Blaža ter natisnili izbor iz njegove nagrajene zbirke Prilino zreli paradižnik, zdaj pa obljublajo še izbore iz zbirk Borisa Gabršnika — Gabra, Ivana Volariča — Feota in Jaše Zlobca. To je pa že resen prodor mlade slovenske poezije preko republiških meja, saj je treba pri tem dodati, da bo sta v tem času (ali pa sta morda že?) na beograjskih Aprilskih susreth nastopila še Tomaž Salamun ter Iztok Osojnik ob spremljavi kitare Edija Štefančiča. Dejansko pa je to tudi lep kompliment delovanju ŠKUC-a, predvsem njegove založniške komisije, saj so se kar tri, od v Studentskem listu uporabljenih štirih pesniških zbirk, porodile iz njenega krila.

P.Z.

SPET NOVA ENCIKLOPEDIJA V POLUSNJU

V letošnjem letu bo izšla pri Savremeni administraciji v Beogradu knjiga ENCIKLOPEDIJA SAMOUPRAVLJANJA. Prvi del enciklopedije vsebuje preko osemdeset esejev na tematiko samoupravljanja, marksizma, družbenopolitičnega sistema in politike SFRJ, v drugem pa je okoli 1300 gesel, razvrščenih po abecedi.

Enciklopedija je napisana v srbohrvatskem jeziku, opremljena z ilustracijami in vezana v polusnje.

Prednaročniška cena je 600,00 din, prednaročila pa zbira Partizanska knjiga.

ZAKAJ TAKO?

Če si se že kdaj vprašal, zakaj v "Tribuni" nikdar ne najdeš ničesar o svoji fakulteti, boš tule našel odgovor na svoje vprašanje. Namreč, zmenili smo se, da naj bi vsaka fakulteta imela za naš list svojega dopisnika oziroma nekoga, ki bo naše novinarje obveščal o dogajanjih in problemih na fakulteti. Na seminarju UK ZSMS v Izoli so se predstavniki fakultet obvezali, da bodo vse v zvezi s tem uredili do konca marca! Ker tega niso naredili, je uredništvo sklenilo, da objavimo seznam fakultet, ki se sodelovanju z nami tako vztrajno izogibajo:

Pravna fakulteta, Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča (kljub večkratnim prošnjam), AGRFT, Akademija za glasbo, Pedagoška akademija, VUŠ, FNT—farmacija, tekstil in kemija, BTF in pa vse druge študijske smeri, ki niso imele na seminarju svojih predstavnikov, dobili pa so naš dopis.

Seveda pa ne smemo pozabiti na šest belih vran, ki nas o svojem delu redno obveščajo. Torej kolegi arhitekti, FF-jevci, FSPN-jevci, elektrotehniki in kolegi z VŠZD in VŠSD, hvala in kar tako naprej!

KDAJ BO DRUGAČE?

Pravica do dela in s tem do samoupravljanja, pravica do šolanja in pravica do ustvarjanja in uporabljanja kulturnih dobrin so osnovni pogoji, ki bi morali biti zadovoljeni, da bi lahko človek bil to kar je — človek.

Zato je potreben boj, da se lahko omogoči vsem ljudem, invalidom in tistim, ki to niso, da lahko enakopravno sodelujejo v delu in uporabi javnih ustanov. To ni le boj za humanejše odnose, ampak tudi boj za večje spoštovanje dostojanstva in človekovih pravic.

Čim hitreje vsak od nas dojame, da invalidom ni potrebna le pomoč, ampak da lahko invalidi družbi tudi kaj da, le da mu je to potrebno omogočiti, tem hitreje bomo prešli v bolj humano družbo, v kateri bo človek res človek, v kateri se bo z vso pravico imenoval človek — to pa je tudi cilj naše samoupravne družbe.

Ta boj pa ni naloga izključno invalidskih organizacij in društev, ampak tudi družbe v celoti. Isto velja tudi za SK, SSO, organizacijo za družbeno aktivnost žensk in druge organizacije, ki obstajajo v naši družbi.

Zato mi ni jasno, zakaj ne gradijo stavb, dostopnih "vsem". S tem se stroški ne bi povečali, nasprotno, celo zmanjšali bi se. Če bi se invalidi lahko šolali in rehabilitirali tam, kjer so se rodili in kjer stanujejo, bi veliko pridobili in sicer predvsem iz štirih razlogov:

1. Ostali bi pri starših in se razvijali kot vsi otroci.
2. V mladosti bi se ostali otroci navadili na invalide in prav tako invalidni nanje; s tem pa bi bili odstranjeni mnogi predsodki, ki še danes obstajajo.
3. Zmanjšali bi se izdatki za gradnjo in plačevanje skupnih domov.
4. Z gradnjo posebnih ustanov za invalide in z gradnjo izobraževalnih in ostalih ustanov za zdrave se omejuje izbor poklicev invalidov, ker jim obstoječe stavbe, zaradi arhitektonskih konstrukcij (invalidom niso dostopne) že vnaprej onemogočajo delovanje. S tem pa se brez dvoma prepad med invalidi in zdravimi še pogloblja.

VRTEC V IZGRADNJI

Tak je napis na plošči, ki je pritrjena na stavbi ob Erjavčevi cesti. Stavba je v neposredni bližini Studentskega naselja, zato nas je zanimalo, kaj je s tem vrtcem in ali bo mogoče organizirano tudi varstvo za otroke študentov. Na krajevni skupnosti Gradišče nismo izvedeli nič razveseljivega. Stavbo je pred dvema letoma odkupila Ljubljanska banka, izdelani pa so bili tudi vsi načrti za adaptacijo stavbe in za dograditev. Ker pa je predvidena razširitev Erjavčeve ceste, in to prav tam, kjer je Ljubljanska banka nameravala graditi prizidek, sedaj še ni jasno, kaj bo. 26. maja bo sestanek in dokončno bo sklenjeno kako in kaj.

Upamo lahko samo, da bo sestanek konstruktiven in bodo pristojni z delom kmalu pričeli. Stavba namreč ni ravno v prelestnem stanju in napis "vrtec v izgradnji" naravnost bode v oči. Sicer si pa lahko sami ogledate fotografijo in se prepričate, da vrtec niti slučajno še ni v izgradnji.

NM

Zelo problematično je tudi to, da invalidski zavodi ne morejo oz. zelo težko spremljajo moderno tehnologijo, ki se prehitro razvija, kar pa pripelje do tega, da tako izobraženi invalidi niso dovolj usposobljeni in pripravljeni na življenje in delo.

Resnično skoraj absurdno se mi zdi, da je od vseh srednješolskih centrov, ki obstajajo ali pa se grade v Sloveniji, le ta v Kamniku predviden tudi za invalide.

V Puli se gradi nova veleblagovnica in banka, že je zgrajena reprezentativna stavba elektro Istre, obenem pa si je invalidsko društvo komaj zagotovilo mesto za otroški vrtec. Invalidi nimajo svojih prostorov, kjer bi se lahko zbirali, prav tako nimajo telovadnic — v Puli pa se, ne vem kako dolgo že, gradi T.S.C., pa še vedno ni zgrajen; učenci lahko s samim udarjanjem z nogami ob tla zrušijo stavbo, v kateri se sedaj uče. V Ljubljani ni niti enega študentskega doma, ki bi bil zgrajen tako, da bi lahko v njem stanovali invalidi. Prav tako je malo fakultet, do katerih invalidi lahko pridejo (zaradi arhitektonskih preprek).

Tako invalidi, ki niso iz kakega študentskega centra ne morejo študirati, še tisti, ki so, težko.

Do večine kulturnih ustanov je pristop za invalide nemogoč. Morda v nekaj primerih lahko pridejo z zadnje strani stavbe, s tem pa problem za invalide nikakor ni rešen.

Velik problem invalidom predstavlja javni prevoz, ki sploh ni organiziran. Preostane jim le taxi, ki v Puli stane za 2 km 30,00 — 40,00 din, v Ljubljani pa 20,00 — 30,00 din, kar pa ni majhen izdelek z ozirom na to, da tudi materialno stanje invalidov ni vedno zadovoljivo rešeno.

Vse stavbe, v katerih bi lahko invalidi delali, bi morale biti zgrajene tako, da bi jim bil omogočen vstop; če to ni mogoče, se invalidu še zožuje že tako ozko omejena možnost izbire poklica.

Po dogovoru in seveda odvisno od pogojev, bi prevoz na delovno mesto in nazaj morale organizirati delovne organizacije ali krajevne skupnosti v okviru občin.

Prav tako se mi zdi nelogično graditi stanovanja, v katerih invalidi ne morejo stanovati — moramo se zavedati, da vsak izmed nas lahko postane invalid. In kaj narediti potem? Takemu človeku ne preostane nič drugega, kot da sedi doma v svojem stanovanju, morda celo išče novo, obstaja pa veliko vprašanje, če bo dobil primernejšega z ozirom na današnji način gradnje — četudi imajo stavbe dvigala, imajo prav tako 3—4 stopničke, če ne več, ki grenijo življenje invalidu ali tistim, ki ga nosijo. Naši arhitekti razpravljajo, kaj in kakšna je socialistična arhitektura. Zame je socialistična arhitektura tista, ki upošteva človeka t.j., da gradi stavbe, v katerih lahko stanuje in dela vsak človek (starec, invalid, mlad, star, gluhi, slepi ...), da se v neposredni bližini nahajajo otroški vrtci s svojim življavom, telovadnice, šole, prostori za zabavo in sprostitve ... in da ni vse naokoli le pusti beton, da si niso stavbe podobne kot jajce jajcu — torej čim več zelenja in različnih, pestrih oblik.

Kot sem omenil že na začetku, za reševanje teh problemov niso zadolžene le invalidske organizacije, ampak tudi DPO, DPZ, s katerimi se je potrebno povezovati. Posebno pozornost pa moramo posvetiti sodelovanju z organizacijo za družbeno aktivnost žensk in s SSOJ.

Ženske si prizadevajo za gradnjo vrtcev, šol ... Moramo jih podpreti, da izbojujejo vse to, ker nam neposredno omogočajo lažje življenje, istočasno pa moramo ljudem razložiti, kakšne naj bodo te stavbe, da jih bomo lahko uporabljali vsi.

S tem, da se izboljša družbeni položaj žensk, se popravlja tudi odnos do same ženske. Če ima kdo negativni odnos do ženske, ga bo imel prav gotovo tudi do invalida. Enakopravni položaj žena pomeni tudi enakopravnost invalidov in prav zato moramo v tem procesu neposredno sodelovati, ne pa iskati le svoje interese in le-te poskušati doseči s pomočjo vodilnih organizacij. Potrebno je osvetliti položaj invalidov, potrebno je na to spomniti delovne organizacije in krajevne skupnosti, kjer bi morali invalidi organizirati svoje aktivne.

V pogovorih z invalidi sem ugotovil, da SSO v KS in občini nima nikakršnega interesa, da bi vključil in pritegnil invalide k sodelovanju. Invalidi so del naše družbe, imajo pravico do samoupravljanja, do dela v DPO tako v KS, kot v RO. Nerazumevanje pa nemalokrat pripelje do tega, da se invalidi izolirajo, kar pa nikakor ni v skladu z našim humanizmom. Delo invalidov v DPO bi bilo brez dvoma pridobitev tudi za invalidsko organizacijo. V družbi bi se tako utrjevala tendenca po še humanejših odnosih, krepila bi se zavest vseh nas, istočasno pa bi se invalidi počutili enakopravne in koristne člane naše družbe. Zato se invalidska aktivnost ne sme omejiti le na delo v invalidskih organizacijah, ampak morajo delovati tudi v OOSS, KS, SK, delovnih organizacijah ... Invalidi bi postali še bolj družbeno aktivni, če bi se jim to omogočalo.

Eden izmed načinov realizacije tega je preprečevanje arhitektonskih zaprek.

Poskušal sem napisati, kar sem opazil sam in kar so mi povedali drugi invalidi. Nisem se spuščal v probleme kot so iznajdbe novih aparatov, nabava dragih ortopedskih pripomočkov, prav tako nisem omenil vloge radia in TV, ki bi jima moral biti ta problem prezenten, ko pripravljajo posebne oddaje o problemih zabave, organiziranja in pomoči mladine, žena in upokoencev. Invalidi so in to v vseh socialnih in starostnih strukturah naše družbe!

LJUBOTINA

OBJAVLJAMO SPISEK IN
TERMINE LETOŠNJIH BRIGAD

Srečko Pišer
Ljubljana, Poljanski nasip 48

Izobraževalna skupnost SRS
Sklad za štipendije in posojila
Ljubljana, Aškerčeva 9

Z aprilom 1977 ste mi ukinili štipendijo, ki sem jo prejemal za študij na filozofski fakulteti. Ker sem v letnem semestru 1976/77 redni študent FF, ste s tem prekršili 1. točko pogodbe, s katero ste se obvezali dajati mi štipendijo do konca rednega študija po statutu visokošolskega zavoda, na katerem sem vpisan.

Zahtevam v roku 10 dni od današnjega datuma izpolnitev obveznosti, ki so navedene v pogodbi, in pismen odgovor.

V kolikor moji zahtevi ne boste ugodili, nameravam vložiti tožbo bodisi za izpolnitev obveznosti, ki so navedene v pogodbi, bodisi za razveljavitev le-te in oprostitev od vseh obveznosti, ki jih pogodba nalaga meni.

S spoštovanjem

V Ljubljani, 14. maja 1977

Poslano:

- Izobraževalna skupnost SRS
- Tribuna

Pripis uredništva: vse tiste, ki se jim je zgodilo podobno vzpodbujamo, naj ne čakajo, da bo kdo namesto njih popravil in kaznoval krivico. Razmislijo naj zgornje pismo in ustrezno ukrepajo. Ne čakajte na akcijo, postanite akcija in ustrezno ukrepajte!

UČITELJ ORGANIZIRAL
PRETEPANJE UČENCA

v subotiški osnovni šoli
"Krotinica":

Učitelj Šandor Feldi je nekajkrat udaril učenca, nato pa ga je spodil skozi "živi ogenj", kjer so mladoletnemu učencu Željku Grgiču tudi vsi učenci dodelili po enega ali dva udarca, tako da je dobil težke telesne poškodbe.

Nevsakdanji dogodek, ki se je zgodil v osnovni šoli "Krotinica" v Subotici je povsem utemeljeno izzval revolt in ogorčenje staršev učencev. Do tedaj so to šolo večkrat dajali za vzgled.

Skratka, učitelj telesne vzgoje Šandor Feldi se je zato, ker se je učenec Željko Grgič neprimerno vedel (načrtno je pustil copate /vržene kar tako/ na hodniku pred telovadnico), zatekel k popolnoma subjektivni "pedagogiki". Učenca je kaznoval tako, da je moral "skozi živi ogenj". Na začetku kolone je stal sam učitelj, ki je učenca nekajkrat udaril, nato pa je moral nesrečni učenec še skozi kolono, kjer so ga udarili še ostali učenci, kakor so vedeli in znali. Na koncu kolone je zaključni udarec pripadel zopet učitelju Feldiju.

Zaradi posledic, ki jih je dobil učenec Grgič ob tem pretepanju, je moral na ortopedski oddelek Medicinskega centra v Subotici, kjer so ga zdravili osem dni. Diagnoza: kontuzija in večkratni hematomi.

Ta dogodek je izzval mnoge komentarje in ogorčenje staršev, posebno osnovne šole "Krotinica". Kako se lahko kaj takega sploh zgodi v letu 1977, ko se govori o vključevanju učencev osnovnih šol v samoupravljanje? Kako je mogoče, da nekomu v prosveti pade na pamet, da pretepa bodoče samoupravljalce?

Da bo še huje; učitelj Feldi nam je v pogovoru povedal, da to ni prvi primer kaznovanja učencev z metodo "živi ogenj".

Zgodilo se je tudi, da nekateri učenci niso hoteli udariti Željka Grgiča, toda učitelj Feldi jih je prisilil, da so to naredili.

V pogovoru je učitelj Feldi rekel še to, da mu je žal, da je prišlo do tega, ker mu je bil sicer ta učenec simpatičen, kar pa se tiče zdravniških opravičil pa misli, da si vsak lahko priskrbi opravičilo.

V šoli so nam povedali, da je učitelj Feldi v disciplinskem postopku, da pa o zaključku postopka ne morejo nič izjaviti. (iz Politike)

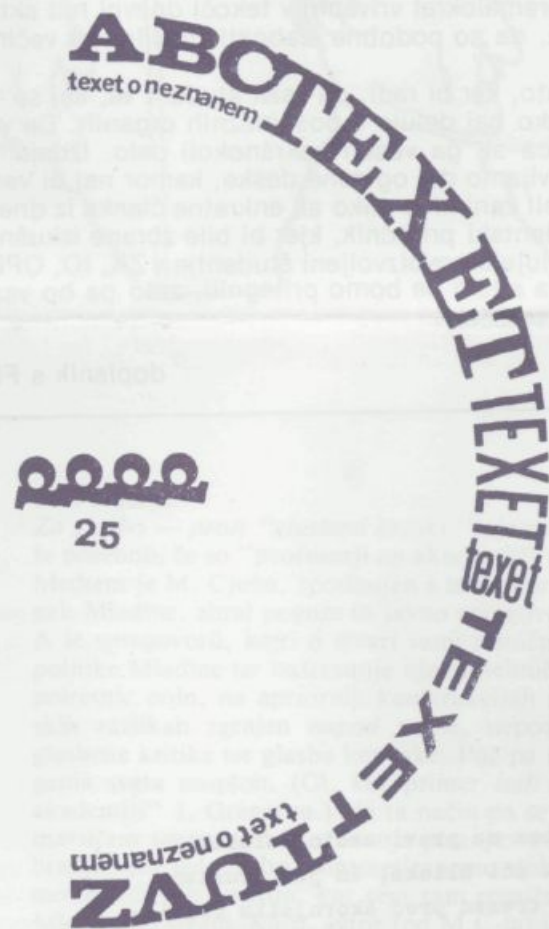
NO, NO UČITELJ!

O učitelju Šandoru Feldiju iz osnovne šole "Jovan Mitić" v Subotici, ki je z igro "živi ogenj" pretepel učenca Željka Grgiča, je AC že poročal, obvestili smo tudi, da je učitelj "do nadaljnjega" suspendiran. Tu je končno tudi vest o dokončni "kazni". Zbor delovnih ljudi te osnovne šole je izrekel ukor učitelju Šandoru Feldiju. Torej, ukor, ali cvek iz vedenja, ali no, no učitelj!

(Iz Studenta 12/13 — 27. april 1977, prevedla V.B.)

Nosilec MDB	MDA	termin
Lj. Center	Sutjeska	I. izmena — junij
Lj. Bežigrad	Mariovo	I. izmena — junij
Lj. Vič—Rudnik	Kozara	II. izmena — julij
Lj. Moste—Polje	Sava	II. izmena — julij
Lj. Šiška	Kosovo	III. izmena — avgust
Lj. Center	Kozjansko	III. izmena — 16. 7. — 6. 8.
Vrhnika	Kozjansko	IV. izmena — 7. 8. — 28. 8.
Lj. Bežigrad	Posočje	II. izmena — 24. 6. — 15. 7.
Lj. Moste—Polje	Suha Krajina	II. izmena — 24. 6. — 15. 7.
Lj. Šiška	Suha Krajina	I. izmena — 2. 6. — 23. 6.

UK ZSMS	Suha Krajina	III. izmena — 16. 7. — 6. 8.
Lj. Vič—Rudnik	Brkini	I. izmena — 2. 6. — 30. 6.
Kočevje	Brkini	II. izmena — 24. 6. — 15. 7.
Litija in Ribnica	Brkini	III. izmena — 16. 7. — 6. 8.
Kamnik	Brkini	IV. izmena — 7. 8. — 28. 8.
Domžale	Slov. Gorice	I. izmena — 2. 6. — 23. 6.
Grosuplje	Slov. Gorice	II. izmena — 24. 6. — 15. 7.
Logatec	Slov. Gorice	III. izmena — 16. 7. — 6. 8.
Lj. Vič—Rudnik	Slov. Gorice	IV. izmena — 7. 8. — 28. 8.
Lj. Šiška	Slov. Gorice	II. izmena — 24. 6. — 15. 7.

25

nada

pricerpa popro dopip crlo
bropira drloc dodorop
pripod popir blipir odirc
dio bi pira proca rodolid možda

ŠKUC je izdal dve novi pesniški zbirki
z eksperimentalno vizualno poezijo.
To sta
zbirki Vojslava Despotova "Upesme"
in Matjaža Hanžka "61 tekstov".
Zbirki, ki sta izšli v nakladi 500 izvodov

dobite v knjigarnah.

Prvi, v sklopu gradnje dijaških in študentskih domov v Sloveniji, bo po vsej verjetnosti odprt že 1. septembra. To je težko pričakovani dijaški dom v Kopru. Upajmo, da bodo z gradnjo pohiteli tudi druge po Sloveniji.

Na uredništvu je še nekaj neprodanih števil. Med njimi tudi nekaj tematskih. Vse, ki so pripravljeni prodajati te številke vabimo, da se javijo na uredništvu od 10. — 12. ure.

ŠTUDENTSKE AKCIJE NA FE

Studentje elektrotehnike se šele zdaj oglašamo v "Tribuni", zato moramo najprej poravnati račune za nazaj. Glede na lansko leto se je politična dejavnost študentov zelo povečala. Lansko leto je OZK FE le životarila, to vse pa je bila posledica dejstva, da predlansko leto izvoljenega sekretarja sploh ni bilo mogoče najti na fakulteti. Za v.d. sekretarja pa je bila obremenitev očitno predimenzionirana. Letošnje šolsko leto so se stvari bistveno popravile. Zagnani novi sekretar, sveže ideje nekaterih novih članov in OZK blesti. Med mnogimi akcijami omenimo, da so vsi neaktivni člani, ki jih ni bilo na nekaj zaporednih sestankov, dobili vabilo, naj se oglasijo na pogovor. Kogar ne bo, bo najbrž črtan z evidence. "mrtve duše". Preselimo se na najbolj množično študentsko organizacijo — OZSMS FE, ki je tudi najbolj vplivna. Samo z besedo se dotaknimo Elektrijade in porabljenih milijonov. Govorili bomo o najbolj zanimivih stvareh IO, OPD in informacijski komisiji. IO, to je skupina zagnanih ljudi, ki odločajo za celotno OO. Namerno sem zapisal "odločajo". Zakaj? 9/10 članov te organizacije je samo na papirju. Pridejo na en sestanek letno ali pa še to ne. Nezainteresiranost-neinformiranost?

Od milijon stvari omenimo samo dve pomembni: obračun z asistenti tipa "jaz sem frajer" in prodor študentov, ki jim je manjkal en pogoj za vpis v višji letnik. Zanimivo, kako so nekateri ljudje, še včeraj študentje, danes korak naprej po hierarhični lestvici, skušali vsak dan dokazovati svojo premoč: duševno, fizično in potenčno. Če študent na vajah ni vedel kake malenkosti, že so padale žaljive opombe tipa: "Vi pa nimate pojma!". Kako so si lahko svoje čase nekateri privoščili take stvari (kar je nemalokrat pripeljalo do skrajno konfliktnih situacij, tik pred fizičnim obračunavanjem) kljub obilici res dobrih in priljubljenih pedagoških delavcev, vam povem na uho: skrajna politična neaktivnost študentov mene in tebe. No, potem so študentje podali svoje odklonilno mnenje o teh "izbrancih znanosti" in glej ga zlomka, z danes na jutri so volkovi postali nedolžne ovčice. Klotilda (roka resnice) pa ni povohala nobenega.

Pri prehodu iz 2. v 3. letnik je zaradi nemogočih zahtev leto za letom prihajalo do omilitve prestopnih pogojev. Lansko leto ne. Padlo naj bi nekaj deset študentov. Začeli so se pritoževati.

Ob podpori vseh študentov so nizali akcijo na akcijo in uspeli so. V premislek: če ob odlični organizaciji uspe tudi malce dvomljiva zadeva, kaj bi študentje lahko dosegli v primerih, ki nas res bodejo v očesni živec. (povprečen študent FE ne ve, kaj je to OPD, kaj je fakultetni svet...)

Torej IO dela, če ne drugega, imajo vsak teden sestanek. Efekti so odlični. Malo pa moti, da je to precej zaprt krog ljudi, da delajo po lastni presoji, v imenu vseh študentov. Tako recimo niti študent predstavnik smeri (10 kateder na FE) ne ve, kdo, o kom in zakaj-kako piše pedagoško mnenje o pedagoških delavcih njegove smeri. Smo že pri OPD in stari študentski slabosti: neaktivnosti. Le malo študentskih predstavnikov hodi na sestanke OPD, res pa je obremenitev huda-najmanj 3 ure na dva tedna. Novoizvoljeni študentje smo vse premalo izkušeni, prevečkrat glasujemo o stvareh, ki jih premalo poznamo in premalokrat vrivamo v tekoči dnevni red aktualne študentske težave. Ni iz trte izvita, da so podobne slabosti značilne za večino študentskih organizacij.

Na koncu še informacijska komisija. Zato, ker bi radi, da vsak študent ve, kaj se na fakulteti dogaja, da ve, koga voli in kako naj deluje v posameznih organih. Da ve, kam naj se obrne, če ga zadane krivica ali ga veseli kakršnokoli delo. Izdajamo "STIK", urejamo oglasno desko, pripravljamo del oglasne deske, kamor naj bi vsak študent lahko napisal svoje misli, nalepil zanimivo sliko ali enkratne članke iz dnevnega časopisa. Poskušamo pisati študentski priročnik, kjer bi bile zbrane izkušnje in nasveti starejših kolegov, kako naj delujejo novoizvoljeni študentje v ZK, IO, OPD, OMRD, OGFV... Seveda lenega študenta s tem ne bomo pritegnili, zato pa bo vsak količkar zainteresirani in aktivni našel, kar išče.

dopisnik s FE

PETNAESTOG MARTA OVE
GODINE NAVRŠILO SE 40 GODINA
IZLAŽENJA LISTA "STUDENT"

Sa Lolom na čelu, "Student" je artikulisao, inspirisao i pokretao presudna revolucionarna zbivanja na Crvenom univerzitetu — igrajući ulogu nezamenljivog popularizatora inicijativa i akcija KPJ i SKOJ na Univerzitetu.

Danas je "Student", kao i ranije, prvorazredni stvaralački poligon studentske omladine, i uopšte, mladih stvaralaca. Generacije novinara, literata, umetnika, aktivista, javnih i kulturnih polsenika prolaze kroz "Student" — uče, stasavaju i izdaju list istovremeno.

U okviru obeležavanja jubileja druga Tita, Univerzitetski odbor GK SSO Beograda, Univerzitetska biblioteka "Svetozar Marković" i redakcija lista "Student" pripremaju fototipsko izdanje svih predratnih brojeva "Studenta" ("Beogradski student", "Naš student", "Novi student"). To je istovremeno i vid obeležavanja četrdesetogodišnjice izlaženja lista "Student".

Međutim nijedna naša biblioteka, čak ni Univerzitetska biblioteka "Svetozar Marković", ne poseduje sve predratne brojeve lista "Student". Naime, "Student" je — zbog revolucionarne komunističke opredeljenosti — uništavan od policije i okupatora. Nema čak pouzdanih podataka o brojevima koji su štampani do 1941. godine, jer je "Student", budući da je policijski zaplenjivan, menjao ne samo mesto štampanja već i ime.

Zbog svega toga neophodno je istražiti podatke o njegovom izlaženju kako bi se brojevi kompletirali i ponovnim objavljivanjem učinili dostupnijim.

Molili bismo zato sve pojedince, institucije i organizacije da sve podatke o izdanjima i pojedinim brojevima lista "Student", "Beogradski student", "Naš student" i "Novi student" pošalju na adresu:

UNIVERZITETSKA BIBLIOTEKA "SVETOZAR MARKOVIĆ"
— odeljenje periodike —
Bulevar revolucije 71
11000 BEOGRAD

Redakcija "Student"

Franci Zagoričnik:
TOKRAJ IN ONKRAJ
(K razstavi Bohinjski grafiti in
daktilografije)

Dva ciklusa del, ki sem jih razstavil v galeriji Prešernove hiše v Kranju, se med seboj po videzu močno razlikujeta, prvi je fotografski, drugi daktilografski, vendar je med njima veliko skupnega. Rad bi na kratko opozoril na njune skupne točke.

Oba ciklusa se posvečata elementom jezika na način, ki sodi na področje konkretne poezije, in se tako nahajata na tistem ekstremu literature, ki se ukvarja s samo materialno pojavnostjo znamenj jezika.

Bohinjski grafiti se v svoji prvotni obliki nahajajo v narodnem parku pri Savici in so vrezani v bukvah. Te bukve (nem. Buche, slov. bukev), oziroma te knjige (nem. Buch, slov. knjiga, pa tudi bukva) že po svoji naravi ne dopuščajo večjih zapisov, kot so aforizmi ali razni skatološki zapisi in podobno, kar lahko najdemo na drugih javnih mestih, pač pa v resnici dopuščajo in to me je tudi predvsem pritegnilo, samo celo vrsto znamenj človekove identitete.

Daktilografija so eksperimentalno dobljeni rezultati multipliciranja posameznih daktilografskih znakov, in sicer takšnih, ki so povečini zunaj abecedni, pripadajo interpunkciji in so tudi zunaj možnosti vsake izgovorjave in s tem tudi zunaj vsake druge pojavnosti razen vizualne.

Skupno obema ciklusoma je tudi to, da gre v obeh primerih za zvrst znotraj konkretne poezije, ki jo pesniki imenujemo *najdena poezija* (poezija trovata). To pomeni, da gre za takšno vrsto estetskih proizvodov, ki ji po našem mnenju ni treba ničesar dodajati in tudi odvzemati ne, kajti stvari so same po sebi in za nas zadostne in popolne. Selekcioniran je samo format, ki naj omogoči funkcionalno vključevanje izdelkov v razstavni prostor, ali v prostor drugih literarnih dogajanj, kot so to potem literarne bukve, revije in almanahi.

Vidna razlika med tema dvema deloma je gotovo v tem, da v primeru grafitov ne gre za nobeno znamenje, ki bi bilo dodano, narejeno z namenom doseči večji estetski učinek, v primeru daktilografij pa ne gre za nobeno znamenje, ki ne bi bilo odtisnjeno z namenom in željo takšnega učinka. Vendar je razdalja med tema dvema skrajnostima bolj časovna in prostorska, sodita pa v iste razsežnosti ustvarjalnega procesa. Primer bohinjskega grafita je na začetni stopnji pristopa, ne na isti način, vendar pa prav tako domneven, kakor gre tudi pri daktilografiji za predvidevanje rezultata, ki je sicer vnaprej določen po numeričnem programu, toda nerazviden pred izvedbo eksperimenta.

Pri najdeni poeziji gre tedaj za najdevanje tistega, kar že je (dano) bodisi v bukovem gozdu ob Savici bodisi v nekem daktilografskem programu, in tedaj za postavljanje tega najdenega in neokrnjenega, s kakršnokoli špekulativno intencijo na raven in perceptivni prostor estetskega (poezije, knjige, galerije).

Stopnja intervencije je pri tem poglobilni moment, ki tudi povezuje daktilografije in grafite. Oziroma bolje rečeno stopnja neintervencije. To se sicer pokriva tudi z načelom, da poezija ni v izključni domeni človeške duhovne ustvarjalnosti. Mi jo opažamo in dojemamo že v njeni popolnosti v sami naravi stvari (bukve, stroja). Sprejemamo jo kot partituro svojega čustvovanja in mišljenja, ki se v takšnih primerih realizira na podlagi vizualnega doživetja.

Misterij literarne umetnosti je tako prenešen iz sveta ubesedenega čustvovanja, neposrednega doživljanja in imaginacije direktno v svet materije, v soočenju z njenimi pojavnimi oblikami in zakonitostmi.

Ideologija konkretne literature je dialektični materializem.

Obstoječi ugovor zoper to dejavnost je v tekstu kranjskega slikarja Nejčca Slaparja *Zapis ob robu*, ki je bil objavljen v tukajšnjem časopisu *Snovanja* 26. aprila 1977.

Obsežni tekst ugovorov se mi kaže strnjen v naslednjih dveh citatih: "Kje je tisto sporočilo, ki sem ga zaman iskal? Kje je vsa tista tajna, ki sem jo zaman skušal odkriti in ki bi mi morala šepetati, kričati...?" In pred tem: "Morda je umetnik ob takšnem ustvarjanju pozabil, da je pesnik, da je vsak znak, ki ga uporabi, povezan z nešteto drobnimi trenutki, ki kristalizirajo njegov izraz, da so črke drobni kristalčki vredni vsak zase posebne pozornosti."

Ob teh dveh citatih je strnjeno tudi siceršnje kritikovo ugotavljanje, kakršne da stvari so, kako da z njimi je, oziroma kakšne naj bi bile, da bi bile, kakršne niso in kakršne tudi ne nameravajo biti. *Zapis ob robu* je na ta način res to, kar govori njegovo ime, s tem da se problema, ki ga skuša obravnavati, na nek način dotika, na način obrobnosti, na način tujosti in tujega, ki zna biti tudi superioren, saj utemeljeno izhaja iz lastnih izkušenj in pogledov, četudi mimo izkušenj drugačnih naravnosti in prizadevanj.

Odveč je govoriti, da je ali pa da poezija ni tista, "ki bi mi morala šepetati, kričati". Je pa ob tem prav tako odvečno ugotavljati, da je nekdo pesnik in da je na to morda pozabil. Odvečno zaradi tega, ker se kaže kot prav tako odvečno tudi vprašanje o sami poeziji, ali konkretno o poeziji tistega, ki da je morda pozabil, da je pesnik. Vsaj vpraševanja ni o tem, kakor da to tudi ne bi bilo vprašljivo. Odvečno je tudi vprašanje o tem, ali drži tisto, o čemer se ne bi vpraševali, ker bi to tako in tako predstavljalo malodane absolutno resnico, ne glede

Tribuni: Avtomontaža in jaz

Kaj pišeš?

Pismo.

Za koga je pismo?

Za fante.

A hude?

Ja, hude, da bojo manj hudi.

Mogoče ne bojo več tako hudi, če jih bom na pravi način tolažil.

Ampak za zdaj jim još krvava osveta iz oči bliska, in jaz, mustan-gov sin brez povodca se v kotu ograde tresem pred škornjetim kroti-lcem. Ta že ve, kako se nepridipravu iz glave vsakojake m i s l i o k u l t u r i z b i j a , pa perverzne nakane z u m e t n i š k i m i s l i k a m i prepreči.

Oni dan so me iz jedilnice Avtomontaže z mojimi slikami vkup na pro-sto postavili. Moja razstava je potemtakem od otvoritve do ponigla-vega umika trajala 18 /osemnajst/ ur, v to vstevši tudi, geografsko gledano, noč, ki v teh krajih ni svetla. V četrtek, 26. maja, je mo-ja mama planila v jok , v skrivnostni vrnitvi mojih slik je zapa-zila apokaliptični znak prekletstva in naglega konca, ki mi preti. Skratka, neki samoupravljalec na srednje visokem položaju, je kate-gorično zavrnil moje slike kot tudi pesnike, ki so bili sodelleženci proslave - Kocbeka, Volariča in Zajca. Kolikor vem, mu predvsem ti zadnji niso bili všeč, jaz sem pač bil v isti ŠKUCevi košari. In kaj zdaj? Pretvarjam se, da ne vem v katerem grmu tiči zajec. V samoupravljaškem? Ne bi si upal trditi. V protikultniškem? Bežite no! Morda pa v zadržnjeno-značajskem grmu? Prevzoprah je po en majhen zajček v vseh treh grmih, zdaj pa so naenkrat skočili iz zavetja, na, pa jih lovi! Resno pri vse, tem je tole: na raznih forumih je čutiti pritisk na slikarje, naj ne bi bili hermetični, naj gredo v kolektive. Na srečo še ni splošen pojav, da potem nekdo v tem ke-lektivu brez prave motivacije in obrazložitve izvaja arbitražo o primernosti tvojih del. Nerodno je tudi to, da človek rad pomisli, kakšne otroke lahko takšno metoda sčasoma dobi, in kakšno široko uporebo. Avtomontaža, povej javno, kaj misliš!

Schmidt, Matjaž

Schmidt, Matjaž

na to, ali smo to resnico zmožni in pripravljeni izpovedovati ali ne, saj je resnica poezije ali neke konkretne poezije tudi brez vsakega našega truda absolutna.

Tako nam seveda trditev, da je nekdo pesnik, ne pove ničesar, najmanj pa takšna trditev potrjuje, da je umetnik razdvojen na nekaj, kar nedvomno velja in na kar smo pripravljeni priseči, in na nekaj drugega, kar je po vsej verjetnosti zgrešeno, kar je zmotno in je potem umetnik že tudi sam nekakšna pomota, če že ne celo najboljši argument proti samemu sebi.

To bi bilo seveda zabavno. Toda takšna delitev se mi upravičeno upira, imam jo za izraz udobnosti in komoditete, za izraz neznanja in bi kritiku kar privoščil, da bi si od blizu ogledal tisto, ob čemer si dovoljuje tako zanesljivo in pozitivno sodbo, saj bi se mu moralo nujno zatakni, ko bi mu postalo jasno, da me niti tokraj niti onkraj poezije še najmanj zanimajo šepeti ali kriki ali tisto, kar bi bilo vmes, kakor me tudi vprašanje, ali me bo imel kdo zaradi tako vroče zaželenih šepetov ali krikov za pesnika ali ne, niti najmanj ne more zanimati, tako kakor to dejansko tudi drugih ne more zanimati. Sam mu resnično ne bi mogel in tudi ne bi hotel garantirati, da v celotnem svojem delu ne bi izhajal iz istih estetskih načel.

Recimo, da zaradi tega ne, ker si poezije ne predstavljamo vklenjene v okove nekih izključnih, poglobitnih, absolutno jasnih in nedvomnih zahtev, ki jim je treba samo še slediti, ali pa je v teh zahtevah že zadosten povod za to in garancija za to, da tisto, kar je napisano v skladu z omejenimi zahtevami (četudi neovrgljivimi), že kar je, kar si želi biti poezija ali kaj, tako da je vsak nadaljni trud, sploh vsako prizadevanje na področju poezije lahko edinole jalovo početje (tudi kadar gre za izključno sleditev izključnim zahtevam).

Zdi se, da se hujši ugovor kaže v naslednji trditvi iz istega zapisa ob robu: "Zagoričnik je razstavil vsakdanjost, tisto plat vsakdanjosti, ki beži mimo nas in nas skoraj vedno pušča neprizadete v srečanju."

Ta očitek zadeva tako daktilografije, kjer gre avtorju spet za zamenjavo med premetavanjem fotografskih rastrov in nečim, kar so in za kar gre pri daktilografijah, tako tudi za bohinske grafite, ki so tudi tvorba vsakdanjosti, četudi je ustvarjalni napor te vsakdanjosti

sam v sebi dokumentiran in je tako razvidno, da obsega dejavnost številnih vsakdanježev med leti 1899 — 1976, kakor je ustvarjalni napor pri daktilografijah očitno jalov, saj bi ga bilo mogoče zamenjati z manj napornim in čisto preprostim premetavanjem fotografskih rastrov.

Lahko bi trdili, da je takšno naziranje neprimerno nasproti vloženemu delu, tako v primeru daktilografij, tako v primeru grafitov, razstavljenih kakor tudi tistih na bukvah. A pustimo to ob strani. Zanima nas lahko nekaj drugega.

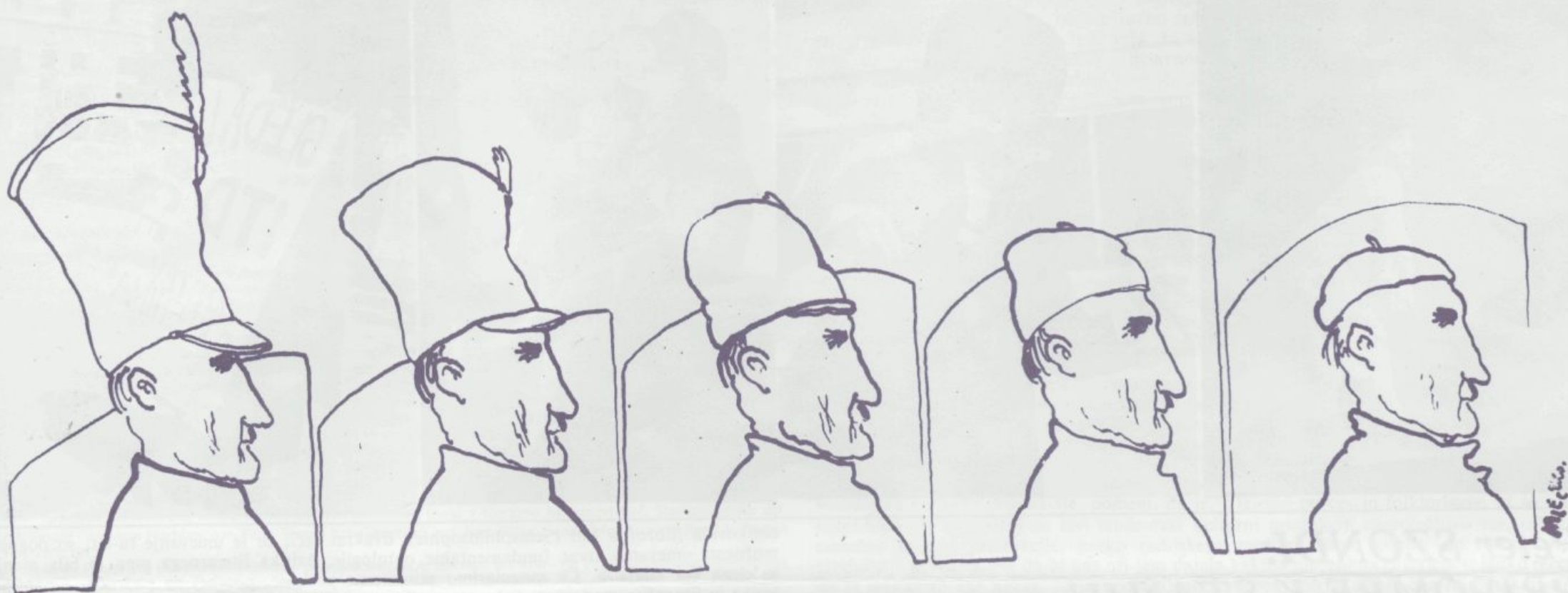
Če že gre za napad na vsakdanjost in za to očitno gre, potem ta napad ne prihaja s strani vsakdanjosti na sploh, ampak iz zavesti v tej vsakdanjosti, ki je sama na sebi nadvsakdanjostna, saj vsakdanjost že v samem navedenem aforizmu razpade na vsakdanjost in na "tisto plat vsakdanjosti, ki beži mimo nas in nas skoraj vedno pušča neprizadete..." Tako se nam vsakdanjost dialektično razkriva v svoji dvoplastnosti, kar prav gotovo implicira tudi njeno večplastnost.

Tista plast vsakdanjosti, ki bi nas po drugi strani puščala prizadete, bi bila tedaj tudi pravo časno določilo. V katerem bi svoj časni prostor našla tudi umetnost.

Ali bi se bilo treba pogovoriti tudi o tem, kako je s prizadetostjo ali z neprizadetostjo?

Jasno je: tista plat vsakdanjosti, ki ne bi bežala mimo nas in bi nas zmeraj puščala prizadete, bi bila potemtakem že zaradi svoje nadčasnosti tudi nadvsakdanjostna in s tem tudi nad vsem, kar beži mimo nas in kar nas skoraj zmeraj pušča neprizadete v srečanju.

Tisto, kar se dogaja v srečanju, se kaže kot bistvo. Mogoče je to še toliko bolj natančen časni prostor poezije in njenega dogajanja. Vprašanje je samo, ali smo v svojem srečanju prizadeti ali "izadeti". Kajti nič nam ne pomaga (tistim na strani poezije, ali pa izključno Zagoričniku), če nekdo ob našem delu ni prizadet, pa tudi ne, če noče biti prizadet. Umetnost ni brez prizadetosti. Zmago bodo odnesli tisti, ki nekaj premetavajo in se zadovoljujejo s svojo trenutno nasičenostjo v srečanju, v prizadetosti, tisti, ki hitijo v naročje naslednjemu srečanju, v prizadetosti vzbujajoči enako ali podobno prizadetost, enako ali podobno zavrgljivo in tako naprej. In tako naprej.

''JAZZ NA REŠETU ŠE ENKRAT Popravek in protest

Ne samo, da se *tudi to* dogaja. Stvar je malo drugačna, veliko bolj resna — *to se redno dogaja*. Takšno obnašanje je postala že kar navada. Da se namreč na vse pretege kritizirajo takšni ali drugačni negativni pojavi, ko se pač za to pojavi potreba. Da pa se vlaga naravnost nečloveški napor v to, da se ne bi s temi pojavi vred reklo kaj proti ljudem, ki so njihovi nosilci, ki pravzaprav, po domače povedano, delajo te pojave in bi morali biti za to delovanje in njegove posledice vsaj majheno odgovorni. Vsaj toliko, da bi se smelo zvedeti, kdo da so ti tički. Ampak ne: kot da so vsi ti pojavi brezmadežno spočiti, kot da je dovolj že, če posije sonček in pada ljubi dežek, pa potem kar zrastejo (iz plodnih tal, seveda).

To se dogaja tudi v zvezi z "glasbeno kritiko". Tako se lahko zgodi, da tisti, na katere se konkretno nanaša beseda graje, ostanejo enostavno anonimni in se lahko celo načelno strinjajo s povedanim, kar pa jih seveda ne obvezuje, da bi tudi drugače delali v naprej. Tako se zgodi, da enostavno tam, kjer je zapisano MITJA CJUHA in BORIS BOGATAJ in kjer se odkrito in argumentirano ter v pričakovanju eventualne odkrite in argumentirane nasprotne podaje govori o MITJI CJUHI in BORISU BOGATAJU, ta dva tovariša enostavno sublimirata. V tistih vrsticah, kjer sta bila še malo prej zapisana, ju naenkrat več ni! Čudno kozmično! Seveda pa po tej logiki ni nobeno čudo, če se vzporedno s kritiko, v kateri je bilo zapisano njegovo ime, pa je na nek nedoumljiv način izginilo od tam, pojavi spet ena iz serije "glasbenih kritik" BORIS-a BOGATAJ-a, ki je kot jajce podobna vsem prejšnjim, prav tistim, ki so bile neposreden povod za to, da je bilo tisto, kar je napisano v tekstu pod njegovim, sploh bilo zapisano. (Glej Mladino, št. 13, 7. april 1977, kritika BB o Shakti koncertu). Kljub temu, da takšni pojavi, izgleda, nikogar ne vznemirjajo, pa bomo vseeno zatrčili: takšno obnašanje redakcije Mladine je hipokrizija in meče kaj čudno luč na njeno redakcijsko politiko. Še posebno, če bralci in sodelavci vemo, da sta oba oseba, s katerima smo med drugim polemizirali, v kar najtesnejši, kar najintimnejši zvezi s samo redakcijo Mladine. Ali je res potrebno, da redakcija kot družbeni in samoupravni organ brani svoje člane ter sodelavce na tako pogrešno pokvarjen način, da iz teksta drugega sodelavca enostavno izpušča določena imena; da na ta način tekst cenzurira ravno tam, kjer je cenzura še posebej škodljiva? Ali morata, Mitja in Boris, res pristajati na takšen nivo polemike, t.j. na enostavno zaplankarsko skrivanje, namesto, da bi javno povedala, kaj je v naši polemiki takšnega, s čimer se ne strinjata ter da bi se sploh izjasnila, kaj si mislita in kaj vama glasbena kritika kot takšna pomeni? Saj sta do sedaj tisto, kar sta napisala, tudi podpisala in objavila, tako da je javnosti dostopno. Ali je res potrebno, da zaradi takšnih manipulacij na koncu pade čudna svetloba na tekst avtorja, ki pri vsej stvari s takšnim cenzuriranjem nima prav ničesar? In to ravno v času, ko smo sprožili pomembno akcijo, da bi vsak član ZSMS postal tudi naročnik Mladine in mora zato redakcija s svojo politiko in kvaliteto dela pokazati, da je tega Mladina sploh vredna?

Ni potrebno in ne bomo tega niti dopustili. V svojo in v korist redakcije Mladine! Zato še enkrat javno izjavljamo v skladu z vsemi pozitivnimi predpisi, posebno tistimi o tisku: *smo za to, da smo kritični do pojavov in (skupaj z njimi) do posameznikov*, ki so s temi pojavi v kakšni zvezi. Zato smo v tipkopisu svojega drugega nadaljevanja teksta "Jazz" na rešetu, ki je bilo natisnjeno v Mladini, št. 13, 7. aprila, naravnost zapisali, da se tam govori o MITJI CJUHI in BORISU BOGATAJU! Za to, da se ti dve imeni takrat nista pojavili tam tudi natisnjeni, da sta bili *enostavno izpuščeni*, pa nosi vso odgovornost redakcija Mladine. Mi se takrat zgoraj zapisanemu načelu o konstruktivni kritiki nismo izneverili in si tako pri tem umijemo roke!

Zoran Pistotnik

P.S. avtorja:

Za glasbo — proti "glasbeni kritiki" (njenim protagonistom, pa tudi tistim, ki jo omogočajo; še posebno, če so "profesorji na akademiji").

Medtem je M. Cjuha, spodbujen s tem popravkom, ki pa seveda ni zagledal luč dneva na straneh Mladine. zbral pogum in javno spregovoril o stvari. (Gl. Mladina, št. 16, 28. april 1977.) A le spregovoril, kajti o stvari sami resnično *spet* ni nič povedal. Opravičevanje redakcijske politike Mladine ter naštevane njenih tehničnih težav, ki jima sledi namigovanj, podtikanj ter polresnic poln, na apriornih konstrukcijah in nedomišljenih, praznih celo absurdnih pomen-skih razlikah zgrajen *napad* name, neposredno le malo pove o njegovem pojmovanju glasbene kritike ter glasbe kot take. Pač pa dovolj pove o njegovem načinu mišljenja in razlaganja sveta nasploh. (Gl. kot primer *tudi* tisti odstavek, kjer je govora o "profesorju na akademiji" J. Gregorcu.) Na ta način pa seveda tudi o tistem, česar ni zmožni izreči. Pa še o marsičem spregovori skozi svoje pisanje: o tem, da sploh ni sposoben resnega in doslednega branja, (to trditev bo zainteresiranemu dokazalo že površno primerjanje njegovih trditev o mojih trditvah s tistim, kar sem sam resnično napisal), pa da je njegov edini horizont obseg Mladininih strani. Kajti, avtor (od M.C.-ja) inkriminiranega teksta je kljub temu, da M.C. tega ne vé, le napisal in celo objavil kakšno refleksijo o glasbi in glasbenih dogajanjih, objavil pa je tudi kakšen t.im. teoretski tekst, iz katerega so vsaj posredno razvidne njegove "pozicije", s katerih "nastopa" *tudi*, kadar se ukvarja z "glasbeno kritiko". Še več. Trdim, da so taiste "pozicije" jasno razvidne tudi iz inkriminiranega teksta, kjer jih M.C. ni uspel razbrati. Ne dvomim pa v to, da je M.C.-ju veliko lažje, da si tak napor brskanja po publikacijah, ki niso ravno Mladina, prihrani ter napiše pač tisto, kar je obelodanil. Vseeno pa bom eno stvar ponovno izrekel, še enkrat poudaril. *Gre za glasbo* kot eno od oblik umetniške produkcije in s tem produkcije sveta kot takšnega. Če pa se že ubadam s *takšnim* pojmovanjem glasbe, potem gre predvsem za *takšen* diferencirani in definiran odnos do nje, ki se izreka za *tisto glasbo*, ki je (posredno ali neposredno?) producent drugačnega, boljšega, človeka ustreznega sveta. Pri čemer je seveda nujno, da raziščemo z vso resnostjo in prizadetostjo odnose ljudi, ne njenih posrednih ali neposrednih producentov, do *te* glasbe, kakor tudi do glasbe nasploh; da se vprašamo, kakšno mesto, *tako* določena glasba v nekem socialno-zgodovinsko-ekonomskem prostoru zavzema, kakšen odnos, ki preseva skozi takšne manifestacije kot so obiskovanje koncertov in reakcije na njih izvedeno glasbo, "glasbena kritika", kulturno glasbena politika, redakcijska politika sredstev javnega obveščanja itd., zavzemajo do nje posamezniki in družba, kakšne so te posebne relacije do socialne celote ter na koncu, a najpomembnejša, kaj vse to pomeni glede na nek zgodovinski, natančneje, revolucionarni kontekst. Zato me nadvse malo briga za takšno strokovnost, takšno redakcijsko politiko (Mladine), takšno delovanje M.Cjuhe ali pa "profesorja na akademiji" J. Gregorca, ki je samo sebi namen in hkrati ne vé, kaj bi samo s sabo počelo, čeprav so ravno ti akti zelo resni indikatorji ravno takšnega obravnavanja glasbe, *za katerega nisem*, na katerega pa je nujno opozarjati. Pri vsem tem pa ne gre le za "Jazz" (v narekovajih, prosim!!!), kot bi M.C. rad prikazal s svojo zlonamerno interpretacijo, ampak tudi za "rock", pa za "novo glasbo", pa za staro "klasiko", tudi za zdaj spet aktualnega Beethovena in predvsem preko tega za glasbeno celoto. M.C.-ju pa za to ne gre. Edino, kar res hoče je, pobeogniti skozi stranska vrata. Moja "pozicija", s katere "nastopam", hoče biti idejno opredeljena in kot edina *resna* zavestna pozicija socialne ter s tem *nujno razredno* pogojena. Mitja, ti se s takšno "pozicijo" ne strinjaš, ne strinjaš se z njo eksplicitno in po konsekvencah, ki sledijo iz v tvojem članku izrečenega: kakšna je potem tvoja "pozicija"?

Od tu naprej pa ne bomo več zgubljali besed. MC je razsodil in dal stvar ad acta. Naj se fant v naprej kar sam zabava v svoji samozadostni zadovolj(e)nosti, tudi mimo njega vsa stvar očitno ni šla brez efekta. In smo, v vsej svoji "skromnosti", ki nam jo med vrsticami priporoča, več kot zadovoljni s tem!

FOTOREPORTAŽA
REPUBLIKA
Gledalci
17.10.

Peter SZONDI: PRIPOMBE K STANJU RAZISKOVANJ LITERARNE HERMENEVTIKE

Predgovor izdajatelj

Predavanji, ki ju združuje zadnji zvezek "Studienausgabe der Vorlesungen" Petra Szondija, ne povezuje samo refleksija o problemih filološke prakse. Povezuje ju tudi utemeljitev literarne vede, ki naj je ne bi več obladovale navade interpretiranja posebnih filologij, temveč bi zmogla svoji metodiki podložiti lastno teorijo teksta. V predstavitvi teorij 18. in zgodnjega 19. stoletja so, s povratkom na zanemarjena vprašanja, izpostavljene prav konstitutivne poteze literarne hermenevtike v nasprotju s tradicionalno, medtem ko so v predavanju o Hölderlinovih himnah problematizirani praktični rezultati filoloških disciplin skozi refleksijo o predpostavkah interpretacije. Ob predavanju, v katerem je Szondi izpeljal svojo interpretacijo himne FRIEDENSFEIER, je označil svoj prejšnji esej o problematiki spoznavanja v literarni vedi kot poskus, v katerem je hotel pokazati, "kako filologija, ki se zapira refleksiji, ne more namestiti omejenega in zavarovanega polja tostran filozofske spekulacije, temveč ji preti, da prav na svojem področju zapade samovolji in slepilu". Nasprotno pa lahko najdemo pozitivno interpretacijo pesmi le "na osnovi refleksije kompozicijskih in jezikovnih zakonov" same "himne". S tem je hotel izraziti, da bodo njegova preiščevanja o posebni raziskavi Hölderlina (Hölderlin-Forschung) prispevala tudi k teoriji literarne hermenevtike, kajti "krožni značaj razumevanja" obstaja "v literarni vedi ne nazadnje v tem", "da razlaga posamezne besede ni mogoča brez spoznavne zakona oblikovanja (Formgesetz) celotne pesmi, ta zakon oblikovanja pa se ne da spoznati drugače kot iz besed same pesmi; (da) sta (torej) "filologija in teorija umetnosti medsebojno povezani".^A

S tem, da je Szondi pri tem (pri predavanju o Hölderlinovi himni WIE WENN AM FEIERTAGE...) neprestano reflektiral lasten postopek in bolj kot običajno v svojem opazovanju uporabljal sekundarno literaturo^B, kaže na splošne težave raziskovanja, katerega rezultati niso odvisni zgolj od interpretacije pesmi, ki je često predpostavka teksta, ki se naj vzpostavi, temveč prav toliko od razumevanja vsakokratnega sistema povezav. Problematika primerjave, ki naj ne bi izničila bistva teksta in posebne aktualizacije misli, se razjasni v razpravljanju o metodoloških predpostavkah, ki so podlaga raznovrstnim domnevam in interpretacijam himne FRIEDENSFEIER.

Jean Bollack
Helen Stierlin

Peter Szondi: pripombe k stanju raziskovanj literarne hermenevtike.

Na hermenevtičnem simpoziju sedi za mizo danes poleg teologa in pravnika literarni raziskovalec kot reven sorodnik. Njegovo mesto je utrjeno in vrsta njegovih prednikov ni niti najkrajša niti najslabša. Vendar pa ne more veliko prispevati. Nobena od različnih šol, ki so jih oblikovale novejšje filologije (in samo o teh je beseda), ni vzpodbujala oblikovanja posebne literarne hermenevtike. Pozitivisti so se ukvarjali zgolj z dejstvi, in ker je bilo zanje tudi pojasnilo dejstev dano dejstvo, se niso spraševali o nastanku pojasnil in o spoznanju teh dejstev.¹ Duhovno zgodovino je zanimala zgolj duhovnost: kar bi naj razložili, je veljalo zgolj za ovoj pravega. Različne šole imanentne interpretacije so se trudile dokazati, da lahko razumemo jezikovno umetnino le iz nje same: vprašanje, kako nastane takšno umevanje, bi samo motilo zanesenost tega truda. Da je "tu-bit" umevanje, ni bilo potrebno literarni vedi, ki jo je

oblikovala filozofija biti (Seinsphilosophie), dvakrat reči: če je umevanje tu-bit, so pogoji možnosti umevanja stvar fundamentalne ontologije; kritika literarnega uma je bila manj zaželena kot kdajkoli. Če zanemarimo posamezne poskuse, posebej na področju filozofije jezika in filozofije zgodovine, je hermenevtika na področju filologije komajda presegla stanje 19. stoletja, čeprav se je "razumetje" tega, kaj je literatura, kot tudi tega, kaj je zgodovinsko spoznanje, v zadnjih petdesetih letih tako radikalno spremenilo, da nas študij Boeckhove ENZYKLOPAEDIE UND METHODENLEHRE DER PHILOLOGISCHEN WISSENSCHAFTEN², ki napravi močan vtis, ne uči toliko, kot obljublja naslov, temveč omogoča spoznanje, zakaj je nujen nov nauk metode filologije. To bi lahko razjasnilo dvoje: vpogled v jezikovnost literature in teza o pogojenosti zgodovinskega spoznanja, skozi historičnost spoznanja. Nasprotno meni Boeckh — kot že generacije teoretikov hermenevtike pred njim —, da naj abstrahiramo OD VSEGA, KAR SLEDI V JEZIKOVNI UMETNINI IZ POSEBNOSTI SNOVI (i.e. jezika P. Sz.), in opazuje ZGOLJ PREDSTAVE, KI SO POVEZANE Z BESEDAMI, KOT OBJEKT HERMENEVTIKE³. In čeprav ve Boeckh z Gorgiem, DA SI POSLUŠALEC PRI BESEDAM NIKDAR NE MISLI ISTEGA KOT GOVOREČI, se drži izročila razlage: ta je, da dosežemo, čeprav le v približku, smisel, ki ga je v delo vložil avtor⁴.

Iz koncepcije jezikovne pogojenosti literature sledi, da literarna hermenevtika ne more zastaviti predmeta umevanja onstran jezika, pri čemer bi bil akt umevanja enak zgolj razreševanju, temveč v jeziku samem. Koncepcija zgodovinskega spoznanja, ki je sopogojeno z zgodovinskim mestom spoznavajočega, postavlja literarni hermenevtiki nalogo, da dobi kriterije, ki bi jo obvarovali pred padcem iz samoslepila spoznane objektivnosti zgodovinskega življenja v samovoljo aktualizirajoče subjektivnosti. To bi lahko bili obe točki kristalizacije nove literarne hermenevtike. Ker sta kot takšni komaj spoznani, jima lahko vsekakor dodamo nekaj navodil. Kar zadeva zasidranje literarne hermenevtike v analizi jezika, bi bila situacija danes drugačna, če bi Scheiermacherjeve recepcije po Diltheyevi recepciji ne zanemarjala gramatikalne interpretacije v korist psihološko-tehnične, in pri tej tehnični, tj. k vprašanju postopka obrnjeno, v korist psihološke. Ob tem najdemo v Schleiermacherjevi teoriji gramatikalne interpretacije poglede, ki ne opisujejo vnaprej samo teoremov moderne lingvistike, temveč kažejo pot uporabi lingvistike za literarno hermenevtiko. Kritična izdaja Schleiermacherjeve HERMENEUTIK⁵, ki jo je na Gadamerjevo pobudo oskrbel Heinz Kimmmerle, je v naporih za novo literarno hermenevtiko nadvse pomembna. Schleiermacherjevo slovo od izročila hermenevtike mest (Stellenhermeneutik) (omejitev na razlago nejasnih mest) je vodilo v filozofski hermenevtiki 20. stoletja k analizi umevanja. Da je postavljen s Schleiermacherjevim vodilom NE RAZUMEM NIČESAR, ČESAR NE UGLEdam KOT NUJNO IN LAHKO KONSTRUIRAM (s. 31) — temelj za teorijo genetične interpretacije, za VIŠJE RAZUMEVANJE NOTRANJEGA PESNIKOVEGA POSTOPKA IN /postopka/ DRUGIH UMETNIKOV BESEDE, CELOTNE POTI KOMPOZICIJE OD PRVE ZASNOVE DO ZADNJE IZVEDBE (s. 138), je ostalo prav tako neopazeno kot prispevki, ki jih najdemo pri Schleiermacherju za teorijo metafor, za recepcijsko estetiko in nauk o vlogi literarnih oblik in vrst^{6D} — torej področjih literarne vede, ki jih je že Schleiermacher izdelal z vidika njihove pomembnosti za hermenevtiko.

Drugo začetno točko, ki bo koristna za literarno hermenevtiko, predstavlja teorija ZGODOVINSKE KONSTRUKCIJE⁷ Walterja Benjamina, kot jo je koncipiral v ZGODOVINSKO-FILOZOFSKIH TEZAH, v uvodu k sestavku o Fuchsu in nekaj knjižnih pretresih (vse spisi iz poznih tridesetih let). Benjamin prisoja zgodovinarju, tudi literarnemu zgodovinarju, DA BO ZAVRGEL SPROŠČENO, KONTEMPLATIVNO DRŽO DO PREDMETA, DA SE ZAVE KRITIČNE KONSTELACIJE, V KATERI JE PRAV TA FRAGMENT PRETEKLOSTI S PRAV TO SEDANJOSTJO⁸. DOLOČENO OBDOBJE se naj izvrže IZ HOMOGENEGA POTEKA ZGODOVINE, kot tudi DOLOČENO ŽIVLJENJE IZ OBDOBJA, DOLOČENO DELO IZ OPUSA. Prinos tega postopka je v tem, DA JE V DELU OHRANJEN IN PRESEŽEN OPUS, V OPUSU OBDOBJE IN V OBDOBJU CELOTEN POTEK ZGODOVINE⁹. Benjamin je razumel to teorijo zgodovinskega spoznanja kot teorijo zgodovinskega materializma, točko časa, ki zahteva, da se polastimo preteklosti na tak način, kot TRENUTEK NEVARNOSTI, in SUBJEKT ZGODOVINSKEGA SPOZNANJA kot BOJUJOČ, POTLAČEN RAZRED¹⁰. Vendar je že v svoji predmarksistični fazi, v sestavku o NALOGI PREVAJALCA, ki je nastal v začetku dvajsetih let, prerasel historizem s teorijo o NADALJNJEM ŽIVLJENJU del, o NAKNADNI RASTI TUDI POVSEM

DOLOČENIH BESED. Prevodu kot obliki sui generis je lastno, da pazi NA NAKNADNO RAST TUJIH BESED¹¹. Pri zgodnjem Benjaminu prihaja nauk o zgodovinskosti spoznanja v obravnavo jezika pri prevajalcu in njeno jezikovno-filozofsko utemeljitev. Zato so njegovi prevodi Baudelaira in zanje sestavljen (verfasst) predgovor pomembni za obe, v tem sestavku, izpostavljeni točki kristalizacije za novo literarno hermenevtko: zgodovina učinka in jezikovna teorija sta že pri Benjaminu zasnovani v njuni medsebojni odvisnosti. Nasprotno pa njegova pozna filozofija zgodovine imenuje motive z imeni, ki določajo teorijo ZGODOVINSKE KONSTRUKCIJE, Primerjava njegovega poskusa z drugimi, istočasnimi ali v nadaljevanju podvzetimi, ki skušajo prav tako preseči historizem (tako z Gadamerjevim delom Wahrheit und Methode /Resnica in metoda/), bi morala pomagati razjasniti vprašanje zgodovinske pogojenosti, v kateri je nastala teorija zgodovinskega spoznanja. S tem bi sicer zapustili območje literarne hermenevtike, na katero tukaj merimo, oblikovali pa bi metahermenevtko, brez katere tudi literarna hermenev-tika ne more imeti zadostnega umevanja sebe same.

OPOMBE:

1. Prim. P. Szondi: Ueber philologische Erkenntnis /O filološkem spoznanju/. V: P. Sz., Hölderlin-Studien, 2. iz-daja, Frankfurt a. M. 1970, s. 9-34.
2. A. Boeckh, Enzyklopädie und Methodenlehre der philologischen Wissenschaften. Prvi glavni del: Formale Gheorie der philologischen WissenschaftC. Nespremenjeni reproduktski ponatis 2. izdaje, Darmstadt 1966 (Wiss. Buchgesellschaft).
3. ibid., s. 81.
4. ibid., s. 86.
5. Fr. D. E. Schleiermacher, Hermeneutik. Heidelberg 1959.
- 6D. Szondi pravi na strani 185: Pri Schleiermacherjevi tezi je pomembna ... povezava med glediščem vrste in zgodovine. Če hoče biti današnja literarna hermenevtika materialna, ne da bi pri tem pustila neuporabljena spoznanja zgodovinske zavesti in s tem tesno povezane vpogleds po-razsvetljenske poetike, potem to ne bo mogla biti hermenevtika pravil, ki nujno abstrahira od specifičnosti tistega, kar umeva, temveč takšna, da se bo njena vezanost na snov izražala prav v razjasnitvi kriterijev, ki jih dajejo v roke umevanju sama določila teksta. Med temi kriteriji sta morda najvažnejša zgodovinskost in pripadnost vrsti, pri čemer "vrsta" ni mišljena v strogem pomenu besede.
7. Prim. W. Benjamin, Eduard Fuchs, der Sammler und der Historiker. V: W. B., Angelus Novus. Izbrani spisi 2., Frankfurt a.M. 1966, s 304; prav tako: W.B., Geschichtphilosophische Thesen. V: W. B., Schriften /Spisi/. Izd. Th. W. Adorno in G. Adorno. Frnkfurt a.M. 1955, knjiga I, s. 503; oz. Illuminationen. Izbrani spisi. Izd. S. Unseld. Frankfurt a.M. 1961, s. 276.
8. W. Benjamin, Euard Fuchs, der Sammler und der Historiker (Eduard Fuchs, zbiralec in zgodovinar/, n.na.m., s. 303.
9. W. Benjamin, Geschichtsphilosophische Thesen, n.na.m., s. 505; oz. s. 278.
10. ibid., s. 496 in s. 501; oz. s. 270 in 276.
11. W. Benjamin, Die Aufgabe des Uebersetzers, V: W.B., Tableaux parisiens. Nemški prevod s predgovorom prevajalca. Heidelberg 1923. Zdaj v: W.B., Gesammelte Schriften IV.1. Izd. T. Rexroth. Frankfurt a.M. 1972, s. 10—13.

Prevajalčeve opombe:

Prevajalčeve opombe:

- A. prim. esej Ueber philologische Erkenntnis, glej opombo 1.
- B. na strani 99, v uvodu v 6. predavanje (o Georgu Friedrichu Meierju) pravi Szondi: "V nasprotju z obsežnim delom Chladeniusa, ki obravnava temo v vseh podrobnostih in z mnogimi primeri, je Meierjev VERSUCH /EINER ALLGEMEINEN AUSLEGUNGSKUNST/ bolj osnutek, kot pa ona sama. Delo je služilo kot priročnik, kot vodilna nit predavanj, Meierjevi učni aktivnosti. Še v Heglovih časih so imela predavanja izhodišče v lastnem ali tujem priročniku. Predavanje pravzaprav ni bilo namenjeno posredovanju znanja — to so opravile in opravljajo knjige neprimerno bolje — služilo je pojasnitvam in razpravljanjem o tekstu, ki je bil last vseh poslušalcev. Čeprav je bilo povsem možno kritizirati tuje priročnike, so le predstavljali določeno zavezanost predlogi, kon-sensus znanosti. Posledica individualizma 19. stoletja je sprostitev predavanj od priročnikov, ne da bi mogla zagotoviti originalnost ponujenega. Če bo danes kritika tradicionalne oblike predavanj vedno močnejša, potem bo koristno, da si predočimo zgodovinski razvoj in morebiti postavimo na mesto izročila "velikega predavanja" na eni strani raziskovalni kolegij /Forschungskolleg/, po drugi pa seminar /Kolloquium/, v katerem se o danem tekstu ne bo razpravljalo in se ga osvetljevalo monološko, temveč v pogovoru."
- C. Enciklopedija in nauk o metodi filoloških znanosti: Formalna teorija filoloških znanosti. Prevedeni so odlomki iz knjige: Peter SZONDI, Einführung in die literarische Hermeneutik /Uvod v literarno hermenevtko/. Studienausgabe der orlesungen /aus dem Nachlass von Peter Szondi herausgegeben von Jean Bollack und Helen Stierlin/ Band 5, Frank-furt a.M. 1975. Prevedeno: Predgovor izdajateljtev stran 1 in odlomek s strani 4; opomba B s strani 99; Pripombe k stanju raziskovanj literarne hermenevtike s strani 404—408; opomba 6D s strani 185. V počevnih oklepajih so prevajalčeva dopolnila.

Prevod I.K.

K VPRAŠANJU ŠTUDENTSKE KULTURNE PRODUKCIJE

Nočemo biti, v tem pričujočem zapisu o stanju kulturne zavesti med študentsko populacijo, zapisovalci in naznanjalci neke krizne situacije znotraj kulturne produkcije študentov, ampak nam gre veliko bolj za to, da pravzaprav sploh ugotovimo, kakšno vlogo in nedvomno moč ima ta, sicer v tem trenutku tako zelo (na videz) produktivna in hkrati tako bleda produkcija. Dejstvo, ki ga menda ni treba še posebej poudarjati namreč je, da kljub temu, da se kulturna produkcija študentov neprestano dogaja — saj Tribuna izhaja, ŠKUC izdaja knjige, organizi-ra, in tako naprej, Radio Študent oddaja na teden okoli osemindvajset ur programa, potem še Forum, obe pevski in folklorni skupini, teatrski eksperimentatorji in nenazadnje še ljudje pri Časopisu za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo prispevajo svoje, tako, da lahko mirno rečemo, da kulturna produkcija teče, pa vendar z njo ni tako rekoč — nič. Je samo gola in prazna in neučinkovita produkcija, brez kakršnekoli socialne, recimo tudi avant-gardne, kulturne in tudi politične kompetence, ki se nikakor ne more prebiti iz svojih ozkih in samozadovoljujočih okvirov v širši slovenski kulturni prostor. Dejstvo je, čeprav usodno paradoksalno, da je študentska (kulturna in v tem trenutku lahko že tudi rečemo — politična, samoupravna in tako naprej) produkcija v skrajno resni krizi, čeprav hkrati tudi ni, saj se vendarle vseskozi oddaja, izdaja, izhaja, poje, pleše in tako naprej — in to vse v okviru štu-dentov.

Vse to produciranje študentske kulturne (in politične) zavesti, ki se dogaja brez kakršnekoli pomembnejše družbene konotacije, pa je po drugi strani očitno dovolj škodljiva, brezperspek-tivna in hkrati tudi skrajno oportunistična in odrekljiva pozicija, ki mimo tega, da se samo-producira, ne pomeni ničesar. V sedanjem stanju slovenske kulturne politike namreč še vedno vlada tisti koncept omejene kulturne produkcije, ki je bil uveljavljen pred leti in je v glavnem prizadel tisto kulturno produkcijo, ki je predstavljala v glavnem eksperimentalno, novatorsko in še kakšno početje v slovenskem kulturnem prostoru, in ki je, če naj uporabimo politično-aktualni besednjak, v kvaziliberalizmu, doživljala pravi razcvet, kasneje pa je bila ta vrsta produkcije omejena na minimalne razsežnosti. Da je ta koncept še vedno prisoten v naši kulturni politiki, priča nedavno odprto pismo uredniškega odbora knjižne zbirke "Znamenja" merodajnim kulturnim forumom in javnosti, o nevezdržnosti položaja, v kakršnem je. Pri tem pa je treba vedeti, da je prav zbirka "Znamenja" pomenila, pravzaprav še vedno pomeni, čeprav je prav tako minimalizirala svoje izhajanje kot Problemi, v slovenskem kuturnem prostoru tisto mesto, kjer se je lahko uveljavljala skušnja novih preverjanj slovenskega pisa-nja, mišljenja o literaturi in tako naprej.

Dejstvo pa je, da je prav tako mesto v slovenskem kulturnem prostoru koncem šestdesetih let nosila in predstavljala prav študentska kulturna produkcija, v tolikanj koncizni in neskrupulozni formi, da je sčasoma postala avtentična in samonikla avantgarda znotraj okvirov celotne slovenske kulturne produkcije, od literarnih inovacij, do teatra, filma in likovnih produkcij. Prav ta položaj in nedvomna informacijska in produkcijska moč, ki je sčasoma obvladala celo tako zaprt in enosmeren komunikacijski prostor, kot je celotna slovenska kultura in ga določila in odprla za jezikovni in še kakšen inovacijski postopek, nam danes, skoraj desetletje potem omogoča in dovoljuje, da lahko ugotovimo, da je z današnjo študent-sko kulturno produkcijo en sam velik nič, čeprav se morebiti dogaja celo še v večjem kvanti-tativnem razmerju informacijskih sredstev, kot pa je bilo razpoložljivo tedaj, pred desetletjem. Da pa ta primerjava s kulturno produkcijo pred celim desetletjem ni le nekakšna naša neutemeljena in zgolj nostalglična gesta, je potrebno kot dovolj ilustrativen primer pogledati nedav-no prireditev "Človek, delo, kultura" v organizaciji univerzitetne konference. Dejstvo, samo

po sebi dovolj zgovorno in kajpada paradokсно je, da je ta manifestacija potekala v veliki večini primerov kot RETROSPEKTIVA tiste kulturne produkcije, ki je dandanes tako boleče odsotna v aktualni dejavnosti, in je pomenila resnični kulturni dogodek in dogajanje pred leti in je danes že skoraj v celoti presežena in neaktualna. Povedati je treba, da je po informacijah sodeč, taka retrospektivna dejavnost sedanje študentske produkcije programirana še za naprej, saj so objubljene retrospektive skupine OHO, pa zopet retrospektive filma in tako naprej. In še, če realno ocenimo obe, do tega trenutka, izšli knjigi ŠKUCA, Gaberšnikovo in Klečevo, moramo reči, da sta tako rekoč zopet v "faznem zaostanku", kar lahko posebej rečemo za Gaberšnikovo pisanje, ki bi bilo neprimerno bolj aktualno, če bi bilo tiskano na začetku sedemdesetih let, ne pa danes, ko je take vrste poezija že do neke mere presežena in se po last-nih besedah te poezije resignirano sentimentalizira; prav tako Klečeva poezija, kljub svojim finesam in poetskim razsežnostim, se zdi, ne pomeni tistega radikalnega in odločnega iskanja novih in še ne preizkušenih in preverjenih estetskih učinkov, ki bi pomenili kaj tako zelo nove-ga v slovenski poeziji. Prav paradoksalno se mora slišati, da namreč že tradicionalna slovenska knjigotrška produkcija pomeni prinašanje na trenutke bolj avtentično in inovativno pisanje poezije in proze, kakor pa jo je mogoče zaslediti v okvirih svobodne in že a priori neskrupulozne in nekontrolirane kulturne produkcije, kakršna naj bi bila v študentskih ok-virih. Podobno bi lahko rekli za razmerje radijskega medija, ko, ne da bi mogli za trenutke dvomiti, lahko rečemo, da tradicionalna radijska postaja prinaša veliko bolj zavezujočo kulturno raven in, naj se sliši še tako smešno — samo eksperimentiranje z medijem jezika, estetskimi realizacijami in tako naprej. Da pa je položaj tega stanja, ko se zdi, da je tradicionalna kulturna sfera veliko bolj (na videz) radikalna v odpiranju neke nove skušnje kulturne produkcije, čeprav smo morali po drugi strani ugotoviti, da prav ta tradicionalna kultura načrtno duši (ne za-duši) razvoj tistih revij in knjižnih zbirk, ki so sicer bile per-manentni nosilci novih iskanj in preverjanj, bolj jasno je treba povedati, da so v veliki večini nosilci te produkcije, oziroma reprodukcije prav tista imena, ki so se eksponirala že prej in to ravno v neinstitucionaliziranem okviru študentske kulture.

Iz vsega tega lahko rezultira samo dejstvo, da je študentska kulturna in kasneje se bo pokazala, da tudi politična, recimo ravno samo-upravna produkcija in potrjevanje v globoki ustvarjalni in še bolj organizacijski krizi, ki, se zdi, postaja iz leta v leto globlja in črna. Zdi se celo, da je kljub vsej retrospektivni dejavnosti sedanje kulture in vsem optimističnim napo-vedim in programatičnim načelom mogoče zapisati ob rob, da postaja študentska kulturna produkcija vse manj zavezujoča in da je sama sebe že izločila iz zavesti slovenske kulture, če že ni sploh izgnila in se zaprla v svojo lastno onanijo brez smisla in pomena. Čeprav smo na samem začetku pričujočega pisanja zapisali, da nočemo biti razglašalci kriz in tako naprej, se je ob tem zelo načelnem ugotavljanju pokazala resnična beda in ničnost aktualne študentske kulture in še bolj same politične zavesti. Ob vsej tej krizni situaciji, v kateri je sedanja študent-ska kultura in kulturna produkcija, pa je odločilnega pomena prav dejstvo, da ta kriza produkcije obstaja ob tako rekoč vseh razpoložljivih sredstvih, ki jih družba daje na razpolago študentskemu kulturnemu (in političnemu) samoproduciranju. Ni namreč, ta krizna situacija, neposredno, izraz neke resnično do kraja represivne politične in ideološke blokade, ki bi bila postavljena nasproti študentski produkciji (družba resnično sicer razpolaga z vsemi instrumenti za kontrolo te produkcije, pa vendar se je ideološka intervencija izkazala za odvečno, saj pri taki stopnji pisanja in pre-mišljevanja resnično ni nič narobe, edino menda kar je bilo, je bil precej indolentni spis B.D.-ja v Delu o Gaberšnikovi poeziji i sv. Duhu, pa nekoga je motila naslovna stran ene izmed številk Tribune ..., kar pa menda ne pomeni kakršnekoli ideološke intervencije, kali?) in jo v temelju zatirala in onemogočala, ampak, nasprotno, vidimo, da se ta produkcija vehementno nadaljuje, čeprav ne pomeni prav ničesar.

Dejstvo, da v okviru Zveze socialistične mladine, oziroma njeni univerzitetni konferenci ZSMS delujejo organizacije ŠKUC (Študentski kulturni center), pa Forum, Radio Študent, izhajajo Tribuna, Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo, se producirajo teatrski eksperimenti, pevski in folklorni nastopi in tako naprej, ki predstavljajo glavne animatorje študentske kulturne produkcije, pomeni, da je, z izjemo pevcev in folkloristov, ki so nujno reproduktivci, avtentični in živi študentski kulturni produkciji razpoložljivo vse, od tradi-cionalne knjižne produkcije, preko radijskega medija, filma, glasbe, do trska, stripske produkcije in teatra. Ne da bi nas pri tem dajala kakšna morebitna euforičnost lahko rečemo, da je menda to kar nekaj, če je uporabljeno s polnokrvno in avtentično željo nekaj storiti, eksperimentirati, iskati, pa prosvetljevati in tako naprej.

Vprašanje o krizi študentske kulturne produkcije je torej spričo teh dejstev resnično zavezu-joče, saj je očitno, da take vrste produkcija razpolaga z nedvonnimi in do kraja razpoložli-vimi mediji, ki tako ali drugače predstavljajo določeno stopnjo informacijske moči. To pa pomeni, da ima pol študentske kulture vse možnosti, da se polnokrvno producira ne samo sam zase, ampak v širši slovenski prostor, kar je pred časom tudi produktivno in revolucionarno izkoristil in tako postal eden izmed dejavnikov slovenske kulture, s katerim mora ta neprene-homa računati, kot z virom novih idej in estetskih postopkov, jezikovnih možnosti in celo razvoja samega jezika. Žal se je ta možnost s sedanjo ničnostjo te kulturne produkcije izčrpala in kakor smo že rekli, pomeni sedanji trenutek zgolj produciranje brez kakršnekoli družbene in kulturne kompetence. Ali če rečemo drugače — ves ta prostor, kjer je možnost, da se neskrupulozno, svobodno, do neke mere nekontrolirano in kompetentno dogajajo novotarije, da se misli, producirajo izdelki, ki bi bili v tem trenutku za tradicionalno slovensko kulturo nesprejemljivi in tako naprej, ves ta prostor, odprt sicer, ostaja neizkoriščen in tako rekoč v kulturnem trenutku, ki ga živimo — nepomemben.

Kaj je torej narobe, da je in ostaja vsa ta razpoložljiva informacijska moč te kulturne produk-cije študentov nema in nemočna in kar je še bolj začudujoče — neizkoriščena? Ali je to moč razložiti s pozitivno ugotovljivim, pa vendar tako banalnim dejstvom, da je tista generacija, ki je tako plodno delovala in ustvarjala koncem šestdesetih let pač odšla in se institucionalizirala, kjer, kakor smo že rekli, deluje in revolucionira tradicionalno slovensko kulturno telo v možnostih, ki jih tam pač ima, in to dovolj očitno in uspešno? Ali pa je, po drugi strani ideo-loška blokada vseh mogočih delovanj v začetku sedemdesetih let tako močno stregnila ljudi, da je to vzrok njihovega molka in dejstva, da ni s kulturno animacijo študentstva nič? Ali pa je vzrok tega kriznega stanja preprosto dejstvo, da so danes v uredništvih in na ključnih mestih fantje, ki ne ZNAJO stvari spraviti v tek in so nesposobni organizirati nove poti kulturne produkcije in politike in mišljenja ter animirati vso tiso moč informacij, ki jo imajo v rokah kot organizatorji študentske kulture?

Nekaj je res — odšli so tisti, ki so dali živ pečat produciranju avtentične študentske kulture in jo zoperstavili tradicionalni slovenski makrostrukturi, nekaj se pozna ideološka blokada, ki je odsekala glavo Tribuni in očitno zmleda še tistih nekaj, ki jih je ostalo in tisti, ki so sedaj v uredništvih, se zdi, ne vejo prav kaj in kakšne možnosti imajo v rokah, pa ne znajo poiskati poti, če bi stvar spremenili in jih spravili v tek: Tribuna namreč izhaja, kolikor toliko redno, denarja ima bojda tudi za preživetji, Radio Študent se CELO ŠIRI na štiri ure dnevno programa, ŠKUC se vsakič znova zaklinja in razvija svoje načrte delovanja, prav tako Forum s svojo filmsko sekcijo, glasbeno, likovno in tako naprej. In potem je v ŠN še Vetrnica in še naprej ... Zdi se, da je vse v redu, ampak očitno ni, ker ni nikogar, ki bi stvari, ki so očitno na razpolago *intenziviral* in tako spravil v tek, v širino, k ljudem, da bi postali so-delavci, zbiral nove in nove in tako naprej.

Resnično, novih poti in rasti študentskega kulturnega snovanja je moč videti edinole v *in-tenziviranju* tistih razpoložljivih sredstev, ki so, kakor smo že rekli na razpolago, tistih medijev, ki jih ima okvir študentske kulture. Tukaj je potrebno omeniti, da morda največ nosita prav Radio Študent (RŠ) in Tribuna (TR) saj sta najbolj množična medija in tudi vsestranska, kar se tiče informacij.

Če pogledamo, ima RŠ tedensko okoli osemindvajset ur programa, skoraj vso svobodo kre-iranja v okviru radijskega medija, nedvomno ideološko svobodo in ga (to lahko upravičeno sklepamo po nekaterih "štirih probah" med različnimi v živo delanimi kontaktnimi oddajami, ki jih je imel RŠ pred časom, in se je preko telefona odzivalo različno poslušalstvo in je bilo po tem mogoče sklepati vsaj na približno strukturo poslušalcev RŠ) nedvomno mimo študentske populacije posluša tudi izredno veliko *srednješolcev* in tistih, ki so tako ali drugače že institu-cionalizirani in jim zanimanje za RŠ kot možnost neinstitucionalizirane radiofonije izvira še iz časov študentovanja ... potem vse to mora pomeniti, da ima RŠ na eni strani možnost usvariti izredno široko zasnovano mrežo sodelavcev, če pri tem mislimo samo na srednješolce in obenem, prav tako s srednješolsko polulacijo, izreden obseg poslušalstva, ki ga lahko šele (kulturno ali pa politično) oblikuje v misleče in kreativne ali sodelavce ali pa preprosto v misleče ljudi, ki jim je dostopna tudi poleg že institucionalizirane ponudbe kulture ali politike

tudi alternativna, "sub", ali kako drugače, produkcija in mišljenje. Zdi se, da v načelni kritiki sedanje usmeritve RS lahko operiramo prav s tem argumentom, da je programski konzorcij RS včasih le vedel za te naloge, ki jih ima kot edina svobodna in tako rekoč alternativna radiofonska postaja, ki je v rokah študentov; dandanes prav tako, kot v celotni sferi študentske kulturne (in politične, samoupravne) zavesti, RS zgublja tla pod nogami, postaja vse bolj neproduktivna (miselno in kako drugače) zgolj glasbeni (plošče!) produkciji, pravzaprav te produkciji namenjena postaja, ki se prav tako ne zaveda, kakšne možnosti ima v slovenskem (čeprav omejenem) prostoru. Menimo namreč, da ni dovolj le glasbeno просветljevanje, ki ga RS resda obilo in celo na trenutke strokovno pošilja v eter, ob tem pa ostajajo vsakršne bolj družbeno, kulturno, politično in še kako konotativne možnosti neizkoriščene in prazne. Dejstvo namreč je, da RS, razen resnično sporadičnih primerkov mišljenja in premišljevanja aktualnih kulturnih dogodkov ali politike, sploh ne zmore neke kontinuirane in kompetentne kulturne ali politične produkcije. Prav smešno je, da se mini komentariji, ki jih kot dnevne dogodke obravnava RS velikokrat le malenkostno razlikujejo od dnevnih novic časnika DELO, kar lahko pomeni le, da so pač po svoje tolmačena ali celo PREPISANA stvar iz osrednjega slovenskega časnika ... Edino, kar ima v trenutni programski shemi RS edino pravo in resnično zavezujočo informativno in problematsko naravnost je Vregov Rdeči telefon, ki ob vsej dobri volji pomeni poskus neke aktualne zaostritve vprašanj, ki zadevajo predvsem študente in njihovo problematiko. Zdi se celo, da je ta oddaja glavnega urednika RS tako rekoč edina resnično aktualna in produktivna akcija, ki je v tem času zmore celotna študentska kulturna in politična aktivnost!, ki pa se konča zopet samo v okvirih, ki zadevajo izključno študente. Nobenih naporov ni slišati na valu 222, ki bi tako ali drugače predstavljali poskus neke neskrupulozne in produktivne akcije iskanj novih možnosti komunikacije in estetskih izvirnosti, nobenega napora ni, da bi med poslušalstvo, ki, kakor smo ugotovili JE in je pripravljeno se so-oblikovati (po svoji naravi neizoblikovanega neideološkega srednješolstva) poslali tiste vrste kulturne in politične misli, ki pomenijo v tem trenutku mišljenje sveta in dogajanje sveta, ki ga sicer naša tradicionalna kulturna produkcija dopušča v malenkostnih okvirih, nič ni videti, da bi ljudje na RS karkoli storili, da bi se vsaj del tistega, kar se dogaja izven okvira študentov, ali v tradicionalni kulturni in politični sferi, ali bodisi v okvirih srednješolskega delovanja našlo svoj epilog ali morda produktivno realizacijo na valu 222. Tako ostaja edinole glasbena re-produkcija albumov avtentične svetovne glasbe tisto, kar je v tem trenutku vrednega in kompetentnega za naš prostor, za drugo lahko rečemo, da ne pomeni nič, ne kar je izključne literarne, ne kar je politično kritične naravnosti. Ob tem se seveda dá postaviti vprašaj nad celotnim delovanjem RS, ki na ta način čedalje bolj zgublja svojo nekdanjo avtentičnost, svojo nekdanj tako originalno "sub"-produkcijo glasbe, mišljenja, informiranja in kar je še takega.

Veliko bolj se prav taka krizna situacija odpira v primeru Tribune, ki bi lahko že apriori postala središče, oziroma okvir neke nove in novatorske, iskateljske, mišljenjske produkcije, saj razpolaga tako rekoč z ogromno informacijsko močjo, saj, če samo preprosto računamo, razpolaga na leto z okoli 250—300 tiskanimi stranmi v 3—4000 izvodih (ena stran je približno 4—5 strani tipkopisa), ima svojo, lahko bi rekli nekontrolirano, distribucijo, kar je zopet eden izmed pomembnih faktorjev svobode in možnosti iti iz ozkih študentskih okvirov in pravzaprav neomejeno možnost sodelavcev. Če namreč izhajamo zopet iz tistih, za položaj študentske kulturne in politične zavesti, tako odločilnih in zlatih let na koncu šestega desetletja, je tedaj Tribuna pomenila ugledno teoretsko in v mnogoterih smereh evropske umetnosti razgledano branje, ki je poleg svoje vloge organizatorja in usmerjevalca novih pesniških, proznih, likovnih in še kakšnih snovanj, pomenilo tudi dostojen teoretski pendant tem gibanjem. Bila je tedaj, dandanes tako prazna in nepomembna, študentska Tribuna mesto, kjer se je rojevala avantgarda, ne samo literarna, ampak tudi literarno teoretska in kritiška, likovna in filmska, in je v kasnejših letih prav skozi svoje produciranje v Tribuni, kjer je bilo komunikacijsko izhodišče za skok, posega v slovensko tradicionalno kulturno dogajanje. Lahko rečemo, ne da bi v veliki meri pretiravali, da je prav tista, tedaj avantgarda in destruktivna subkultura, ki se je producirala v študentskih krogih, danes tisti najbolj vitalen in produktiven del slovenske literarne produkcije, ki ustvarja nove možnosti in pisave in pomeni permanentno revolucioniranje tradicije. Ali naj posebej poudarimo, kako je takratna Tribuna med prvimi pri nas govorila o problemih strukturalizma in drugih mišljenjskih dogodkih izven našega plotu in prevajala tekste, ki so še danes edini dostopni slovenski prevod evropskih mislecev in ki so jih zavezujoče brali celo univerzitetni profesorji. Očitno je, da je bila tedaj neka nova in za tradicionalno slovensko kulturo revolucionarna produkcija mogoča samo tako, da se je vzpostavila možnost nekega avtentičnega odprtja k dogodkom in dogajanju v okviru planetarne kulturne in politične zavesti, da se je zgodil izstop in premaganje tradicionalnih okvirov slovenske kulturne produkcije, ki je preje tako ali drugače zaznamovala in določala kulturno življenje. Pri tem velja povedati, da je morda prav teoretično informativni in kasneje produktivni in miselni prispevek Tribune omogočal dovoljšno količino tiste vrste informacij, ki so potem predstavljale misli in mišljenje sveta, ki se je začelo produktivno uveljavljati v postopkih slovenskih kulturnih delavcev, in ki se je kasneje preselil v revijo Probleme in tamkaj še bolj zavezujoče in produktivno učinkoval na tradicionalno kulturno telo Slovenstva, do tistega časa, ko se je situacija začela krhati ob močni in odločni ideološki zavori. Ta pa je vseeno neprimerno bolj kot Probleme zadela študentsko Tribuno, zaradi njenega (treba bi ga bilo premisliti) navideznega političnega radikalizma, ki ji je odsekal glavo in jo tako rekoč ohladil do današnjih dni; kajti nobenega dvoma ne more biti, da je po tem Tribuna popolnoma zgubila svojo kulturno, informacijsko, strokovno teoretsko in še kakšno kompetenco in je postala več ali manj stihijski delana Tribuna različnih in na trenutke zelo zmedenih tokov, ki so obvladovali posamezne skupine študentov — od političnega in quasi-političnega kritikarstva, do različnih sentimentalnih ideologij romantiziranega frikovstva, drogaštva, fukaštva in kar je še takih prijaznih ideologij. Tako vsaj lahko rečemo, da današnje stanje, skrajno mizerno in neperspektivno ni nastalo nenadoma, ampak se vleče že leta nazaj in jasno je, da posledice ne morejo biti odstranjene naenkrat. Vendar, kar je nujno zlo v tem trenutku, je brezglavost in brezciljnost, ki se kaže v dandanašnjem konceptu lista. Če sistematično pregledamo letošnjih 12/13 ali celo 14/15 števil Tribune je zaslediti zelo konfuzno, neorganizirano, nekoncipirano delovanje ki, jasno, ne more pomeniti kakšnega bistvenega koraka k razreševanju krizne situacije. Ni moč zaslediti, v teh letošnjih številkah Tribune, neke kontinuirane in kvalitetne teoretske naravnosti v pisanju literature, mišljenju literature, dogajanjem na odru in teatru v svetovih merilih, filmu, ali likovni produkciji, niti ni moč najti nekega koncižnega mišljenja, ki bi ali zgolj informativno ali produktivno segalo na katerokoli področje produkcije ali umetnosti ali česa drugega. Je sicer častna izjema, nedavno izšla deveta številka Tr., ki se ukvarja s stripsko produkcijo in jo obravnava dovolj teoretsko opredeljeno in poglobljeno, pa vendar se zdi, da je v skrajni konsekvenci le preveč informativno parcialna, da bi pomenila neko bolj zavezujočo referenco s sodobno stripsko problematiko. Vprašanje in kvaliteta objavljene literature na tradicionalnih srednjih straneh je slej ko prej samo nadaljevanje te tehnično uveljavljene navade, da je na sredi Tr. pač poetrija in ne na primer križanka, drugače pa pomeni objavljena poezija in prozice, le filaž, ki zapolni te srednje strani, nima pa nobene estetske ali novatorske reference, skušnje ali še kaj. Dovolj smešno je, če srečamo tamkaj sicer ljubljenege Švabiča, ki pa se je napisal že osemindesetsetega leta in je dovolj neaktualen ob svoji prozi, da je zanimiv samo za literarne zbiravce in fanse MŠ in še bi kaj takega lahko našli, pa vendar ni naš namen tukaj vse devati v nič, čeprav je situacija resnično skrajno resna. Tribuna izhaja tako rekoč v prazno, čeprav je vsake toliko časa brati, da se "Tribuna" ponuja sodelavcem, da naj (za vraga!) le pridejo in delajo kulturo, mišljenje, politiko in še marsikaj. Vendar ob vsem tem je treba povedati, da, kljub redkim in sporadičnim premišljevanjem, ki sicer dosega jo nek nivo (ki pa, globalno mišljeno zopet postaja vprašljiv), Tribuna ne predstavlja take teoretske in kulturno-produkcijske platforme, ki bi že s tem, da obstaja, morala pomeniti, da bo združevala neke kulturne ali drugačne producente. Treba bi bilo list najprej porfilirati, teoretsko in objavljanjsko, tako da bi list zopet dobil neko konotacijo, kakršno je imel pred leti. Tako pa lahko le ugotavljamo, da gre vsakršna bistvena in v tem trenutku zavezujoča planetarna misel tako rekoč mimo, mimo gre celo tista produkcija, ki v tem trenutku predstavlja produktivni in novatorski vrh v tradicionalni kulturni sferi, ne da bi bila ali kritiško ali premišljevavsko zajeta in opredeljena v Tribuni. To pomeni, da je list dejansko odtrgan od vsega bistvenega in določujočega kulturnega, da ne govorimo političnega dogajanja, da je tako rekoč MRTEV in NEM, da je pravzaprav edino dejstvo, ki je vzpodbudno to, da sploh obstaja, da Tribuna sploh je, čeprav z njo ni nič: sedanje vodstvo ne ve z njo kaj početi in rečemo lahko, da gre za

golo in preprosto distribucijo potiskanega papirja, brez kakršnekoli reference. Vprašanje je, ali sedanje vodstvo res ni moglo storiti drugega, kot da je Tribuna zgolj TISKALO in PRODAJALO, čeprav je imelo v tej sezoni okoli 250 ali 300 strani, na katerih bi lahko kaj povedalo in pomenilo. Zdi se, da je tista razpoložljiva moč tiska, ki je dana študentom ostala prazna, niti minimalno ni bila izkoriščena za kakršnokoli kulturno revolucionarno ali zgolj informativno nalogo, ko pa je vendar v istem trenutku v slovenskem prostoru zaostrojuča se situacija kar se tiče svobodnega tiskanja novih estetskih in literarnih pisav in iskanj in čedalje bolj jasno kazoča se kriza revijalnega tiska. TO je tisto dejstvo, če ne že kaj drugega, ki bi moralo pognati stvari v tek in jih oživit v polnovredno produkcijo.

Očitno je torej, da gre pri vsej tej zaostrojuči se situaciji prvenstveno za ORGANIZACIJSKO krizo, da gre za nesposobnost ljudi na ključnih mestih, ki ne znajo dati stvarjem prave vrednosti, jih animirati, izbrati, premisliti, usmeriti in še kaj, tako, da se večinoma stvari, ki se zavezujoče v splošni kulturni, politični, mišljenjski produkciji dogajajo MIMO STUDENT-SKE KULTURNE PRODUKCIJE, rekli smo že, celo brez kakršnihkoli kritiških opazovanj in mnenj. Ni stika, ni nobenih naporov biti strokovno na tekočem, aktualen, in obenem kritičen, ni nobenega vrednotenja in iskanja, preverjanja in navezovanja stikov in tako naprej, kar menda dovolj jasno pomeni, da ni dovolj, samo čakati in biti odprti, da pridejo so-delavci, ampak je treba prevajati (kakšne tekste?), uvajati, misliti, odpirati nove, teoretične in praktične možnosti in tako naprej. Vsa ta literarno teoretična politično kritična ali filozofska usmerjena revščina, ki jo tako ali drugače ponuja Tribuna, menda jasno NE MORE USTVARITI NITI NAJBOLJ PLAHIH TAKIH ALI DRUGAČNIH ISKANJ, PREVERJANJ IN NA KONCU NAJDENJ, NOVEGA, MOŽNEGA in tako naprej. Ni dovolj, da je edina resnično aktualna in strokovna gesta znotraj študentske kulture bila nedavna serija ŠKUC-ovih predavanj o strukturalizmu, kajti, če ne drugega, bi jih lahko Tr. vsaj ponatisnila, če ne že skozi prevodno dovolj informativno in strokovno dovolj visoko literaturo predstavila njegovo početje, miselni okvir in kritiko, ki ga nosi že poldrugo desetletje v planetarnem obsegu Z razširitvijo strokovno dovolj kvalitetnega lista med srednješolce in še kam, bi si list nedvomno storil dovoljšno uslugo, ker bi po eni strani bil mesto vstopanja mladih v objavljanje in po drugi teoretsko kritičen pendant takim početjem, saj je očitno, da obstaja kriza v objavljanju (Mlada pota!) in še bolj v teoretsko informativnih uvodih v nove in aktualne pisave in skušnje še kakšnih medijev. Dejstvo, ki po drugi strani govori v prid taki ekspanziji in ki ne pomei nič drugega kot resnično intenziviranje sredstev, ki jih ima na razpolago študentska kulturna produkcija pa je, da si prav s teoretsko poglobljenim ali informiranjem ali premišljevanjem o aktualnih smereh, ki so prisotne ali z načrtnim in strokovno dovolj kompetentnim iskanjem novih možnosti pisanja, političnega mišljenja in dojemanja, z objavljanjem, ki se pač dogaja v okviru teh določil študentska kultura lahko nadeja doseči tak strokovni in novatorski, akcijski in mišljenjski potencial in vrednost, kot je bil prav v istem okviru dosežen pred desetletjem. Očitno je, da gre torej v prvi vrsti za sistematično in jasno zastavljeno koncepcijo razvoja in zaposlitve tistih danih možnosti, ki jih študentska kultura ima, in ima jih v vsej njihovi razpoložljivosti in moči (kljub družbeni kontroli) in s katerimi lahko postane tisto mesto v slovenski kulturni, recimo revolucionarnosti, ki je danes v okviru tradicionalne kulture omejena na minimalne razsežnosti.

Še enkrat — kriza, ki smo ji priča je očitno posledica nesposobnosti in neorganiziranosti znotraj okvirov študentstva, neizrabljanja tistih možnosti, ki SO DANE, in kar je končno konsekvencia — nerazvitosti tiste SAMO-UPRAVNE ZAVESTI (v najbolj čistem pomenu te besede!) ki je bila med študente že od nekdaj na psu! Moč, ki lahko vse spremeni je v naših rokah, saj smo videli, da jo je družba dala brez kakšnih bistvenih restrikcij, pomembna je samo še tista SAMO-ZAVEST, ki stvar lahko spravi v tek SAMO-INICIATIVA, SAMO-VOLJA ustvarjati lastno in svobodno kulturno in politično misel in akcijo in tako naprej.

Da pa bi se te besede, oziroma v tem trenutku samo želje lahko začele produktivno uveljavljati, bi bilo potrebno iti v širino, med še (kulturno in politično) neizdiferencirane srednješolce, jih pritegniti k sodelovanju, objavljanju in jim (ne samo njim) nameniti teoretična izhodišča, moderne politične in kulturne problematike in po drugi strani iti v širino v smeri tradicionalne slovenske politične in kulturne sfere, se problematično usmerjati v ta prostor, izzivati kompetentne ljudi z intervjuji, lastnimi stališči in izhodišči, kritično se usmerjati v vsakdanjo politično in kulturno prakso in sevé pri tem ohraniti lastne svobodne in neoportunistične misli in stališča ... (vse to se ŽE DOGAJA v Studentu (BG) in Studentskom listu (ZG) torej ne pomeni nič tako zelo nenavadnega! — treba bi bilo ZAOSTRITI odgovornost posameznih urednikov in uredništev, saj so tako rekoč ODGOVORNI, saj so POLPROFESIONALIZIRANI (plačani za minimalen trud!)

Treba bi bilo z razpisi in OBJAVAMI in ŠIROKO AKCIJO na začetku sezone iskati ljudi in izbrati izmed njih tiste, ki najbolj ustrezajo konkretnim dejavnostim, za katere se potegujejo, ki nosijo najboljše in najbolj sveže predloge in ki se bodo v prvi vrsti ZAVEDALI IN BODO SPOSOBNI ORGANIZIRATI, UREDNIKOVATI v tem smislu, da bodo DO KRAJA IZKORISTILI TISTA OGROMNA INFORMACIJSKA SREDSTVA, ki so jim v okviru študentske kulturne produkcije na voljo (kdo je na primer določil sedaj in po kakšnem ključu, kdo bo kakšen urednik in ali se je sploh postavil vprašaj nad njegovo kompetenco (!?) strokovno, organizacijsko, sposobnostno itd. (treba bi bilo pogledati samo, kakšne resnično rigorozne zahteve se postavljajo in nedvomno tudi izvajajo pri razpisih v SL in Studentu, kar nedvomno priča njihova ostra in kvalitetna uredniška politika in kvaliteta listov ...)

Uredništvom, ki svoje naloge niso opravila v skladu z možnostmi, je treba za naprejšnje delo izreči nezaupnico in jih v skrajni posledici tudi ZAMENJATI; šele tako bi se ZAOSTRILO vprašanje resnično produktivnega urednikovanja in ne le birokratskega izdajanja in oddajanja nečesa, kar je povsem prazno in brezsmiselno. Obenem bi na tak, rigorozen, način vzdrževala stalna odgovornost uredništev do bralstva, ki je doslej ni bilo niti v najmanjši meri. Posledice so očitne ..

Rešitev iz te moreče in mrtve mlake študentske ne-kulture in še česa drugega, je torej več kot očitna in na dlani in se v prvi vrsti dotika problematične in nerazvite SAMO-UPRAVNE zavesti med nami, saj je rešitev iz tega izključno SAMO v naših, študentskih rokah in je ne bodo rešili nikakršni dekreti, pozivi in kar je še takega (to zveni čisto uradno-politično, pa je OČITNO EDINO, KAR JE ŠE MOŽNO, DA SE STVARI SPREMEMIJO!!!!).

Opombe:

a) v našem spisu, ki se dotika vprašanja študentske kulture, ne gre v prvi vrsti za pojmovanje "kulture" v ozkem smislu zgolj produciranja pesmi, proze, likovne, glasbene, filmske in še kakšne umetnosti, ampak je ta izraz mišljen veliko bolj kompleksno, saj se v tekstu večkrat zgodi tudi omenjanje POLITIČNEGA produciranja; s tem mislimo, da je obenem s to ozko kulturno problematiko tesno povezana tudi politična akcijska in mišljenjska, ki jo zadeva prav ista krizna situacija in izvira prav iz istih vzrokov kot je možno reči za (ozko)kulturno produkcijo samo.

b) treba bi bilo posebej obravnavati tudi problematiko ostalih študentskih kulturnih institucij (in še česa), vendar zaradi pomanjkanja prostora in zaradi pomembnosti govorimo le o Tribuni in Radiu Študent, ki sta tako rekoč osrednji instituciji tega fenomena, ki izginja in se imenuje študentska kulturna produkcija... saj nosita tako rekoč največ bremena širjenja neke nove, "sub", in še kakšne, kulturne in politične misli...

c) na koncu, ko govorimo o kadrovski problematiki uredništev in urednikov v sedanji strukturi študentske kulture nismo mnenja, da je kadrovska struktura uredništev tako zelo merodajna, vendar je prav od napora uredništev in posameznih urednikov odvisna kvalitativna, informativna, strokovna, novatorska, iskateljska ali zgolj oportunistično in diletantsko, birokratsko samovšečno zasnovana aktivnost, ki gre po radiu ali skozi tisk med študentsko populacijo in še kam. Zdi se očitno, da je predvsem od naporov koliko in kaj, kako in zakaj se informira, teoretizira, objavlja poezija, proza, politična misel in tako naprej, odvisna splošna kulturna in politična raven tistega dela Slovenstva, ki tako ali drugače prihaja v stik s to kulturno produkcijo. Torej je "izobraževalni nivo" očitno....

Peter Milovanović — Jarh

Franko ADAM

ELEMENTI ZA TEORIJU

PROTI/SUB/KULTURE

Alternativna kultura, tematska številka Dela
/Beograd, december 76/

Priložnost za ponovni razmislek o tistem, kar pogojno lahko imenujemo protikultura (subkultura, alternativna kultura, nova kultura, kulturna revolucija, so pojmi, ki so vsaj "sorodni"), se mi je ponudila z branjem tematske številke Dela o alternativni kulturi. Zlasti sta moja pozornost zbudila dva teksta in sicer Slobodana Drakulića: Subkultura, kontrakultura in kulturna revolucija ter Dragoša Kalaića: Seksualna revolucija. Vendar pa je pričujoči članek prej polemika kot recenzija ter zato vključujem tudi druge tekste in teorije, oz. navajam mnenja tudi drugih avtorjev. V omenjeni številki Dela so še naslednji prispevki: R. Rizman, Alternativni svet američke nove levice, Slavenka Drakulić, Lukavost sistema i moč novca ter prevodi Ch. Reich, Podmladjivanje Amerike (iz knjige The Greening of America), D. Bell, Kulturne protivrednosti kapitalizma (iz knjige The Cultural Contradiction of Capitalism), J. Lahra, Ulični teatar: igra u ime obstanka (iz knjige Acting out America). Zdi se, da je edina pot pri obravnavi kulture, protikulture in podobnih pojmov definicija oz. semantično pojasnilo. Tega se je lotil tudi S. Drakulić (naprej S. D.). Na kratko bom skiciral njegovo nastavitve. V definiciji kulture naj bi prevladovali dve navidezno nasprotni paradigmi. Po prvi je človek pojmovan kot pretežno materialno-proizvodno bitje, ki kot nus produkt ustvarja tudi duhovno kulturo; po drugi pa človek kot duhovno proizvodno bitje spet kot nus produkt svojih edino pravih človeških potencialov ustvarja tudi materialno kulturo. V obeh paradigmah pa obstoji soglasje, da je prava kultura "stvar duha". Avtor članka sklene svoj kritični prikaz definicij kulture z ugotovitvijo, da je treba kulturo pojmovati "kot način kako človeška skupnost in družba obstajata, se razvijata in reproducirata. Ugotavlja, da je materialna produkcija istočasno duhovna in obratno. V tem kontekstu kultura ni nič drugega (po mnenju S. D.) kot produkt zgodovinskega razvoja družbe, kjer ne obstaja antagonizem telesno-duhovno, ali materialno-spiritalno, temveč gre za enotnost teh antipodov. To ne pomeni zanikanja, ampak prepoznavanje notranjih protislovij. V tem smislu naj bi bile "kulture sodobnih družb" razcepljene na vrsto subkultur in protikultur, v izjemnih slučajih pa se znotraj njih pojavljajo alternativne kulture. Nad vsem tem se dviga sfera vladajoče kulture. Subkulturo sestavljajo v glavnem marginalne skupine (npr. kmečka subkultura, kriminalci, prostitutke, ipd.), ki pa ne pretendirajo na destrukcijo oz. menjanje vladajoče kulture. Za njih je značilno, da njihov način produkcije odstopa od dominantnega načina. Protikulture se od subkultur ločijo po tem, da same sebe zaznavajo kot alternativo vladajoči kulturi in, da se ji odkrito zoperstavljajo. S. D. protikulture deli na konzervativne in progresivne. Za prve naj bi veljalo, da je njihov način proizvodnje, njihova idelologija, socialna struktura "zgodovinsko presežena". Kot primere navaja starejše in novejše religiozne sekte in skupnosti. Vendar naj bi bili nehistoričnost in idealističnost karakteristiki tudi progresivnih protikultur, med katere avtor šteje v glavnem levo orientirani del mladinske subkulture, ki se pojavi v 60-tih in 70-tih letih. Le-ta se je v svojem alternativnem konceptu omejila samo na določene segmente družbenega življenja. S. D. sicer trdi, da so se v načinu proizvodnje tudi one orientirale na že presežene modele, se pravi da so bile praktično usmerjene, toda vseeno ugotavlja, da njihovo delovanje ostaja v sferi "duhovne kulture" (kot primer navaja hippije). Ne bi se spuščal toliko v razpravljanje o raznih definicijah kulture (antropoloških, socioloških, etnoloških), vseeno pa menim, da je S. D. kulturo v tem, ko jo je očistil idealističnih ("duhoslovnih") interpretacij tako pojmovno "razširil", da se je njen pomen skorajda izgubil. Res je, da je treba iskati smisel kulture v načinu produkcije (reprodukcije določene družbene epohe oz. družbenega sistema, ki tvori nekakšen "ekosistem" kulture (E. Morin), toda le-ta živi določeno avtonomijo. Kaj to pomeni? Nič drugega kot to, da je kultura hkrati afirmativna do socialne realitete (univerzalne blagovne strukture) in hkrati negativna (ali od realitete alienirajoča kot pravi Markuse); to se pravi, da je zmožna ideelnega transcendiranja te realitete. To transcendiranje je seveda dvorezno. Po eni strani onemogoča pravo (revolucionarno) transcendiranje, kar daje iluzorni vtis da si že "onstran"; po drugi strani pa kot upor proti stvarnosti vnaša pri ljudeh stalen nemir in nesprijaznjenost z obstoječim. Lahko bi tudi rekli, da ta "avtonomija" ne more zagotoviti kulturi, da bi bila izvzeta iz univerzalne blagovne strukture (da ne bi bila eden od artiklov menjalne vrednosti). Kako lahko v tem kontekstu razumemo trditev avtorja članka, v katerem govori o kulturi kot načinu kako družba oz. človeška skupnost obstaja, se razvija in reproducira. Naj omenim, da je ta formulacija kulture precej podobna Althusserjevi opredelitvi ideologije. (Althusser definira ideologijo kot nezavedno strukturo oz. imaginaren sistem predstav mitovpojmov, v katerih ljudje doživljajo odnos do svojih eksistenčnih pogojev; se pravi svojega položaja v produkcijskem razmerju, in ki jim omogoča, da se prilagodijo; ta proces pa je diktiran z interesi vladajočih. Navedena formulacija velja tudi za afirmativno učinkovanje tistega, kar se imenuje kultura).

Za S. D. je kultura sinteza duhovne in materialne produkcije (aktivnosti) človeštva, alternativna kultura je totalna sprememba kulture, ta pa je spet možna s socialno-politično revolucijo, ki je v spremembi socio-ekonomskega sistema + zavestnim revolucioniranjem nadgradnje. Čeprav so po mnenju S. D. edini primeri alternativne kulture ravno revolucionarna gibanja pa so le-ta paradoksalno "nadgradnjo" (kulturo) prepustila avtomatizmu "baze". Mar ni to na svoj način afirmirana ideja kulture proti kateri se S. D. bori? Pravzaprav gre bolj za mišljenje, da so revolucionarna gibanja trasirala pot, ki bi omogočila eksistenco alternativne kulture, pa se jim le-ta zaradi njihove nezadostne intervencije izmuzne iz rok.

Po eni varianti S. D. torej pleidira za pojmovanje kulture kot ideologije, po drugi pa pod kulturo razume enostavno to, čemur sociologi pravijo struktura globalnih družb ali to čemur drugi ugotovijo "civilizacija". Zdi pa se, da bi bil prvi pristop bolj ploden saj bi z njim lahko ugotaljal "finejše" učinke in vrste kulture. Tako pa sta ostala netematizirana dva osnovna fenomena; to je elitna kultura na eni in množična kultura na drugi strani. Verjetno ni čisto točna trditev, da sodobno kulturo tvori vrsta subkultur in protikultur ter v izjemnih primerih alternativne kulture. Osnovna polarizacija je ravno na elitno ("negovano" kot jo imenuje E. Morin) in množično, seveda pa je tu bolj poudarek na stilu življenja, ki ga določa pripadnost elitovi ali množični kulturi — na delu je socialna in razredna stratifikacija. S. D. v analizi večini protikultur prihaja do ugotovitve, da le-te temeljijo na že "zgodovinsko preseženem" produkcijskem (tehnološkem) načinu. To pa se postavlja dve bistveni vprašanji: kateri je zgodovinsko nepreseženi produkcijski, oz. tehnološki način; kaj je s tisto kulturo, ki temelji na "nepreseženom" nivoju. Malo nenavadno je, da S. D. na tako neprecizen, dvoumen način govori o tej aktualni problematiki, ko pa po drugi strani trdi: "Zanemarjanje potrebe za revolucioniranjem vseh področij družbene proizvodnje, družbene reprodukcije v najsplošnejšem pomenu, ne samo, da vodi v krizo revolucije in s tem tudi v zaustavljanje razvoja, kar je v dani ekološko populacijski situaciji in obstoječih trendih razvoja, ampak je nevarno celo za golo preživetje človeštva." Iz tega citata je razvidno, da sodoben način produkcije/reprodukcije, ne samo da blokira socialni razvoj, temveč predstavlja v svojih pogubnih učinkih eksistenčno nevarnost za človeštvo v celoti. Mar to ne pomeni, da je sedanji način produkcije življenje ljudi ravno tako presežen? Kako se torej ta ugotovitev ujema s trditvijo S. D.-ja, da je za večino protikultur značilno že presežen nivo socialnega življenja? Vemo pa, da protikulture ali vsaj del njih ne temelji na averziji do sodobne

tehnike. Ch. Reich eden od teoretikov protikulture (njegov prevod je objavljen v omenjeni številki Dela) pravi, da so danes možnosti za "pravo kulturo" večje kot kdajkoli prej: "Zavest III. (to je alternativni stil življenja, ki so ga po Reichu začeli prakticirati hipiji, del študentov in mladih intelektualcev v ZDA, op. F. A.) je lahko nastala edinole zahvaljujoč se današnji tehnologiji. Samo zavest III lahko omogoči obstanek človeka kot vrste v tej dobi tehnologije "in naprej:" Sledeči aspek filozofije zavesti III obsega kulturo, način kako človek živi. Pojasnili smo že, da nova kultura ne bo povratek v primitivno dobo, ker bo temeljila na obstoječi tehnologiji. Zavest III mora ustvariti kulturo, ki ve kdaj in kako uporabljati tehnologijo, kulturo, ki ni plastična ali umetna, ampak taka, da usmerja in uporablja tehnologijo v iskanju humanih vrednot." Tu seveda ni govora o kakem povratku ali begu k že preseženemu nivoju tehnologije.

Na tem mestu bi tudi opozoril na neargumentirano izjavo S. D.-ja, v kateri pravi, da so religiozne skupnosti oz. komune v prejšnjem stoletju in sodobnosti primeri konzervativnih protikultur, ker da nudijo kot univerzalen model socialnega življenja in produkcije nekaj kar je pod nivojem ne samo tistega kar naj bi bilo, temveč tudi tistega kar že je. Za celo vrsto religioznih sekt-skupnosti, oz. komun to prav gotovo velja, toda kdor pozna zgodovino komunardnega gibanja ve, da so nekatere od teh komun razvile niz praktikinovacij na različnih področjih od tehnologije (npr. shakerji) do seksualnih oz. alternativnih oblik zakona in vzgoje (Oneida-Creik), ki so še danes aktualne (če ne kot realizacija vsaj kot pristop — koncept). Prav tako je Slavenka Drakulić v članku Zvičajnost sistema in moč denarja v napačnem kontekstu citirala Marxovo misel o "idiotizmu vaškega življenja". Namreč to kar je značilno za večino komun ni prevzemanje tradicionalnih vzorcev kmečke subkulture temveč simbioza teh elementov z različnimi na videz protislovnimi praktikami in koncepti, npr. sinteza fizičnega in intelektualnega dela, sinteza "Kozmologije" je in sodobne elektronike (biofeedback) ipd..

Soočimo se še z enim očitkom, ki ga je S. D. naslovil na protikulturo in ga je takole formuliral: "osnovna teoretska slabost tega tipa protikulture je njena idealističnost. Namreč ta koncept protikulture, ki hoče biti alternativa vladajoči kulturi, ne temelji in se ne izvaja iz obstoječega načina proizvodnje življenja, temveč je ta koncept v veliki meri zamišljen tako, da tega ne jemlje v poštev."

V kontekstu teorij, ki jih je razvila protikultura, se da temu očitku oponirati (res pa je, da je spet cela vrsta konceptov, ki pa se jim ta očitek "čisto podaja") T. H. Roszak, sicer avtor zelo znane knjige The Making of a Counterculture (kmalu bo izšla v Zagrebu v prevodu S. D.-ja), kateremu sicer ne gre pripisovati ne vem kakšnih afinitet do marksistične analize (čeprav je večkrat uporablja v svoji kritiki ameriške supertehnokratske družbe) na enem mestu v svoji zadnji knjigi (Where teh Wastelands ends, New York 1973) pripoznava razredno pogojeno represivno moč kapitalističnega produkcijskega načina, ko piše, da: "represija religioznih senzibilnosti (gre za religiozni revivalizem v okviru protikulture, ki mu Roszak hoče dati progresiven značaj, tako npr. govori o revolucionarnem misticizmu, katerega izvor vidi v angleškemu pesniku in mislecu 18. stoletja W. Blakeu, op. F. A.) in v naši kulturi v zadnjih stoletjih je posledica tako socialne in ekonomske nujnosti kot razrednega zatiranja ali fizične eksploatacije"

Tu lahko omenim na žalost malo poznano, sicer pa odlično knjigo nemškega sociologa R. Schwendterja Teorija subkulture (o njej sem poročal v prvi številki Časopisa za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo) kjer se avtor vseskozi poslužuje marksističnega pristopa in izkušenj nemške levice ter študentskega gibanja. Kar se tiče praktične realizacije bi spomnil na socialni eksperiment Christianie v Kopenhagenu na Danskem, ki je eden od najbolj "svežih" in po drugi strani najbolj radikalnih primerov progresivne subkulture (več o tem glej v potopisnem zapisu D. Štrajna, Mladina, 28. okt. in 4. nov. 76). Skupnost različnih /tudi ideološko orientiranih/ komun in skupin se konfrotira s socialno realiteto kapitalističnega sveta tako v boju z oblastmi, kjer gre za njihovo lastno ekstitenco, kot v solidarnostnih akcijah s stavkajočimi delavci in še na mnoge druge manj upadljive načine kot so: neavtoritetna vzgoja otrok, uvajanje čiste tehnologije in zdrave prehrane, itd.. Govorimo v tem primeru lahko o utopizmu, eskapizmu, idealističnosti, preseženih načinih produkcije socialnega življenja? Verjetno ne, sicer tisti, ki je "sceno" spoznal od blizu ne bi napisal, da je "boj Christianie razredni boj".

Kakšen je pravzaprav domet teorije in prakse protikulture? Mnenja so različna. R. Rizman v že omenjenem članku pravi, da ne gre prezreti nekaterih tez Ch. Reicha in Roszaka, dveh eminentnih teoretikov protikulture, ki da "pogojujejo revolucionarne implikacije". Zdi se, da tudi bolj "realno" kot S. D. ocenjuje pomen protikulture: "Toda v kontekstu splošne revolucionarne situacije, ima hipijevska subkultura določeno vlogo, ker zavrača vrednostni sistem kapitalizma." Temu mnenju se pridružuje v enem svojih člankov tudi D. Štrajn, ki sodi, da so učinki protikulture dalekosežni, in da se le-ta izkazuje za "tisti element celokupne družbene reprodukcije, ki gospodujočim razredom ne more figurirati kot povsem zanesljivo sredstvo obstoječe dominacije" (glej članek Komponente razumevanja pojava nove levice, Časopis 15, 16, 1976). Sociolog I. Kuvačić je poskušal analizirati smisel protikulture tudi za naš prostor in je s tem v zvezi zastavil tole vprašanje: "kaj s stališča reprodukcije in razvoja obstoječega sistema pomenijo tiste skupine ljudi, ki ustvarjajo svoja lastna naselja, osnvljajo družine, sprejemajo marginalne zaposlitve in živijo na način, ki je subverzivno nasproten načinu življenja srednjega meščanskega razreda? Ali je to efemerni pojav, ki razbija funkcionalno enoobraznost potrošniške, kapitalistične družbe, ali pa je to trend, ki — glede na okoliščino da postavlja odločno pod vprašaj samo motivacijsko osnovo sistema — kaže na notranje meje, časovni domet in fatalno slabost poznega kapitalizma"? Dokončnega odgovora avtor ne daje, vztraja pa na stališču, da igra protikultura s svojo kritiko birokratskega etosa in mita tehnološkega napredka, pozitivno vlogo ne samo v tehnološko razvitih deželah zapada, temveč tudi v tehnološko manj razvitih deželah. S tem v zvezi še to: pripadniki protikulture so globalno levo orientirani (I. Kuvačić), na drugi strani pa znotraj njihovih praktik in izkušenj nastajajo in se formirajo trajnejši elementi značilni za komunistično družbo; kot npr. poskus ukinitve privatne lastnine, delitve dela (zlasti na žensko in moško ter fizično in umsko, razne oblike direktne demokracije). Zato mislim, da ni neupravičena trditev, da gre pri protikulturi za prototip bolj avtentične in sodobne družbe. Torej jo ne gre pojmovati kot geto ali enklavo (čeprav je stalno v nevarnosti, da to postane), ki živi svoj "koncept" neodvisno od dogajanj v okolju. Tudi ni tu na delu zgolj modni obskurantizem, neobvezni (neodgovorni drop-out, ali popolna averzija do globalne družbe) to je toliko manj upravičeno v kolikor gre za družbo, ki je v svoj projekt sprejela samo-upravljanje, to se pravi, da si je postavila za cilj biti bolj odzivna oz. avtentična).

Verjetno je zdaj čas, da rezimiram svoja razmišljanja ob članku S. D.-ja. Le-ta po mojem mnenju umešča protikulturno teorijo in prakso v preširoke, neprave koordinate. Potem, ko kulturo definira kot "sintezo duhovne in materialne proizvodnje", se mu protikultura, oz. alternativna kultura pokaže kot totalen obrat tako formulirane kulture in ne more si kaj, da ne govori o totalni revoluciji ipd.. Gledano iz tega spektra se mu početje protikulture zdi neboljeno, če ne celo ničevo. Po mojem si je treba biti na jasnem, da so izkustva protikulture parcialna in omejena. Kljub temu pa ni odveč vsaj seznaniti se z njimi. V njihovih konkretnih pojavnih oblikah. Zdi se, da je to boljše, kot da jih prisiliš hkrati v ozek in hkrati v silno raztegljiv teoretski okvir.

O seksualni revoluciji in o Reichu tako ali drugače

Avtor članka Seksualna revolucija Dragoš Kalajić na precej zanimiv način piše o marsičem; o socialni funkciji orgije, o zgodovinskih koreninah matriarhalnega arhetipa (in njegovih sodobnih nosilcih) in njegovi konfrontaciji s patriarhalnim principom, o Wilhemu Reichu in njegovi teoriji "oklepa", o tantirizmu Zaključki digresije in posamezne interpretacije, zlasti, ko je govora o W. Reichu pa so takšne, da ne veš ali se avtor članka "zajebava" ali misli resno. Opozoril bi na nekaj takih mest.

Kot enega izmed dokazov proti Reichovi tezi o seksualni represiji, ki povezana s patriarhalno monogamno družino kot vezno tkivo omogoča obstoj avtoritarnih in totaliranih družbenih sistemov, avtor navaja primere germanskih Barbarov, Vikingov, Hunov in Turkov. Trdi, da so njihovi običaji "počivali na čisto svobodnih strukturah seksualne eksplikacije", čeprav je znano, da so bila ta ljudstva avtoritarno in militaristično nastrojena. Za zdaj lahko pustimo ob strani podrobnejšo obdelavo zgodovinskih in kulturno — antropoloških ugotovitev, s katerimi bi lahko dokazovali ali pobijali tezo o vzročni zvezi med seksualnim zatiranjem in avtoritarno strukturo (subjektivno in sistemsko). Lahko rečemo le to; Reich je povezoval seksualno svobodo z enakopravnostjo ženske in moškega in z ukinitvijo avtoritarne vzgoje otrok (pripomni naj, da bi to preprosto dejstvo moralo biti jasno vsakemu, ki vsaj malo pozna Reicha). Avtor pa trdi, da so npr. Turki imeli preko harema institucionalizirano seksualno svobodo. Kakšen nesmisel! Potemtakem lahko mirno rečemo, da so bile in da so najbolj seksualno svobodne tradicionalne katoliške dežele kot npr. Italija ali Španija, kjer so obstajale in še obstajajo v raznih oblikah možnosti seksualne svobode preko institucije javnih hiš in drugih oblik heterizma itd., itd.. Ne vem zakaj je treba to toliko ponavljati, saj je o tem že pred tolikimi leti, že Engels (če navedemo najbolj znanega avtorja) zelo dobro opisal to situacijo v knjigi Izvor družine, privatne lastnine in države.

Drugi očitek: Reich da seksualno kvaliteto, spreminja oz. enači s kvantiteto orgazma, kar pa po mnenju avtorja ne more zadovoljiti "niti ambicij povprečnega seksualnega odnosa". To spet ne bo držalo. Reich eksplicitno loči med ejakulativno in orgastično potenco in ugotavlja, da precej ljudi poseduje prvo (in da torej "z-morejo" precejšnje število seksualnih odnosov), zelo malo pa jih ima sposobnost orgastične potence (njene "karakteristike je Reich poskušal podrobneje opisati), ki edina privede do zadovoljujočega orgazma.

Tudi ni res, da je Reich seksualno sfero zbanaliziral in sekulariziral ter jo očistil nje-ne "metafizične realizacije", ki je sicer v polni meri prisotna v tantrizmu. Res pa je, da je Reich fiksiral kot najvišjo stopnjo seksualne zadovoljitve genitalni spolni akt in, da je na sploh "zanemarl" druge možne seksualne (negenitalne) praktike. Na koncu članka poskuša avtor še zadnji "salto mortale". Dopovedati nam hoče, da Reichovska teorija terapije, katere namen je spoznati, odpraviti ali vsaj zmehčati nakopičene seksualne in agresivne težnje, ki se nabirajo v "oklepu" (zanj je značilna toga drža tako v psihičnem kot muskularnem pogledu), ne potrebujejo ljudje oz. patriarhalni človek (seveda je to moški) prešinjen z ničejansko voljo in strumnim redom, temveč slabiči, ki mobilni in neizdiferencirani kot ameba tavajo po tem svetu, dokler ne degenerirajo kot stari Grki. Le-ti so s tem, ko so izgubili "oklep" ostali brez "solarne radosti in vedrine, brez spokojstva in trdnosti."

Avtor članka še najbolj zadene "žebljico na glavico" ko pravi, da "oklep nosijo samo tisti, ki ga zaslužijo". Fourier, Freud, Marx, Marcuse, Trocki (le-ta je padel v to družčino, ker je po avtorjevem mnenju hotel po oktobrski revoluciji odpraviti družino, pa se mu je Lenin kot predstavnik patriarhalnega principa na vso srečo postavil po robu), oh ti pritlikavi ideologi matriarhata. Kaj so le-ti skupaj s svojimi privrženci proti tistim, ki v strogo začrtanem svetu reda in organizacije ter kozmične spokojnosti in vedrine zaslužijo, da bi nosili ta veličanstveni oklep, ki ga je Reich iz same strahopetnosti imel za nekaj patološkega.

Pa brez ironije: nekaterih tez v tem članku res ne moreš prebaviti ne da bi razpolagal s precejšno mero "kozmične in solarne vedrine ter spokojstva".

Objavljamo prevod enega ključnih spisov J. L. Baudryja, člana skupine zbrane okrog revije Tel Quel, ki je imela pred leti dokajšen odmev tudi pri nas (glej TRIBUNA, 1. 1967 in nekaj let naprej), deloma pa ga še vedno ima (glej PROBLEME). Omenimo, da so njihova osnovna izhodišča Marx, Freud, Nietzsche, de Saussure ter Foucault, Althusser in Derrida. Njihovo delo je za nas zanimivo kot poskus sinteze (ali aplikacije) strukturalizma in Marxa. Podrobnejši prikaz in analizo dela skupine je pri nas izvedel dr. B. Majer v knjigi STRUKTURALIZEM (Ljubljana 1971).

Spis je preveden iz zbornika TEL QUEL: THÉORIE D'ENSEMBLE, Seuil, Paris 1968. Zaradi primerjave navajamo slovenski prevod citatov iz Kapitala (nov. po KAPITAL I, CZ, Ljubljana 1961).

Jean-Luis Baudry

SMISEL DENARJA

V odgovorih, ki jih je objavila Nouvelle Critique (nov., dec. 1967) smo zapisali: "Dejanje, ki smo ga hoteli odkriti v njegovi konkretni realiteti govorice (pisave) ni nič drugega kot tisto, kar je analiziral že Marx. Le s to razliko, da je blago govorice manj neposredno dostopno kritiki, saj se njegova oblika ne pokaže na prvi pogled in je treba pogled znanosti nanj na nek način podvojiti. Recimo, če hočete, da igra tam smisel vloge, ki jo v cirkulaciji blaga igra denar." Tu je spis, ki v tem oziru natančneje določa naš namen.

Lingvistični model izvršuje nad moderno mislijo bolj ali manj upravičeno premoč, ki pa postane v vseh ozirih sumljiva, če hočemo upravičeno smatrati, da se masovna raba njenih pojmov in metod nanaša na teoretične proizvodnje, katerih resnična naloga je, da izniči poje in ideologijo, na katerih počiva taista lingvistika: to posebej velja za pojme znaka in smisla, forme in vsebine, dualistične predpostavke in za statičnost kot njihovo posledico (najpogosteje zakrito z analizo spremenljivk in priznavanjem gibljive mreže). Daleč od tega, da bi nudili nov vidik, lahko raba, ki je sicer bolj citirajoča kot metodična, bolj poljudna kot pa lingvistično preiščljena, z zaobjetjem težko predirljive gmote zaključiti tekst, ki se ga želi končati ali ponovno brati.

Ta odklon se najprej razodeva v občudovanju izrazov. Če govori Marx o denarni obliki blaga, se takoj zagradi besedo "oblika", osvobojeno konteksta, se osamosvoji različne oblike, ki jih lahko prevzame denar (moneta, kredit, itd.) ter se iz teh sprememb nekoliko prehitro zaključiti, da funkcionira denar kot jezik, ki prikriva skrit, toda nujen smisel formalne spremembe. Dejansko pomeni to predati se obsedenemu branju kot slepemu apliciranju nekega modela, ki samovoljno izloča površino interpretacije in daje predprave metode analize, kar pa ne odgovarja niti celoti proučevanega predmeta, niti metodi, ki proučuje in utemeljuje ta predmet, niti teoretičnemu in praktičnemu razvoju, ki iz njih nastane.

Največjega pomena je *brati*, da je na začetku *Kapitala*, kjer izhaja Marx iz dvojne lastnosti blagov s tem, da so uporabne in menjalne vrednosti, in pripomniti, da na istem začetku *Kapitala* nakaže Marx vzrok te druge lastnosti: védenje, da imajo blagi "nekaj skupnega" kar omogoča njihovo menjavo, to je "potrošeno delo". To delo izraža recimo barvo. Metoda, ki sledi, če je sploh nujno na to spominjati, je dialektična in zamenjevalna (permutationnelle). To je razvoj, ki izhaja iz danosti "realnega" teksta in nato po korakih skozi vsa preoblikovanja, dokler ne privede "v tajni laboratorij proizvodnje". Toda tajne ali "skritega smisla" nima za drugega kot za buržoazno ekonomijo. Ta je tista, ki sploh postavi pojem znaka: denar je znak in njegova metafizična in teološka ideologija se spozna ob vprašanju, ki ga postavlja: znak česa je denar? To vprašanje izvira iz fetišizma, ki pripada blagu ter denarju in katerega cilj je, da razkrije družbene odnose, proizvodne odnose. Za Marxa ni nobene skrivnosti, nobenega skritega smisla, ki ga je treba odkriti in nobene druge uganke kot tiste, ki jo postavlja vrzelasti (lacunaire) značaj klasične ekonomije. Ni denar tisti, ki mu zastavlja Marx vprašanje smisla, marveč klasična ekonomija, ki se sprašuje: kakšen je smisel denarja? *Kapital* predstavlja tako neke vrste podvojeno branje: pisavo/branje "realne" ekonomije, branje buržoazne ekonomije, ki je na nek način odpisana.

Ponatiskujemo pesem in grafiko iz knjige CRTE Janeza Bernika, ki je izšla pred kratkim pri Mladinski knjigi. Cena je 290 din.

atila
misliti so
v vrtu reke
zbrala so se slaba leta
po rjuhah
travnatih ravnin
otaj zemljo
si z noži
meso človekovo
sušili
v lohanje vsajal
si občudovanje
govorili so
da ljudi iz hlač
si stresal
žene natikal si
na strast moči
otroke
v zvezi spreminjal
zemljo s sturci gnojil
da s kracami si
mislj menjal
ogreju z ognjem gasil
zapisano je
blazil si
z bičem bolečino
nadel bojeviško roko
šiba božja atila
bil si pravi angel

DENAR NI NITI ZNAK NITI JEZIK.

Tako je Marx šele potem, ko je analiziral dvojno lastnost blaga in dvojni značaj dela, ki ga predstavlja blago, lahko na koherenten način vzpostavil prehod iz ene oblike vrednosti v drugo. V procesu *enostavne cirkulacije* bo torej denar igral določeno vlogo. Denar je oblika, ki jo prevzemajo blagovi v razmerah, ki jih določajo proizvajalni odnosi, je splošni ekvivalent vrednosti, kajti sam po sebi vsebuje potrošeno delovno silo ter je blago med drugimi blagi. To je tisto, kar omogoča prehod od ekvivalentne oblike v celovito in razvito vrednostno obliko, od splošne oblike vrednosti v denarno obliko. Denar tako ne bo znak, razen v tisti meri, v kateri bodo tudi sami blagovi postali znaki. Toda znaki česa? in ali je potrebno z znakom prevajati dejstvo, da so "kristalizacija", "materializacija" delovne sile. Blago ni znak dela temveč delo samó, in to v edini obliki, ki jo lahko ima v danem ekonomskem sistemu (za katerega obstajajo blagovi). Ekvivalentna vrednost vseh blagov — in ekvivalentna vrednost ne obstaja zaradi splošne privolitve, je rekel Marx, temveč preprosto zato, ker je denar tako kot vsi blagovi določen z delom — denar torej ni znak. Na tem mestu je treba ponovno prebrati 2. poglavje I. oddelka I. knjige. "Njegovo lastno vrednost določa čas, ki je potreben za njegovo proizvodnjo in se izraža v količini kateregakoli drugega blaga, ki vsebuje delo enakega trajanja."1 Zlato (denar) potrebuje tako za spoznanje lastne vrednosti blago, ki bo igralo nasproti njemu tisto vlogo, ki jo on sam lahko igra za druge. V meri, v kateri vsebuje kot blago delo, ki mu daje njegovo vrednost, je lahko z njimi medsebojno zamenjevan; deluje, je rekel Marx, "kot splošna mera vrednosti". Na drugem mestu je pri Marxu zelo jasna kritika pojmovanja denarja kot znaka. Že v *Kritiki politične ekonomije* pokaže Marx, da pomeni želja narediti iz denarja simbol, isto kot zakriti si mistifikacijo, ki vlada v družbenih odnosih: "Medtem ko postajajo blagovi v osrčju menjalnega procesa uporabne vrednosti enih za druge in so oropani posebne oblike ter se nanašajo eni na druge glede na svoj neposredni snovni videz, morajo, da bi eni drugim postali *menjalne vrednosti*, prevzeti posebno obliko. Morajo začeti prevzemati denarno obliko. Denar ni simbol; nič simbolnega ni v tem, da naj bo uporabna vrednost blago. To, da se razmerje družbene proizvodnje predstavi kot predmet, ki obstaja nad individui in da se določeni odnosi, ki jih navezujejo ti individui v procesu proizvodnje svojega družbenega življenja predstavijo kot specifične lastnosti nekega predmeta pomeni, da označuje ta zamenjava vlog, mistifikacija, ki ni navidezna temveč prozaično realna, vse družbene oblike dela, ki ustvarja menjalno vrednost." Ni moč biti jasnejši: delati iz denarja simbol (in že tudi jezik), pomeni biti slep za stvarnost proizvajalnih in družbenih odnosov, ki jih povzročajo. V *Kapitalu* povzame Marx isti razvoj z več sile in več jasnosti:

"Dejstvo, da lahko denar v nekaterih njegovih funkcijah zamenjajo enostavni znaki njega samega, je rodilo to drugo zmoto, da naj ne bi bil drugega kot preprost znak. Po drugi strani pa drži, da je ta zmota omogočila slutnjo, da skriva moneta pod videzom zunanjega predmeta skrivnost družbenega odnosa. V tem smislu je vse blago znak, saj ni vrednost drugače kot snovni ovoj človeškega dela potrošenega v proizvodnji blaga. Toda brž ko se v družbenih svojstvih, ki odevajo stvari, ali v materialnih lastnostih, ki na osnovi posebne oblike proizvodnje odevajo družbene določenosti dela, ne vidi drugega kot preproste znake, se jim pripiše smisel konvencionalnih izmišljotin, sankcioniranih s takolimenovanim splošnim ljudskim privoljenjem."2

V procesu preproste cirkulacije, v katerem je blago s prodajo spremenjeno v denar in nato z nakupom znova v blago, pripelje želja narediti iz denarja jezik do tega, da se vidi v jeziku le preprosta gonilna sila cirkulacije ter, da nismo dozvetni za nič drugega kot za prepletanje površinskih pojavov, ki tako kot se blagovi barantajo eden proti drugemu, ustvarjajo mrežo, ki je tem bolj kompleksna čim bolj eni znaki razveljavljajo druge. Tako ne moremo videti drugega kot zmešano in zapleteno traso, katere posledica, ki je sicer ideološka vloga je, da z množico svojih potez zakrije nek drug proces cirkulacije, ki bo le-tega uvedel v povsem drugačno vrsto postopkov: v proizvodne postopke. Dejansko bomo s tem, da bomo naredili iz denarja jezik, znova naredili iz jezika sredstvo izražanja, ki pa bo izražanje le tam, kjer izničuje *ne to kar izraža, marveč to kar ga določa*. Jezik bo sredstvo cirkulacije, ki bo izražalo cirkulacijo, vendar izničevalo proizvodnjo.

KAKO JE DENAR, S TEMO KO NI JEZIK, SMISEL.

Denar, splošni ekvivalent blaga, bo postal smisel ekonomskega sistema, smisel sistema kapitalistične proizvodnje. "Komaj rojena sodobna družba že vleče iz drobovja zemlje za lase boga Plutona, pozdravlja v zlatu svojega svetega Graala, bleščeče utelešenje samega principa njenega življenja." Ker je denar menjalna vrednost se pravi kristalizacija delovne sile, ki je skupna vsem blagom, v procesu enostavne cirkulacije v resnici lahko igra vlogo posrednika v menjavi po obrazcu B — D — B. S tem procesom se bo zamenjal proces kapitalistične cirkulacije; ki daje denar na koncu in začetku cirkulacijskega postopka po obrazcu D — B — D. "Končni proizvod cirkulacije (denar) je prva oblika pojave kapitala" in Marx dodaja: "Denar kot denar in denar kot kapital se vnaprej ne razlikujeta drugače kot po različni obliki cirkulacije." Denar je tu postal tako v pravem kot v prenesenem pomenu smisel cirkulacije, toda s tem, ko je šel skozi blago, si je pridobil prebitek — presežno vrednost — (dodatek smisla) — in včasih je ta smisel cirkulacije, ki začne z denarjem in konča (kar se vse v neskončnost ponavlja) z več denarja tisti, ki najavlja nek proizvodjalni sistem, na katerega je treba biti pozoren. Denar ni nič več blagovni ekvivalent, temveč je blago tisto, ki postane sredstvo ustvarjanja denarja, pridobivanja — s svojo proizvodnjo — viška denarja s pomočjo neplačanega dela, ki ga skriva blago, tako kot ima tudi v istem sistemu proizvodnja teksta (prikrita kot ekonomska proizvodnja) za nalogo ustvarjati smisel, nek prebitek smisla. Toda videti se ne želi drugega kot denarne cirkulacije in cirkulacije smisla ter se prav varuje misli, da je tovrstna cirkulacija skupna proizvodjalnemu sistemu (ekonomskemu in ideološkemu) ter z njim določevana. Tako v kapitalistični proizvodnji ni denar tisti, ki ima vlogo jezika, temveč je to sama proizvodnja in njeni mehanizmi, proizvodjalni odnosi, proizvodjalna sredstva, proizvodjalne sile, ki jih lahko, strogo vzeto, med narekovaji, imenujemo "jezik" (ki ga je razvozljajl Marx). Ta kapitalistična proizvodnja ima očitno svoj smisel: denar. "Cirkulacija denarja kot kapitala nosi svoj smoter v sami sebi." V takem sistemu in v ideologiji, ki jo tak sistem nudi, nimata smisel in denar le komplementarne, temveč sinonimno vlogo. Tam kjer reče ideolo-

Opombe:

1 Njegovo lastno vrednost določa delovni čas, potreben za njegovo produkcijo, in ta vrednost se izraža v taki količini vsakega drugega blaga, v kateri je strjeno enako veliko delovnega časa. (str. 106)

2 Ker se denar v določenih funkcijah lahko nadomesti tudi samo z znaki denarja, je prišlo do druge zmote, da je samo znak. Po drugi strani se je tu razodevala slutnja, da je denarna oblika stvari nekaj njim zunanjega in zgolj *pojavna oblika* človeških odnosov, ki so za njo skriti. V tem smislu bi bilo vsako blago znak, ker je kot vrednost samo *snovni ovoj* človeškega dela, ki je bilo zanj potrošeno. ... Toda ker proglašajo za navadne znake tista družbena svojstva, ki jih dobijo stvari, in tiste *snovne* oblike, ki jih dobijo *družbene opredelilive dela* na podlagi določenega načina produkcije, jih hkrati proglašajo za svojevoljen produkt človeških možganov. (str. 105 — 106)

MED-NARODNI ODNOSI S POSEBNIM OZIROM NA TRETJI SVET

Med-narodni odnosi so struktura in sicer struktura družbenih odnosov, ki so prvenstveno vsajeni v produkcijo. Sama produkcija, pojmovana kot aktivni odnos človeka do narave in kot bistvo samega človeka, nam ne more dati zadovoljivega odgovora na povezanost strukture med-narodnih odnosov in produkcije, zato moramo in moremo vpeljati v naše razmišljanje o med-narodnih odnosih kot o strukturi in njeni vsajenosti v produkcijo, predvsem kategorijo *načina* produkcije in družbene delitve dela. S tem smo dodali tudi eno izmed osnovnih opredelitev, tako mednarodnih odnosov, kot tudi produkcije in njune zveze in sicer *zgodovinskost* oziroma družbeno spremenljivost, minljivost, tako neke produkcije zajete v njenem določenem načinu in stopnjo dr. delitve dela, kot od teh dveh na začetni stopnji določenega načina produkcije in dr. delitve dela (blagovne oz. kapitalistične produkcije) odvisne strukture med-narodnih odnosov, ki pa se z razvojem tega načina produkcije vse bolj staplja v produkcijo samo oz. se pojavlja kot lastna produkcijska dejavnost, torej kot vzpostavljeno *gibanje kapitala*, ki je bila v začetku samem tudi determinirana (tu mislim na strukturo med-narodnih odnosov) kot gibanje kapitala oziroma kot struktura blagovno-produkcijskih odnosov na razviti stopnji — kapitalističnih odnosov.

Da sedaj poskusimo razjasniti nekatere vidike odnosa med strukturo med-narodnih odnosov in kapitalističnimi produkcijskimi odnosi s stališča zgodovinskega razvoja. Ta razjasnitev nikakor ni enostavna in prozorna, ker tudi sami odnosi med ljudmi niso jasni in prozorni (predvsem produkcijski odnosi) in s tem človeški. Gre predvsem za določeno artikulacijo popolnoma ekonomskih, blagovno produkcijskih odnosov na odnose med-narodi, se pravi v odnose med določenimi, vsaj relativno, formalno zaokroženimi blagovno-produkcijskimi enotami, ki preko države ali preko drugih delov teh blagovno-produkcijskih enot vstopajo v medsebojne odnose, ki pri tem vsaj navidez izgubljaajo svojo opredelitev kot blagovno-produkcijski odnosi (dvojna fetišizacija), kot v nekem osnovnem smislu *blago* dobiva svojo nadčutno vrednostno obliko in s tem izgublja predikat človeške dejavnosti in uporabnosti in se postavlja človeku nasproti kot neka tuja, neodvisna, naravna sila, tako tudi med-narodni odnosi kot *posebna struktura odnosov med ljudmi*, v okviru skupnega odnosa ljudi do narave (produkcija), izgublja svojo človeškost in dobivajo popolnoma drugačno obliko in vsebino, obliko in vsebino gibanja kapitala oziroma strukturo kapitalističnih odnosov. Ta struktura kapitalističnih odnosov zahteva dvoje:

1. po eni strani zgodovinsko določenost kapitalističnega načina produkcije v njegovem nastanku, kakor preko evolucije (akumulacije kapitala!) tudi na razviti stopnji kot dominantnega svetovnega produkcijskega procesa, v katerega zgodovinski vzpostavitev je, preko procesov kolonializma in merkantilizma, sodeloval celotni svet in ki je preko naslednjih faz kolonializma tudi praktično in dokončno postal svetovni produkcijski proces. Tako se je zaradi prejšnje svetovne, predvsem pa evropske*, zgodovine in zaradi tega različnih možnosti prvobitne in nadaljne akumulacije kapitala vzpostavila struktura kapitalističnih odnosov kot svetovne totalitete, katere osnovne celice so narodi oziroma državno, družbeno-ekonomsko in jezikovno opredeljene narodnostne enote, ki predstavljajo osnovno celico te svetovne kapitalistične totalitete. Ta se dialektično povezuje s svojimi enotami, oziroma posamezne enote v medsebojnih odnosih dialektično vpostavljajo to svetovno stukturno celoto.*
2. po drugi strani pa med-narodni odnosi kot struktura kapitalističnih odnosov nosijo v sebi osnovno protislovje kapitalistične produkcije, protislovje med delom in kapitalom oz. med personifikacijo kapitala, kapitalisti in personifikacijo dela, proletariatom. To protislovje, ki obvladuje celotno zgodovino človeštva od praskupnosti (tu pojmujeemo sužnjelastništvo in fevdalizem kot predzgodovino kapitalizma) in se manifestira predvsem v razrednih bojih, ki so zajeti vzročno in posledično* v načinu produkcije in družbeni delitvi dela. S tem, ko kapitalističen način produkcije in z njim povezana družbena delitev dela postaneta preko razrednih bojev (torej od samega začetka) svetovni način produkcije in svetovna družbena delitev dela (prevladujoča), postane tudi razredni boj med proletariatom in buržoazijo osnovni zgodovinsko najpomembnejši (v smislu diskontinuitete rušitve strukture med-narodnih odnosov) element med-narodnih odnosov kot strukture kapitalističnih odnosov v svetovnem okviru.

Tak način označitve med-narodnih odnosov oz. osnovnih strukturnih elementov le-teh podaja tisto substanco, na osnovi katere je možno dialektično povezovati množstvo variacij, form, v katerih se giblje, ustvarja tako akumulacija kapitala (multinacionalne korporacije, vojne, kolonializem itd.) kot razredni boji (revolucije,

gija smisel (in Bog), reče ekonomija denar. Akumulaciji smisla, ki jo ponazarja véliki božanski kapitalist, odgovarja akumulacija kapitala. Od tu važnost kritike religiozne ideologije pri Marxu (ideologije smisla, predstave in izraznosti, ki najde v religiji svoj vzorni model).

"Religiozni svet in torej religija smisla ni drugega kot odsev realnega sveta. Družba, v kateri prevzame delovni proizvod na splošno obliko blaga in v kateri sestoji kot posledica najsplošnejši odnos med proizvajalci v *primerjanju vrednosti njihovih proizvodov* (podčrtali mi) in pod tem ovojem v primerjanju stvari, v tem da eni primerjajo drugim svoja dela, ki jim je bil odvzet naziv enakega človeškega dela, takšna družba najde v krščanstvu z njegovim kultom abstraktnega človeka humanizem je vedno nujna soodnosnost religije smisla in predvsem v buržoaznih oblikah, protestantizmu, deizmu itd. ... najnenadomestljivejše religiozno dopolnilo."3

Končujemo torej s sledečimi predlogi:

— Narediti iz denarja jezik, pomeni cirkulacijski proces izolirati od proizvodjalnega procesa, s katerim je nujno povezan, izdirati poljubno in za ideološke smotre uporabne v kapitalističnemu sistemu.

— Da ima očitno sistem kapitalistične proizvodnje svoj smisel in da je ta smisel denar.

Da ima denar — če gremo od ekonomskega teksta k ideološkemu — smisel in znak, ekvivalentni funkciji in da je naloga teh funkcij zakriti mehanizme proizvodnje, najsi so ekonomski ali pa še posebej poudarjajo tekstualno (skripturalno) proizvodnjo.

— Da *Kapitala* ni mogoče čitati drugače kot da je že branje in naznanilo izbrisa proizvodjalnega sistema, ki se na različnih proizvodjalnih ravneh vdaja denarju, smislu in znaku; vendar pa ga ni moč brati znotraj taistega sistema izražanja, ki ga razkriva.

prevod A. Erjavec

3 Za družbo producentov blaga, katerih splošno družbeni produkcijski odnos je v tem, da so njihovi produkti zanje *blago*, torej *vrednosti*, in da se v tej snovni obliki njihova privatna dela primerjajo med seboj kot *enako človeško delo*, je *krščanstvo* s svojim kultom abstraktnega človeka, zlasti v meščanskem obdobju svojega razvoja, v protestantizmu, deizmu itd., najprimernejša *oblika religije*. (str. 92)

dekolonizacija, vojne), oboje pojmovano v svetovnih okvirih. S takim in samo s takim pojmovanjem je možno negirati oz. kritično napasti okope raznih meščanskih teorij, ki s svojimi tezami o strukturnih spremembah kapitalizma ali o med-narodnih odnosih, v katerih ne vidijo odločilnega vpliva kapitalističnega načina produkcije in njemu imanentnih protislovij, zanikujejo obstoj razredne borbe med proletariatom in buržoazijo na svetovni ravni ali pa v njihovi lastni deželi in s tem odpirajo reakcionarne perspektive socialnega oz. razrednega miru. Take teorije so našle tudi praktične nosilce v nosilcih kapitalistične organizacije dela in družbene delitve dela kot so: buržoazija, predvsem elite v tretjem svetu, socialdemokracija, birokratski in tehnokratski sloji v socialističnih državah, cerkev itd. Take teorije se praktično realizirajo v raznih konceptih "demokratskega socializma",* ki v osnovnih postulatih pristaja na kapitalističen način produkcije, v politiki détenta oz. medblokovskih odnosih in sporazumevanju, in ne nazadnje tudi v politiki držav tretjega sveta ali elit v tretjem svetu, ki so formalno nasprotujoče "imperializmu", dejansko pa v svojih deželah gradijo in vzpostavljajo kapitailstični način produkcije in tako niti objektivno, kaj šele subjektivno, ne prispevajo k zrušitvi resničnega imperializma.

Ker bi v tem kratkem sestavku porabili preveč prostora, če bi obravnavali ali kritično osvetlili vse te *razredne* teorije, se obrnimo na teorijo, ki jo v največji meri zastopajo elite tretjega sveta, katere značilen predstavnik je Samir Amin. Na te teorije se obračamo predvsem zaradi tega, ker postaja področje tretjega sveta vedno bolj pomembno, tako s stališča akumulacije kapitala (tretji svet je bil pomemben že od samega začetka, samo da se je ta tendenca pomembnosti jasneje izrazila šele v zadnjem obdobju: eden izmed pomembnih vzrokov za to je tudi okrepitev razrednega boja v tem področju) kot tudi s stališča razredne borbe, katere izhod bo imel odločilen vpliv na celoten svet.

Teorije, ki se opirajo na politiko elit v tretjem svetu, ali ki so izraz te politike, bi lahko v glavnem sumirali v nekaj točk, ki se nam zdijo osnova, na kateri se da razbrati razredno bistvo teh teorij. To so:

1. Sistem svetovne produkcije je razdeljen na center in periferijo, vendar z razliko od teoretičnih sistemov P. Sweezyja in G. Franka ta sistem svetovne produkcije ni homogen v smislu načina produkcije, temveč je v svetovnem centru razvit kapitalistični način produkcije, ki preko imperializma vpliva na periferijo, v kateri pa so dominantni nekapitalistični produkcijski načini in to tisti, ki so predhodni kapitalističnemu načinu produkcije (aziatski, polaziatski itd.). Kapitalistični način produkcije poprejšnjih produkcijskih načinov v periferiji *ne ukinja*, ampak jih v lastnem interesu ponovno vzpostavlja.
2. V stiku kapitalističnega načina produkcije in njemu različnih načinov produkcije, v katerem ne pride do uničevanja le-teh, raste svetovni sistem razvitosti in nerazvitosti, ki vzvratno ponovno konstituirajo svetovni sistem Center-Periferija v smislu zgoraj omenjene heterogenosti.
3. Zaradi takšnih odnosov, v okviru svetovnega sistema produkcije, je kapitalistični način produkcije v deželah tretjega sveta pojmovan zgolj kot nek zunanji pritisk (vpliv), pritisk svetovnega trga, ki pa nima ničesar skupnega z načinom produkcije v deželah tretjega sveta. Zaradi tega protislovja kapitalističnega načina produkcije, predvsem protislovje med delom in kapitalom, zajetim v privatni lastnini, in ki se manifestira v razrednih borbah, ne izhaja iz notranjih protislovij dežel tretjega sveta, ampak ga le-te uvažajo preko imperializma. Skratka, družbeni odnosi v deželah tretjega sveta ne sovpadajo z odnosi, ki so značilni za kapitalistični način produkcije oz. za kapitalizem kot družbeno-ekonomsko formacijo.

Da bi kritično reflektirali tezo pod št. 1, ki je po našem mnenju fundamentalna in ki vztraja na različnosti načinov produkcije v svetu in sicer na različnosti v osnovnih elementih, lahko poudarimo predvsem to, da je kapitalistični način produkcije in v njem zajeta družbena delitev dela postal s kolonializmom *svetovni dominantni način produkcije*, katerega splošna zakonitost akumulacija kapitala je terjala od vsakega kapitalista, da pripaja kapitalu, katerega lastnik je oz., v katerega lasti je, vedno več delovne sile in s tem tudi predmetov dela in delovnega orodja. Teoretično je takšno gibanje oz. večanje kapitala razjasnil že Marx, ki v Kapitalu I pravi: "Naraščanje kapitala vključuje tudi naraščanje njegove variabilne sestavine, tiste sestavine, ki se spremeni v delovno silo. Del presežne vrednosti, ki se spremeni v dodatni kapital, se more vedno spremeniti zopet v variabilni kapital ali dodatni delovni fond" ... in naprej: "Kakor enostavna reprodukcija neprestano reproducira kapitalistični odnos sam, kapitaliste na eni, mezdne delavce na drugi strani, tako reproducira reprodukcija v razširjenem obsegu ali akumulacija kapitalistični odnos v razširjenem obsegu, več kapitalistov ali večje kapitaliste na tem polu, več mezdnih delavcev na onem. Reprodukcijske delovne sile, ki se mora nenehno pripajati kapitalu kot sredstvo za povečanje vrednosti, ki mu ne more uiti in katere podložništvo kapitalu je prikri-vano le z menjavanjem individualnih kapitalistov, katerim se prodaja, tvori v resnici moment reprodukcije kapitala samega. *Akumulacija kapitala je torej pomnožitev proletariata*". (poudaril K. Marx)* S takšnim zakonitim gibanjem pa prihaja kapitā-

listični način produkcije v antagonistični odnos z vsakim drugačnim poprejšnjim načinom produkcije in ga zaradi svoje dominantne, osvobajajoče pozicije (tu mislimo na osvobajanje posameznika, njegove povezanosti in odvisnosti z zemljo) tudi uničuje. Tako uničenje oz. prestrukturiranje predkapitalističnih načinov produkcije v kapitalistični način produkcije je bilo v deželah tretjega sveta in v Evropi sami dovršeno s kolonializmom oz. s svetovno akumulacijo kapitala. (Tu poudarjamo neko pri nas precej zanemarjeno stališče in sicer stališče, ki povdarja vpliv celega sveta preko kolonializma na nastanek kapitalizma v Evropi.) Zato ima vsaka teorija, ki si postavlja fundament v heterogenosti svetovnega sistema produkcije, kakršnega smo omenili poprej, svojega družbenega nosilca v elitah tretjega sveta oz. služi kot označevalna praksa elitam v deželah tretjega sveta, ki so po dekolonizaciji prevzele oblast nad načinom produkcije, katerega je vzpostavil kolonializem in ki ni nič drugega kot kapitalistični način produkcije. Torej tudi v deželah tretjega sveta samih nastajajo protislovja, imenitna kapitalističnemu sistemu produkcije, kot sta na primer protislovje razvitost-nerazvitost in pa protislovje med delom in kapitalom.

Prvo zgoraj omenjeno protislovje, protislovje razvitosti in nerazvitosti, postaja čedalje bolj popularna teza, ki jo s precejšnjim uspehom širijo tudi teorije apologetov elit v tretjem svetu. Da to protislovje opažajo, je jasno, saj se kaže na vsakem koraku in se manifestira v tako imenovani neenaki menjavi, v zastarelosti tehnologije, ki jo uporabljajo v deželah tretjega sveta, v različni organski sestavi kapitala itd. Še bolj jasno pa je to, da vzrokov za to ne iščejo v kapitalističnem načinu produkcije v deželah tretjega sveta, ker bi s tem prišlo do izraza, ne samo zgoraj omenjeno protislovje razvitosti in nerazvitosti, ampak tudi protislovje med delom in kapitalom, katerega personifikacija so tudi elite tretjega sveta. Da se nekako rešijo iz slepe ulice, so iznašli teorijo drugačnosti načina produkcije v tretjem svetu, katerega taboš kapitalistični center ne pusti, da bi se prestrukturiral v kapitalistični način produkcije. Vendar nam sami empirični podatki kažejo to, da se sistem razvitosti in nerazvitosti pojavlja tudi v deželah tretjega sveta samih, kot je to na primer med obalnimi področji dežel Latinske Amerike in njihovimi notranjimi področji, kot tudi razlike v razvitosti med velikimi mestnimi aglomeracijami Afrike in Azije in njihovimi vaškimi področji, s katerih se potem osvobaja potrebna delovna sila in surovine ne samo za svetovni kapitalistični center, temveč tudi za dominantni kapitalistični način produkcije v deželah tretjega sveta. Prav tako nam teoretično zadostuje tudi trditev, da je po tem, ko je s kolonializmom kapitalistični način produkcije postal dominanten način produkcije v celem svetu, v vseh strukturnih enotah, ki tvorijo s svojo dialektično, protislovno povezanostjo svetovno produkcijo, sam, iz samega sebe po lastnih zakonitostih ustvarjati zgodovino tretjega sveta, ne glede na okoliščine, v katerih je nastal, ali kakor pravi Marx v Grundrisse. "Kad je proizvodnja zasnovana na kapitalu več pretpostavljena (novac se zapravo pretvorilo u kapital tek na kraju prvog procesa proizvodnje, iz čije je reprodukcije i nove produkcije proizšao višek kapitala I; ali višek kapitala I sam je postavljen, realiziran kao višek kapitala tek kad je proiz-

Opombe:

1. V zgodovini ločimo tri faze kolonializma, ki so doprinesle do nastanka kapitalizma v Evropi (skupaj z merkantilizmom, ki se je razvil predvsem v italijanskih mestih) in drugič do praktične vzpostavitve kapitalizma kot svetovne družbeno-ekonomske formacije. Te faze so:
 - a) Takoimenovani iberski kolonializem, ki se je začel z osvajanjem področij Latinske Amerike in delno tudi Indije in iz katerih je potem začelo v Evropo dotekati bogastvo, ki se je zbiralo predvsem v portugalskih (Lizbona) in španskih mestih (Madrid, Barcelona, Toledo) ter v mestih Flandrije in Nizozemske. Za sam nastanek kapitalističnega načina produkcije je pomemben predvsem del te prvobitne akumulacije, ki se je nabiral v Flandriji in Nizozemski.
 - b) Druga faza kolonializma se začne z vzponom Anglije in delno Francije in Nizozemske v že razvitem kapitalizmu v Evropi. Vendar ta faza kolonializma še ne ustvari svetovne totalitete kapitalističnega načina produkcije, temveč je le-ta razbit po imperijah različnih evropskih metropol.
 - c) Tretja faza kolonializma se začne s silovitim razvojem proizvodjalnih sil, predvsem transdorta (železnice, parniki), v 19. stoletju. Takrat pride do nastanka velike industrije, ki s svojo ekspanzijo dokončno zruši vse meje, vzpostavi svetovni trg in s tem svetovno totaliteto kapitalističnega načina produkcije.

(gl. MEID II, Nemška ideologija)

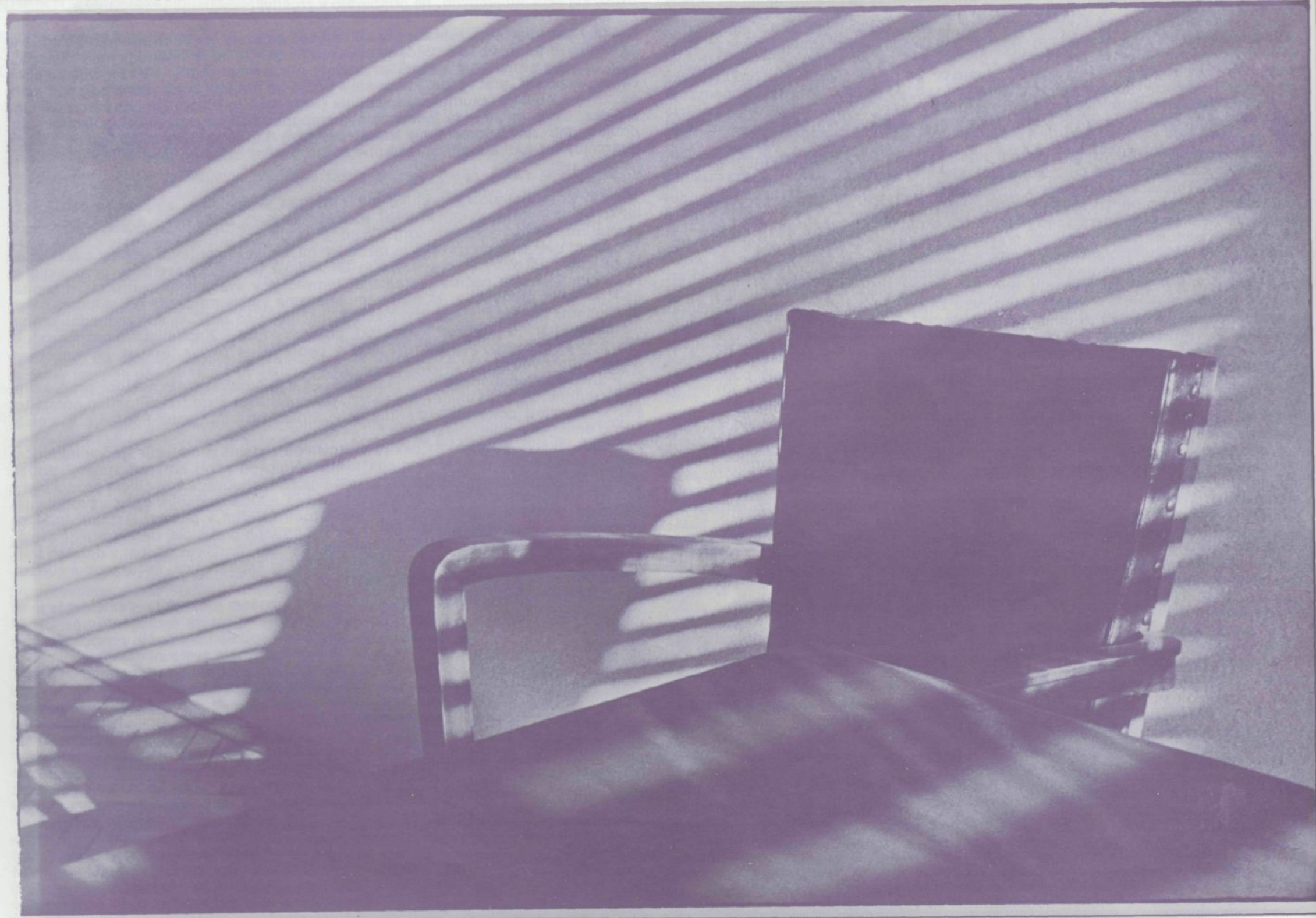
veo višek kapitala II, kad su, dakle, nestale u odnosu na kretanje *zbijskog* kapitala izvanjske pretpostavke za pretvaranje novca u kapital, kad je, dakle, kapital *in fact* prema svojoj imanentnoj biti postavio uvjete od kojih polazi u proizvodnji), onda uvjet da kapitalist, kako bi se postavio kao kapital, mora unijeti u promet vrijednosti stvorene vlastitim radom ili na neki drugi način (samo ne već datim prošlim najamnim radom) pripada medju pretpotopne uvjete kapitala, medju njegove *historijske pretpostavke*, koje su upravo kao kakve *historijske* pretpostavke stvar prošlosti i stoga pripadaju u *povijest njegovog stvaranja*, a nipošto ne u njegovo *suvremeno* povijest, tj. ne pripadaju u *zbijski* sistem načina proizvodnje kojim on vlada" (vse podčrtal Marx op. p.)

Kot smo že zgoraj omenili, sta obe protislovji, tako protislovje razvitosti in nerazvitosti, kot posledica akumulacije kapitala, kot tudi protislovje med delom in kapitalom (tudi akumulacija kapitala sama je razredna borba in to najsurovejša, vsaj s strani kapitala, na kar se pri nas često pozablja) v tesni povezanosti. Ta tesna povezanost oz. na dva načina izražena protislovnost kapitalističnega načina produkcije je kot smo zgoraj omenili privedla do fikcij o različnosti načinov produkcije v svetu, *ki se ohranjajo*. Naša naloga je predvsem to, da te fikcije najprej razgalimo kot teoretično nevzdržne in drugo, da jih razkrijemo kot ideološki paravan razrednega bistva elit v tretjem svetu. Jasno nam mora biti, da te teorije nastajajo zato, da bi teoretično in moralno osmislile konkurenčni boj med strukturnimi kapitalistično produkcijskimi enotami svetovnega kapitalističnega sistema, ki ga bojujejo dežele tretjega sveta oz. elite, vodilni razredi v teh deželah na eni strani in razvite kapitalistične dežele oz. vodilni razredi, buržoazija v teh deželah na drugi strani, kot tudi zato, da bi ideološko zakrili vsidranost elit dežel v tretjem svetu v kapitalistični način produkcije in s tem privilegiranost, ki jim ga daje njihov položaj v kapitalističnem načinu produkcije proti izkoriščanim množicam dežel tretjega sveta. S tem se poskuša postaviti elita v položaj, ki je objektivno nasproten imperializmu in s tem izkoriščanju, ki ga trpijo množice tretjega sveta (eden izmed takih primerov je tudi znamenita teza o nasprotju med razvitim Severom in nerazvitim Jugom). Da temu ni tako, nas lahko prepriča vsa zgodovina revolucij in kontrarevolucij v tretjem svetu, v katerih so elite takoj pokazale svoje prave barve, svoj kapitalistični interes in v katerih je takoj izginil "objektivni interes" boja proti imperializmu. Ta se je sprevrgel v boj proti revolucionarnim množicam, seveda ob izdatni pomoči kapitalističnega centra, ki ga največkrat ponazarjajo ali ameriški bombniki in marinci v Vietnamu, ali lepo oblečeni morilci CIA, ali centri za treniranje proti gverilski borbi, ali vojaški kadri armad tretjega sveta, ki so jih šolali v razvitih kapitalističnih državah itn.

Torej v elitah tretjega sveta ni nobenega objektivnega, ne subjektivnega interesa po anticipaciji socializma, zato tudi teorije, ki jih predstavljajo, pristajajo na apologiji teoretičnega osmišljanja obstoječih, vladajočih kapitalističnih odnosov.

2. Evropsko zgodovino povdarjam zato, ker se je v Evropi razvil tisti "zgodovinski milje", če uporabim Marxov izraz, ki je nudil najboljše predpostavke za razvoj kapitalizma. Te predpostavke so:
 - a) Evropa je bila relativno bogatejša od ostalih področij sveta. (gl. opombo št. 1)
 - b) V njej se je še pred kapitalizmom razvil tip privatnega, inovacijskega, eksperimentalnega podjetnika, ki je nastal v avtonomnih mestih.
 - c) Obstajalo je *kontrolirano* nasilje, ki je služilo predvsem ekonomskemu izkoriščanju. Nasilje usmerjeno izven Evrope pa je uničevalo civilizacijo, na katere je naletelo. (Te točke so povzete po predavanjih Mednarodni odnosi I Vlada Benka, št. leto 1975/76.)
3. "Demokratski socializem" je do konca izveden teoretični koncept, ki so ga sfabricirali klasiki revizionizma kot so Bernstein, Kautsky, O. Bauer itd. Nastal je v okrilju evropske socialdemokracije v pedesetih letih 20. stoletja in pomeni dokončno opustitev pozicij historičnega materializma, predvsem v odnosu do razredne borbe, privatne lastnine, razvoja kapitalizma in z njim povezane "zastarelosti" historičnega materializma. (gl. B. Pribežević: Savremeni socializam, str. 182—190).

Srečo Kirm

KONTRAINFORMACIJA: ITALIJA

Italija je "najšibkejši člen" v verigi zahodnoevropskih kapitalističnih držav; ta, revolucionarno potencialnost označujoči vzdevek so ji prislužili predvsem osveščeni in bojeviti delavski razred, močni, od levih partij relativno neodvisni sindikati in same partije "na čelu" s KPI. Vzrok italijanske krize, ki ni samo "ekonomska", "družbena", "moralna" kriza, kot lahko razberemo iz naših sredstev informiranja, ampak globoka kriza *kapitalistične družbene ureditve*, njen vzrok (in hkrati posledica) je torej *razredna borba* — bodisi znotraj Italije ali v mednarodnih okvirih. (Naj mi bo ton "kratkega kurza" oproščen, ampak vsak dan se na časopisnem papirju šopiri precej pisanja, ki izdaja akutno potrebo po njem.) Morebitnemu ugovoru, da se buržoazna razredna narava italijanske družbe pač razume "sama po sebi", bom pa privoščil tale citat: "... kot povsem zanesljivo vedo že bruci partijskih političnih šol, cela naša družba še vedno počiva na materialnih osnovah, katere struktura je v večjem delu *meščanska* (podčrtal I. V.), prav tako pa je povsem jasno, da te strukture ne bomo mogli prevladati čez noč. Nasprotno, še desetletja bo vedno znova porajala meščansko ideologijo, tradicionalno in moderno, a enako meščansko, v tej ali oni obliki ... na najrazličnejših ravneh in v najrazličnejših razsežnostih." (Pitanja 10/11/12 — Zagreb 76, str. 17—18). Torej: nikogrnje "pravilno" razumevanje, osveščenost itd. niso samoumevni ali dani enkrat za vselej — ne pribralcih ne pri novinarjih (prav v zvezi z informiranjem o Italiji (v ljubljanskem "Dnevniku") je "Tribuna" nekoč (št. 5—6/XXV—1975) že opozorila na povsem meščanski pristop).

Vzemimo v premislek še dejstvo, ki ga je moč opaziti takorekoč s prostim očesom, da namreč avtorji zunanjepolitičnih informacij in komentarja precej skopo uporabljajo marksistično analizo in terminologijo, pa postane vprašanje o "proletarskem" ali "meščanskem" učinku informacije zares aktualno. Naj še enkrat poskusim v naprej odgovoriti na možno kritiko, da implicira takó zastavljen problem takšno pisanje, ki bi pomenilo "vmešavanje v notranje zadeve" in nespoštovanje posameznih "poti v socializem": zunanjepolitično pisanje je tudi "vmešavanje" v naše domače zadeve, saj pomembno prispeva k (de)formiranju politične oziroma razredne zavesti. Kaj hočemo, dialektiki se bo izmaknila šele komunistična družba.

Vrnimo se k Italiji: pričakovali bi, da bo pisanje o njej poskušalo posredovati vsaj nekaj silovitosti razrednih bojov, ki vsak dan potekajo v tej globoko razklani družbi v najrazličnejših oblikah, in katerih večji in pomembnejši del se dogaja v tovarnah in mestnih četreh, skratka v ekonomski/družbeni *bazi*, ne pa v parlamentu in sedežih strank. Pričakovali bi tudi kritično historično in dialektično analizo te kompleksnosti, nato pa njeno sintetično interpretacijo, ki bi presegla parlamentarno-strankarsko kombinatoriko. In kaj dobimo? Oglejmo si kar pisanje rimskega dopisnika "Dela" Petra Breščaka. Kljub temu, da ne gre za izčrpano pretresanje vsega njegovega opusa, pa menim, da so obravnavani teksti (Davek na preteklost — 13. 10. 1976, Andreottijeve reforme — 19. 10. 1976, in Izgubljena bitka — 19. 3. 1977) paradigma-tični.

Ena od stilskih oblik Breščakove proze je pogosta uporaba termina "Italija" za označevanje nekakšne celosti, enovitosti italijanske družbe ("Italija" je v krizi, v nevarnosti, se sooča, "Italijani" vedo, da gre za vse ali nič, so pripravljeni sprejeti to "zadnjo žrtev" ("Andreottijeve reforme"), "italijanska demokracija" je ogrožena itd. itd.), te "enotnosti" pa — razen morda v glavah italijanskih buržoaznih ideologov in Giorgia Amendole — nikjer ni. Da takšno pisanje "našega človeka v Rimu" ni zgolj slučajno, potrjuje njegova apologija gospodarskih ukrepov Andreottijeve krščansko-demokratske vlade pred nekaj meseci (A.): sprejel je oceno, da so nujni in celo reformski, ne da bi znal razbrati njihove razredne, na ohranitev buržoazne družbe ugašene vsebine. Kajpak, "vodilne strukture (vladne, strankarske in upravne)" so bile tudi "prepričane v njihovo nujnost" ("A. r.") in si tako naš človek lahko umije roke. A ne le to. Ko so se delavci Andreottijevim ukrepom uprli, to zanj ni pomenilo, da so bili protidelavski: šlo je za "nepoučenost" delavcev, za napačno Andreottijevo "metodologijo", in — gran finale — za to, da delavci v ukrepih *buržoazne* vlade, katere namen je "ozdraviti" *kapitalistično* gospodarstvo, "*niso znali 'prebrati' svojih ciljev*"!! (prav tam) (podčrtal I. V.). Zares, Breščakova samoumevna aroganca se lahko meri samo z njegovo razredno nepismenostjo; kajti delavci bi si, če bi seveda hoteli, lahko "prebrali" svoje cilje — ne pri vladi, ampak v glasilu KPI L'Unita; spraševanje, *zakaj* tega niso storili, pa očitno daleč presega sposobnosti oz. poslanstvo našega (točneje: "Delovega") človeka v Rimu. Seveda pa ga njegov razredni analfabetizem še malo ne zadržuje pri dajanju lekcij iz branja italijanskih razred (zapisano šest dni prej /13. 10./, a v istem kontekstu): "Te dni se Italija (!) sooča z "divjimi" stavkami, ki gredo mimo političnih strank in sindikatov. V tej "spontanosti", ki pa je samo navidezna, saj jo spodbujajo desničarske sile, vidijo stranke levice novo vrsto strategije napetosti, vrsto, pod katero je sicer podpisan kritični delavski razred, toda v resnici vodijo roko pri podpisu iste sile, ki so italijansko demokracijo v zadnjih šestih letih potisnile na rob prepada (Davek na preteklost). V tem odlomku so zastopane vse oblike Breščakove proze: nedokumentirano, posplošeno sklicevanje na "stranke levice", strah za "italijansko demokracijo", manipulativno, nedoločno uporabljanje termina "desnica", in seveda pokroviteljski odnos do delavskega razreda, ki ima tako šibko pamet, da mu lahko "vodijo roko" vsakršne sile. Naš mož pa očitno misli, da je taka tudi presoja bralcev, in se niti ne muči s prodiranjem pod površino dnevnih stališč strank levice.

Kako trdno naš človek verjame v to, da je Andreottijeva krščanskodemokratska vlada lahko zastopnik splošnega, "družbenega" interesa, še več, celo interesa delavcev, in ne predvsem razrednega interesa buržoazije, lahko opazimo iz tega fragmenta: "Krščansko-demokratska vlada je morala opustiti vso "aroganco močnega" (po parlamentarnih volitvah 20. junija lani: op. I. V.), v svojem eksistenčnem boju se mora opirati na komunistično partijo in levico nasploh. Pričakovanja, da bodo tokratna odpovedovanja vendarle napotila državo do *nujnih reform*, torej *niso neutemeljena*, saj jo lahko komunistična partija zruši tisti trenutek, ko bo ugotovila, da *gredo njena dejanja s hotenji delavskega razreda* (podčrtal I. V.) (Davek na preteklost). Torej že samo dejstvo, da je KPI blagoslovila enobarvno krščanskodemokratsko vlado z vzdržanjem, je Breščaku dovolj, da je naredil takorekoč za delavsko vlado, ki jo KPI le nadzira, da ne bi delavstvu česa uspičila. Ker jo ima pa KPI v precepu, bo stekla svoj buržoazni lev, nehala bo delovati v korist svojega razreda, in se lotila "nujnih reform" v korist delavcev! Bravo! Bis! Končno so se le začele (vsaj v Breščakovi glavi) uresničevati utopično-socialistične in socialdemokratske ideje o tem, kako bo buržoazija sama spoznala in zavrgla svojo nemoralnost in egoizem. To, da je buržoazija in njena glavna stranka še vedno dominantna sila, in da je tudi vladno delovanje del razredne strategije kapitala, ki hoče ohraniti ne le politično oblast, ampak hegemonijo v družbi, predvsem pa profitno stopnjo, pa očitno ne sodi v Breščakovo vodenje današnje Italije.

Ampak da mu ne delamo krivice? Saj mu je v zadnjem času (točneje v članku Izgubljena bitka¹) postala cela krščanska vlada nezadostna, ne več samo njena "metodologija". Pardon: ne njemu, pač pa KPI, in to je kot pravijo, izbilo sodu dno: sum, ki ga vzbujalo pogosto avtorjevo branje prihodnosti udeležbe KPI v vladi iz strankarsko-parlamentarnih kurjih črev, se je ob tem saltu strnil v vprašanje: ali je mogoče tako, da pisanje našega človeka sploh nima lastnega stržena, ampak le razbira plesanje senc, ki nastajajo ob odpiranju vrat v ulici Mračnih štacun¹? Vsekakor kritičnost našega človeka ni segla kaj prida dlje od abstraktnih lamentacij nad večanjem razpoke med vodstvom in bazo; pa je materiala za kritiko — kar dovolj (glej tekste v 12/13 številki "Tribuna"), in je znotraj same KPI dosti polemik med levico Pajetta, centrom (Berlinguer, Napolitano itd.) in desnico (Amendola) — da eksplicitne samokritike ob prvem valu študentskega revolta (ob "obisku" sindikalista Lame na univerzi) niti ne omenjam.

Sedaj pa je že skrajni čas, da se lotimo tokratne kontrainformacije, ki zadeva zadnjo2 "napetost" v Italiji — t. j. študentski/mladinski revolt, katerega povod je bila še ena reforma (univerze), ki je zainteresirani niso znali prav prebrati. Naš človek se je lotil naloge po svoji navadi: Uvodoma "pojasni", da so se študentje tiste usodne sobote (12. 3.) zbrali v Rimu zato, da bi mirno protestirali proti "brezupu", ki jih čaka po diplomi, proti "družbi, v kateri ne najdejo več nikakršne oporne točke", (s to arhimedovsko metaforo naj bi stvar menda dobila razsežnosti klasične tragedije?), in niti v "*delavski*" (podčrtal I. V.) komunistični partiji je ne najdejo, "*pravijo*" (podčrtal I. V.). To prvo relativiziranje stališča mladinskega revolta je, kot bomo videli, samó uvod; hkrati pa tudi že zaključek razlage vzrokov in okoliščin revolta. Zato pa je toliko širši in sočnejši opis študentskega "divjanja", ki bi lahko zbudilo črno zavist kakega Giunia Valeria Borgeseja. In še kuriozيتeta: podrobno je opisan le študentski teror nad ubogimi nemočnimi policaji, ki so bili, kot sugerira že podnaslov članka (Bufalini: "Policija brani demokracijo pred napadi sovražnih škvadristov"), pravi heroji demokracije, žrtve na "oltarju domovine", ne pa morda instrument oborožene prisile buržoazne države (to so le marksistično-leninistično-stalinistične marne). Vsej tej srhljivosti (požiganje AVTOMOBILOV — brrrrr!), ob kateri se mora našemu meščanu vendarle posvetiti, v koliko boljši družbi živi, sledi pomirjujoč, skorajda pastoralno ubran opis v *normalnost*. (podčrtal I. V.) Sedaj stopajo na ulice tudi njegovi preprosti prebivalci. *Radovednost* jih žene *na sprehod*, ki si za počivališča izbira prizorišča nočnih spopadov ... Ah, trdnost in diskretni šarm preprostih meščanskih navad! Nedeljski sprehod z otroki, nato k maši, pa morda še posedet v kavarno, kosilo in — krik! — poglejmo, kaj bo povedala RAI. Koga bi Breščak rad prepričal v ogroženost meščanske ureditve v Italiji?!

Pa vendar: "Bitka za Rim je končana. Zgubljena je za obe strani; Hkrati je poraz tudi poraz vlade in vladne stranke ter tudi druge najmočnejše politične sile v državi, komunistične partije, ki je, kot tudi sama priznava — v teku za oblastjo v državi — pustila ob strani ves prostor" na levi od sebe" ter si — za bližnjo prihodnost — ustvarila potencialnega nasprotnika." (Izgubljena bitka)

Kritika KPI? Kaj še-le običajni časnikarski terorizem z metanjem dimnih bomb in peska v oči. Kakšna je politična in socialna vsebina "puščanja ob strani"? Zakaj se je študentska in delno *delavska* mladina odvrnila od KPI? Morda zato, ker le-ta odpira predvsem na zaposlene delavce, nezaposlene (študente itd.) pa "pušča ob strani" — sicer ne verbalno in "politično", ampak de facto, po nujni svoje usmeritve? Morebiti pa zato, ker ne predlaga radikalnega posega v temeljno-ekonomsko-strukturo italijanske družbe, ampak stavi na karto reform in prestrukturiranja znotraj kapitalističnega sistema? O vsem tem naš človek molči. Zato pa je tembolj glasen, ko je treba diskreditirati mladinsko gibanje, bodisi kot "popolnoma razklano", ali pa s podrobno predstavitevjo ideologije nasilja "delavske avtonomije". Tu nekje najdemo tudi pravo mojstrovino, potezo, vredno našega condottiera tendencioznega informiranja; voditelje študentskih nemirov kar lepo poistoveti z "mestnimi indijanci", ki pa so le ena manj pomembnih, a za to v očeh meščanov toliko bolj zgečkljivo "živopisnih", skupin v gibanju. Tako se naš človek — pač v službi svojega bralstva — široko razpiše o njihovem "utopičnem" programu zahtev, kjer je najti seveda tudi take strahote, kot je popolna liberalizacija marijuane, hašiša, LSD (tudi slednjega se po mnenju našega poznavalca da "pridelovati"), napeljevanje k razbijanju svetega družinskega ognjišča in podobne ogabne, nemoralne, smešne, utopične in iracionalne stvari. (Mimogrede: za Breščaka "absurdna" zahteva po javnem financiranju centrov za zdravljenje narkomanov se opira na nedavno sprejet zakon o drogah in narkomaniji). Da bi bila diskvalifikacija gibanja dokončna, morajo biti mestni indijanci "pripravljeni streljati na vsakogar" in označeni kot najekstremnejši, čeprav bi moral naš človek vedeti, da so o oboroženem nasilju "teoretizirali" pripadniki "delavske avtonomije", ki so tudi najbolj ekstremni, ne pa mestni Indijanci. (Čeprav razlika res ni vselej dovolj razvidna).

Sicer pa izpričuje naš avtor svojo privrženost demokraciji in "zakonu in redu" tudi z obilnim navajanjem stališč notranjega ministrstva (za nepismene: v njegovi pristojnosti je represivni aparat buržoazne države), ki meni, kot da bi bralo njegove prej obravnavane spise, da ima "konico" delavske avtonomije" na vrhvi (!) — tista italijanska družbena plast, ki hoče v dneh izredno hude gospodarske in politične krize še povečati splošno nezadovoljstvo v državi ter vzpostaviti "politiko kaosa" in tako *diskreditirati demokratske ustanove* (podčrtal I. V.). Saj, za notranjega ministra in našega človeka je kreditna sposobnost demokratskih institucij temeljna stvar, saj bo obresti, če dasta ljubi bog in "stranke levice", še naprej plačeval delavski razred.

Nakar pritegne naš človek na stran notranjega ministrstva še člana CK KPI Bufalini: "Ekstremisti so nasprotniki komunistične partije, policija pa to ni. *Nekoč* (podč. I. V.) so jo uporabljali "padroni" za boj proti delavskim množicam, danes pa je položaj *obraten* (p. I. V.): policija brani demokracijo (!) pred napadi sovražnih skvadristov." Naj mi bo zaradi večje jasnosti dopuščeno, da dosledno interpretiram to "obrnjenost": delavske množice uporabljajo policijo za boj proti "padronom", bržkone s posredovanjem notranjega ministrstva. In še to: računajoč najbrž s pomankljivo sposobnostjo bralcev za razlikovanje med italijansko partijo, v kateri legitimno obstajajo notranje struje, ki se med seboj pogosto močno razlikujejo, in našo ZK, se naš človek izogne navajanju zmernejših oziroma "levih" stališč v CK KPI in tako se Bufalinijevo stališče vsiljuje kot reprezentativno.

Na koncu se naš človek spet vrne k svojemu refrenu — zmanipuliranosti mladine: "Obup jih žene v boj proti vsem — za vse. Ničesar, pravijo, ne moremo izgubiti". Toda, svari naš ljubitelj "zedinjene Italije", "izgubi lahko *družba* (podč. I. V.); katera družba? Socialistična? Te, tako se vsaj zdi, v Italiji še ni. Torej *buržoazna družba*. Tu se, milo rečeno, dvomnost avtorjeve pozicije kaže najbolj jasno), kajti te neorganizirane uporne množice so bojišče tistih sil ..." itn. itn. ad nauseam. "Mladi so se dali speljati na led desnici. Ne da bi to hoteli, ne da bi se tega zavedali." Bližina Sv. Sedeža se pač pozna: "... odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo". Mar bi, mladci zaletavi, lepo poslušali tiste, ki imajo, kot Breščak, v zakupu resnico, interes delavcev, "družbe" in vas samih, in se jim pustili "na vrhvi" peljati v socializem. Tako se ne bi dajali v zobe pokroviteljskemu spakovanju našega človeka in ne bi zdrsnili na desnem ledi.

Ampak kako je pravzaprav s to desnico? Kdo so "desne sile", "družbena plast", o kateri boja notranje ministrstvo? Buržoazija, njena država z notranjim ministrstvom in policijo? Kje neki, saj sta jih Bufalini in naš človek povsem razbremenila. Torej fašisti? Naš človek jih naravnost ne omenja; njih stranka je močno oslabiljena; in tudi sicer hipoteze o direktni povezavi revolta s fašisti ni nihče resno jemal. Ali ni tedaj vse to vehementno, pa nedoločno govorjenje o "desnici" predvsem alibi, izraz rigidnosti neke levice, ki si je z izbrano strategijo in prakso zgodovinskega kompromisa nujno odtujila, in ne le ponevedoma "pustila ob strani" študente in del mladih nezaposlenih in delavcev (katerih "utopične" zahteve bi najbrž odvrnile volilno pomemben srednji sloj od KPI, če bi jih le-ta sprejela)? Kako to, da "neorganizirane uporne množice" niso *njeno* "bojišče"?

Vse to so vprašanja, ki jih, če se vrnem na začetek, očitno naš avtor lahko mirno ignorira, verjetno zato, ker bi pomenilo odgovarjanje nanje vmešavanje v "italijansko pot v socializem", če si seveda za konec privoščim nekaj dobrohotnosti.

Téma "vmešavanja" v našo domačo pot pa postaja ob tem, ko smo videli, kaj se lahko dogaja pod okriljem "nevmešavanja" in "spoštovanja", še toliko bolj aktualna, in je tudi okvir, v katerem pomeni zunanjepolitično informiranje povsem konkretno torišče *naše* razredne borbe.

I. Vidmar

Opombe:

1 Ulica Botteghe Oscure, kjer je sedež KPI.
2 Tekst je nastal v marcu.

Zoran PISTOTNIK:

FILOZOFIJA O SVETU IN FILOZOFIJA SVETA VI.

(Uvodno premišljanje odnosa Marx — Hegel)

"Empiristički razum jest
civilizirano barbarstvo."

Ernst Bloch: Subjekt-Objekt,
Naprijed, Zagreb 1975, str. 107

Pri Heglu je problem torej v tem, da pojmuje odtujitev v odnosu do abstraktnega mišljenja in ne v odnosu do človeka. Bistvo odtujitve mu je to, da se človek opredmetuje v razliki do abstraktnega mišljenja in v nasprotju z njim. To (odtujitveno) bistvo je postavljeno in ga je treba ukiniti.

Vse skupaj pa je seveda nekoliko drugačno. Bistvo odtujitve je, da se *človeško bitje opredmetuje na nečloveški način*, v nasprotju samo s seboj. V resnici gre za predmete, ne pa za miselne bitnosti. Res je, da so le-ti odtujeni od nečesa in zahtevajo svojo vrnitev, odpravo te odtujitve. Vendar ne gre, da bi filozof meril svet le po sebi, mimo svojega obstoječega sveta. Hegel pa se ravna kot filozof polaga kot merilo sveta in to odtujenega sveta. Zato, ker se svet ne sklada za njegovo (logično izpeljano) miselno konstrukcijo, je svet odtujen (od nje). Vsa zgodovina povnanjanja in vračanja je tako zgodovina produkcije tega mišljenja in ne zgodovina produkcije (tega) sveta.

Za Marxa so bitne moči človeka čutno-predmetne moči. Kot takšne so mu odtujene; stopajo mu nasproti kot tuji predmeti, kot stvari. Njihovo (ponovno) prisvajanje, mora imeti spet čutno-predmetni karakter — zgoditi se mora v čutno-predmetnem svetu s človeško dejavnostjo kot čutno-predmetnim odnosom človeka do sveta.

Marxova kritika Heglovega pojmovanja povnanjanja temelji na 1. razlikovanju povnanjevanja od odtujevanja, 2. na postavljanju naravnega, predmetnega človeka kot subjekta nasproti (hegeljanski) abstrakciji človeka in 3. na odnosu do predmetnega sveta kot resničnem človeškem odnosu, ki je v resnici vračanje k sebi, učlovečevanje in ne odtujevanje, onečlovečenje.

Heglu se produkcija pojavlja le kot (odtujeno) delo. Zato je zanj povnanje(va)nje (-predmetno prisvajanje, opredmetenje, očlovečenje) sinonim za odtujitev. Človek se mora zato iz povnanje(va)—nja kot odtujitve vrniti k svoji biti (svoji resnici, k sebi samemu, ker predmetnost ni njegova resnica, saj v njej nima človeške možnosti eksistence. Delo je za Hegla tako zaprta, zaključena (odtujena) človeška nemogočnost) nemoč.

Za Marxa je produkcija samoprodukcija. To je lahko le toliko, kolikor je, kar je možno, potencialno; t.j. pri-hodnost, odprtost za Vse. Zanj je (odtujeno) delo eksistenca individua meščanskega sveta in ne eksistenca človeka kot človeka, produkcija pa je ta odprta človeška možnost; je pot, da posameznik je človeško bitje in človeška priroda, kolikor to postaja. Oboje, (odtujeno) delo in (resnična človeška) produkcija, je povnanjevanje bitnih človeških moči, je njihovo opredmetovanje. Saj je "dejansko, dejavno človekovo zadržanje do samega sebe kot generičnega bitja... t.j. kot človeškega bitja mogoče samo po tem, da le-to (— človeško bitje; op. ZP) *dejansko spravi iz sebe vse svoje generične moči ...*" (MEID I, str. 379; podčrtal ZP).

Torej: če hoče biti posameznik do samega sebe v dejanskem odnosu kot do človeka; t.j. če hoče samega sebe spoznati in pripoznati kot človeško; t.j. generično bitje, se mora udeleževati. Vendar za to ni vseeno, za kakšno udeleževanje gre. Predvsem ne zadostuje

le dejavnost v mislih, z mislimi. Le dejanska, iz konkretnega sveta v dejanski svet posega-joča in za ta dejanski, resnični svet delujoča dejavnost povzroča, da je posameznik lahko v dejanskem odnosu do samega sebe kot do (dejanskega) človeka; da ta odnos ni le iluzoren; proizvod njegovih lastnih misli.

Vendar pa je v takšnem odnosu lahko le kot generično bitje, druge posameznike svojega rodu spoštuječe in pripoznavajoče bitje. Kajti kot takšno bitje je bitje zgodovine, hkrati pa je lahko le v takšnem zadržanju do drugega posameznika sam resnično (—dejansko) dejaven, ker je lahko dejansko dejaven le skupaj z drugimi posamezniki, v družini z njimi, v aktu medsebojnega pripoznavanja, priznavanja svoje nesamozadostnosti za to, da bi bil človek in priznavanja potrebe po drugem, po priznavanju drugega kot potrebnega, ki ga šele naredi za človeka /1/. Moja človeškost se zrcali v drugem in šele kot takšno, ko svojo zrcalno podobo je lahko sam spoznam in se do nje zadržim človeško; t.j. do nje kot človečnosti.

Pa še en pogoj za to, da se lahko človek do sebe zadrži kot do generičnega (-človeškega) bitja. Za takšno zadržanje, za priznanje sebe samega kot človeka, je potreben določen napor, določena naporna dejavnost, ki se kaže v tem, da on sam dejansko (-skozi dejanje, v aktu, v dejanosti, v resnični izmenjavi med sabo in svetom) spravi iz sebe vse svoje človeške moči, moči, ki ga pravzaprav postavljajo kot človeka, generične moči. Vendar tega ne more storiti sam. To lahko stori le s pomočjo celotnega človeškega delovanja, le skozi zgodovino; zadržanje človeka do samega sebe kot generičnega bitja, druge posameznike pripoznavajočega za sebi enake, t.j. istega rodu, kar je isto, kot človeškega pripoznavanja drugih kot ljudi, je mogoče le kot rezultat celotne človeške zgodovine kot zgodovine odnosa človeka do narave in človeka, ki je dejanski (-dejaven) odnos.

Da spravi iz sebe vse svoje generične (-človeške) moči, pomeni točno to, da je do njih (t.j. teh moči) v odnosu kot do predmetov, v predmetno-čutnem odnosu; kot sebi lastnem, kot čutno-predmetnemu bitju lastnem odnosu. Takšen odnos pa seveda najprej ni mogoč. Posameznik je sicer v odnosu do njih kot do predmetov, vendar se ta odnos (vz) postavlja kot odtujitev, v obliki odtujevanja. Posameznik je do teh moči (kot predmetov) v odnosu kot do njemu tujih, ogrožajočih ga in obladujočih ga moči; njegove moči mu stopajo nasproti kot postvarjene; povnanjene v predmetih mu stopajo ti predmeti in z njimi njegove bitne (-človeške, generične) moči nasproti kot stvari, kot predmeti z lastno, njemu tujo in sovražno eksistenco. Šele z *dejanskim* /dejavnim prevladovanjem te odtujitve, tega odtujevanja njegovih bitnih moči njemu samemu, si posameznik prisvaja nazaj te svoje človeške moči, da bi jih lahko dal vse iz sebe in bi se lahko zadržal do njih neodtujeno, predmetno, kot do predmetov, s čimer bi mu predmeti (-narava, svet) stopili nasproti kot človeški, neodtujeni predmeti in bi bil lahko on sam v odnosu do njih in s tem v odnosu do sebe kot človeški človek.

Pojmovanje povnanjanja izhaja pri Marxu tako iz spoznanja, da ima bitje, ki je opremljeno z naravnimi, s predmetnimi, t.j. materialnimi bitnimi močmi, prav tako naravne dejanske predmete svojega bistva. Njegovo samopovnanjanje je postavljanje dejanskega sveta; sveta v obliki vnianosti, predmetnega sveta /sveta predmetov. Predmetno bitje namreč učinkuje predmetno; predmetnost je v določilu njegovega bistva/ njegovo bistvo je določeno predmetno. "Ustvarja, postavlja samo predmete, ker ga postavljajo predmeti, ker je po svojem poreklu narava." Kot naravno bitje pa je človek hkrati dejavno in trpno bitje; le kot oboje hkrati je res človek in je res predmetno, čutno, naravno bitje/2/. Čutnost kot človekov predmetni odnos do sveta je že kot taka človeška čutnost. Tako čutnost ne more imeti le antropološki značaj, ampak je v njej vsebovana ontična potrditev bitja kot *človeškega* bitja. S tem čutnost zgublja svoj abstraktni karakter, ker je v njej (in le v njej) človek potrjen oziroma je lahko (-ima možnost) potrjen kot resnično predmetno bitje.

Odtujitev se tako (spet) izkaže kot nasprotje med subjektom in objektom; je to nasprotje. V zvezi s Heglom gre za nasprotje med čutno dejavnostjo /dejansko čutnostjo in abstraktnim mišljenjem /3/. Ostaja znotraj misli same, kjer ga Hegel poskuša tudi prevladati. Sam za sebe je prepričan, da mu to (tudi) uspe, saj ga miselno res odpravi; a samo miselno, v mislih /4/. Dejansko, čutno-predmetno, v materialnem svetu pa to nasprotje obstaja še naprej in je temeljni izraz odtujenega sveta. Le-ta je kot odtujen nujno postavljen kot zoperstavljanje posameznika prirodi in prirode posamezniku, in šele skozi dejavno spreminjanje teko razklanega sveta, skozi odpravo odtujitve in vzpostavitev človeške narave in naravnega človeka, lahko nastane resnični, človeku ustrezní subjekt-objekt-subjekt odnos, njuna čutno-predmetna združitev, ko bo človeški subjekt nasproti sebi postavljaj človeški objekt in bo po tem človeškem objektu sploh lahko postavljen kot človeški subjekt.

Vsa druga nasprotja in njihova gibanja so le videz tega.

Konec

OPOMBE

- 1 Kar se najlepše, najjasneje prikaže skozi analizo najelementarnejšega odnosa med posamezniki, ki je odnos med posamezniki — pripadniki različnih spolov oz. skozi sam človeški spolni akt in vse, kar ga spremlja, kar ga določa in omogoča kot sploh človeškega.
- 2 Kaj in kako je človek trpno bitje in kaj to zanj pomeni, je Marx lepo razložil v Filozofsko-ekonomskih rokopisih, MEID I, str. 384.
- 3 "Hegelova se filozofija u cjelini čavi problemom odnosa subjekta i objekta, dakle, teorijom spoznaje" (E. Bloch: Subjekt-Objekt, Naprijed, Zagreb 1975, str. 179).
- 4 "Dakle: Druga strana ne treba ovdje da bude druga, nego se obje strane hoće međusobno spoznavajući ukinuti. Hegel vidi suo modo pitanje shvaćanja kao i shvatljivoga u uzajamnosti, konačno postavljeno kao jednakost i tako riješeno. Njemu se činilo pitanje objekta dijalektički riješeno nauko o već totalno postojećem posredovanju (između subjekta i objekta). A metafizički mu se činilo pitanje riješenim prije svega pretpostavkom njegova totalnog p a n - l o g i z m a , koji komunicira kao u subjektu, tako i u objektu. Nauka o posredovanju nije ostavila održivim ni o d - s t o j a n j e subjekta od objekta, niti objekta od subjekta, dakle, spoznajno-teorijski: predmeta od svijesti" (E. Bloch: Subjekt-Objekt, Naprijed, Zagreb 1975, str. 174).

PRAVIČNA KAZEN ZA LENOBO

To ni niti pravljica o čarodeju niti štorija o pridnem in porednem bratu, ampak že kar krvav kri mič. Ko smo študentje FF skoraj že izkrjaveli na barikadah novega Zakona o visokem šolstvu, ko so nam rezali glave in ude v bojih nanož s profesorji dunajske jahalne šole, je vlogo eksekutorja nad še preživelimi prevzela naša ljubljena Izobraževalna skupnost (Ris great risk). Prastar običaj je na naši ustanovi, da mora večina študentov študirati dve študijski smeri: eno zares, ki se ji reče A skupina in drugo, ki je samo B skupina. Prvo je štiriletni študij, drugo pa traja samo tri leta. Na koncu pa se zlobno smehlja DIPLOMA. In eno je A diploma (ki je zaresna) in druga je B diploma (ki naj bi bila manj zares). Približno rečeno naj bi bila razlika, vendar se je vedno rekalo samo približno, zaradi česar nas je novi zakon pošteno med rebra na levo stran z ostrimi sklepi, ki so v tem in tem duhu nepremakljivi. Diplom o je treba (bo treba) dovršiti v času med junijem in avgustom tega (kateregakoli) leta. Da bo pravici skazici zadoščeno, moram povedati, da so v nekaterih študijskih skupinah prav zares omilili B diplomske pogoje (ukinili klavzuro, nekoliko obtesali zahtevano snov), vendar: od junija do avgusta (še nekaj septembra). Študentje smo vseskozi zagovarjali spremembo študijske snovi in predvsem spremembo principa študija. Pa smo bob ob steno lučali. Še več: po 16 zborih na posameznih oddelkih in po generalnem zboru študentov, ki jih je pripravila (uspešno) OO ZSMS, so se študentje v večini odločili za naslednjo varianto: B študij bi trajal še vedno tri leta. Prvi dve leti predavanja in izpiti in tretje leto seminarska oblika študija s pripravo B naloge. Tako bi lahko končno prišlo do sodelovanja med profesorjem in študentom. Pa verjetno še dolgo ne bo, ker bomo še vedno vztrajno pisarili besede, ki bodo učiteljem iz ust uhajale, še vedno bo naš študij na ravni kanclijskih šribarjev. Oprostite mi, če govorim iz lastne skušnje, ki pa je dolga in bridka. Bruc prekleti si je v glavo vtepel, da bo dobil vsa predavanja v skriptah zapisana in bo snov lepo doma predelal, prebral zahtevano literaturo in potem na predavanjih (seminarjih) stegoval jezik in s profesorjem razpravljal o problemih. Bruc neumni, kratkovidni, zaneseni. Potem pa je štiri leta uničeval papir in pisala, postajal vse bolj podganji in opravljal izpite, da mu je štipendija pritekala v listnico (zavest bi rekel Cankar). Potem se mu je zataknilo, nič več brucu, da je v jeseni 1976 tri mesece delal, ker štipendije ni bilo. Tako je napravil tri mesece in ni opravil diplomskih izpitov. In čisto prav mu je, mar bi si prihranil denar, ki mu ga je Ris nakazal(a) za junij, julij, avgust in september. Mar bi si ga v nogavico nabasal (priznam, nič več bi ga ne bilo kot do pet, a bil bi). Tako nam je povedala tov. M., ki na Risu skrbi za stike med vzhodno in zahodno evropsko deželo, ki še ne najdeta skupnega jezika (druge primere ne najdem). Med počitnicami pa bi si ritko zamašil z zamaškom in pretrpel do jeseni. A, potem bi pa živel, bi vi videli hudiča pisanega, kako bi pavje postopal po Ljubljani. Tako pa mu je vse padlo v Ljubljano. Prelen je bil in samo nergal bi, bi rekli odgovorni tovariši. In oni se spoznajo na odgovornost, do zadne kocene jo poznajo, v njeno sramežljivost vidijo. Dejstvo je: štipendije ne bo dobival, dokler ne bo diplomiral (junija ali septembra), čeprav je podpisal pildek, s katerim jamči, da bo uspel. Spet je ostal popolnoma gol pred štipenditorjem, ki ne sprejema obojestranske odgovornosti. Ris pa že ima denar tudi za njegovo štipendijo in še za sto in sto drugih lenob. Upamo, da ga bodo pametno naložili in prikazali decembra 1978 ostanek dohodka ter ga mjav mjav. Ni me strah zame, za druge se bojim, ki ne bodo imeli kje zaslužiti in hudič bo spet muhe žrl; na koncu pa bo vse ostalo samo kot spomin in temen oblak nad poljem in Jenko bo napisal. Bojim se, da preveč moraliziram in ne najdem poti v radikalno akcijo. Morda šele spoznavam svet in si ga razlagam in je znamenita Marxova 11. teza o Feuerbachu zame še predaleč. Nekaj pa drži: FF bo še vedno produciral bla-bla ptičke in p ... Bogme, tako je in tako bo. Svojega ne damo in sveti oče, varuj nas novosti. In še to: Študentje, ki so v okviru OO ZSMS pripravili akcijo za spremembo in posodobitev študija na fakulteti, so bili ožigosani kot manipulanti s tujim mnenjem in to od oseb, ki so to zares počele: profesorjev z nekega oddelka. Spet moram k Prešernu: Kdo ve noč temno razjasnit, ki tare duha. Kitare duha molčijo, vse preglasna je norost.

SZ

MLADINSKI UČNI CENTRI

Naša družba teži k temu, da mladino usposablja moralno-politično, psiho-fizično, strokovno in vojaško-strokovno. Prav zato se je lansko leto začel pouk o vojaških vedah in spretnostih v mladinskih učnih centrih.

V Sloveniji je bil pouk organiziran v dveh izmenah v mladinskih učnih centrih na Velikih Blokah, Pokljuki in v eni izmeni v Tolminu. Kljub temu, da je bila pohvaljena cela vrsta študentov, pa le ni potekalo vse tako kot bi moralo. Pri pripravi brucev pred odhodom v mladinske učne centre so bile namreč opazne določene pomankljivosti. Študentje so bili predhodno slabo seznanjeni z učnim programom centrov in ciljem usposabljanja. Pogrešali smo sodelovanje med občinskimi konferencami ZSMS, SZDL in občinskimi upravnimi organi za ljudsko obrambo. Slabo je bilo obveščanje predavateljev obrambe in zaščite na fakultetah. Krivdo za neobveščenost pa lahko iščemo tudi pri JLA, ki je dostavila učne programe centrov šele, ko so se v glavnem že zaključila predavanja po fakultetah in je bilo bruce izredno težko organizirati za informativne sestanke.

Pri prihodu študentov v mladinske učne enote so se formirali aktivisti ZSM in ZK, ki so delovali zelo uspešno in so veliko prispevali k realizaciji ciljev pouka. Organizacije ZSMS iz občin, kjer so centri delovali, so v obeh izmenah organizirale kulturno-politične manifestacije, kot so literarni večeri, taborni ognji in športna tekmovanja.

- Predsedstvo RK ZSMS opozarja predvsem na to, da bo letos —
1. potrebno pravočasno informirati študente o vsebini in ciljih usposabljanja. S tem v zvezi bi bilo mogoče potrebno omeniti, da je potrebno v nujnih primerih *dejansko* omogočiti premestitev iz ene v drugo izmeno in ne kot lani, ko je bilo to le obljubljeno, ne pa tudi izvedeno.
 2. nujno je zagotoviti zdravniške preglede pred odhodom na usposabljanje, da ne bi prihajalo do podobnih težav kot je bilo lani.
 3. zagotoviti moramo, da bodo ob obveznostih, ki jih imajo mladinci z udeležbo v MUC in z obvezno prakso imeli tudi primeren letni odmor.

Pri tej točki je treba vsekakor pozdraviti dobro voljo RK ZSMS. vendar se bo ta želja le malokomu uresničila. Ob obvezni, ponavadi enomesečni študijski praksi, 16 dnevni udeležbi v mladinskih učnih centrih, ob neizpeljevanju sprotnega študija na večini fakultet in ob letošnjem začetku novega študijskega leta, bi tistih nekaj prostih dni le težko imenovali "primeren letni oddih."

4. vprašanje zunanjega izgleda študentov — frizure in brade — je načelno jasno. Stališče predsedstva RK ZSMS je, da je pri usposabljanju bistvena vsebina pouka, zunanji izgled pa ne posega v vsebino. Starešine v enotah ne bi smele to vprašanje potencirati.

Temu bi veljalo dodati le še priporočilo, da ne bi pozabili na pripombe lanskoletnih "učencev", ki pa jih ni bilo malo.

J.K.

MESTNIM OČETOM OB DOGODKU

Verjetno smo že tako otopeli, da nas branje črnih kronik v časopisih o prometnih nesrečah, o številu mrtvih in ranjenih sploh ne prizadene več, kaj šele, da bi nas kot posameznike ali pa delno tudi kot organizirano skupnost to pripravilo do določene akcije. Takšna akcija bi lahko povzročila vsaj to, da se poskusimo prebiti skozi nasipe mističnih in nemočnih pojmovanj, ki te naše vsakdanje avtomobilske nesreče proglašajo za nekaj večnega, neizbežnega, naravno nujnega, kot neizbežni del naše sedanje zgodovine in naše bodočnosti.

Ta naša zgodovina nam namreč poleg vseh kvalit et udobnosti in hitrosti ponuja tudi vedno odprto možnost, da se s tem izdelkom kapitalistične družbe odpeljemo v udobno in hitro smrt ali pa, da spravimo kakšnega sočloveka, do katerega sicer ne čutimo nobenega sovraštva, niti mu ne nameravamo škoditi, v hitro smrt ali pa v doživljensko invalidnost. Oboje tako prvo, ki pomeni udobje, večjo prostorsko mobilnost in ne vem še kaj, kot tudi drugo, ki se izraža v vedno večji možnosti destrukcije človeka (kako vidna in jasna je tukaj totalna nadvlada stvari nad ljudmi, totalna v tem smislu, da posega celo na področje gole človekove eksistence), so lastnosti materialnega produkta tega našega sprevernjenega sveta, ki ne kaže svoje perversnosti v ekonomski propagandi, ampak tudi v rastočih številkah mrtvih in ranjenih, v razsipanju z družbenim bogastvom in ne nazadnje tudi v povsem konkretni viziji barbarstva, ki je veliko bolj vidna, občutena, kot pa neka vizija komunizma.

Ni težko ali pa morda tudi je, da dojamemo, da za tem stoji nasilje naše in svetovne blagovne produkcije kot celote, produkcije postvarelih, odtujenih človeških odnosov, katerih ena izmed posledic, pa tudi vzrokov, je fenomen avtomobilizma. Ta se sicer skriva za estetsko obliko, za hitrostjo, za udobnostjo, za ekonomičnostjo, kar pa je vse samo zunanja pomada oziroma zavržena koristnost, uporabna vrednost avtomobila kot blaga, nad katerim prevzema vodstvo njegova vrednost oziroma, da smo bolj jasni, v razviti blagovni produkciji-kapitalistični produkciji, prevzema vodilno vlogo kapital, kot družbeni odnos, ki je totalnost vseh vzrokov in posledic in s tem povezanih protislovij meščanskega sveta.

Preseganje tega sveta je možno na dva načina, ki sta v bistvu eno in sicer je najprej pomembna strukturalna, strateška ukinit ev tega sveta, zaobsežena v razredni borbi proletariata in njegovih zaveznikov.

Drug način pa je v nekem smislu oportunističen, vendar v realnih odnosih sil v naši družbi še kako nujen in bistveno navezujoč se na zgoraj omenjeni prvi način. V mislih imam stalni boj proti možnosti destrukcije človeka, ki je inkorporiran v blagovno enoto avtaomobila in ki se tiče tako njegove proizvodnje kot tudi in, mogoče še bolj, področja njegove potrošnje, se pravi organizacije in varnosti prometa. Tu pa želim povedati zakaj sem se sploh odločil, da zapišem ta kratki sestavek.

Beseda je o prometni nesreči, ki se je zgodila danes na Titovi cesti za Bežigradom nasproti področja, kjer stojijo tri visokošolske organizacije (VUŠ s preko tisoč študenti, FSPN s preko tisoč študenti in kolos novo zgrajene EF Boris Kidrič, z ne vem koliko tisoč študenti), dve srednji šoli (vojaška gimnazija in srednja gradbena šola), štirje domovi za dijake in študente, ki vsi hodijo na Viatorjeve avtobuse preko Titove ceste, če želijo v center Ljubljane. Na tem mestu je danes nek voznik s svojim avtomobilom podrl neko dijakinjo ali študentko.

Toda tu je nekoč bil na cestišču označen prehod za pešce, ki ga danes ni več, navkljub temu, da je to področje velikega števila šol. Prav tako je postavljen samo znak prehoda za pešce, ne da bi bil osvetljen ali kako drugače poudarjen, čeprav je tu izredno frekventen prehod pešcev preko Titove ceste. Prav tako ni postavljenega nobenega prometnega znaka za drastično znižanje hitrosti, kaj šele, da bi postavili semaforje, ali celo zgradili podhod za pešce, čeprav vemo, da je Titova cesta ena najbolj prometnih žil v Ljubljani, prenatrpana s tovornjaki, avtobusi in drvečimi avtomobili.

Zato se sprašujemo, ali je za današnjo nesrečo kriv zgolj nepreviden voznik oz. neprevidno prečkanje ceste, ali pa j je za to nesrečo kriv kdo drug? In ta nekdo drug ste vi, tovariši mestni očetje, člani organov mesta Ljubljane, zaradi katerih malomarnosti v organiziranju prometa za Bežigradom (konkretno na Titovi cesti) in s tem povezani zagotovitvi varnosti prometa, je prišlo do zgoraj omenjene nesreče, ki bo mogoče zahtevala mlado življenje ali pa invalidnost.

Torej lahko permanentno, za lastno življenje ogroženi dijaki in študentje, zahtevamo od mesta Ljubljane oz. njenih odgovornih organov, da čim prej ukine danes potrjeno kot realno, drugače pa v stalni možnosti živečo klavnico ljudi na omenjenem področju Titove ceste.

Srečo Kirm

OB ČLANKU NA STRANI 7-B

KAJ NA VSE TO PRAVI TRIBUNA (o Tribuni)

Vsaj podpisanemu se zdi, da je bil skrajni čas, da se zastavi vprašanje sedanje vloge in značaja študentske kulture. K Jarhovemu spisu bi dodal svoje. Prvo se tiče spisa samega, drugo pa zadeva širšo situacijo.

1.) Navkljub temu, da si pisec zastavlja vprašanje kje so tisti razlogi, ki so povzročili sedanje stanje študentske kulture, se mi zdi, da ostaja na sinhronem nivoju sedanjosti, kar pomeni, da ne išče (ali ne najde) globalnih vzrokov za sedanje razmere. Verjetno bi tako dosežen spis to lahko proučil, ne pa da zvrne vso zaslugo za nastalo situacijo le na problem organiziranja. Težava je verjetno v tem, da je v začetku sedemdesetih let neinstitucionalizirana slovenska (in ne le slovenska) kultura (predvsem pa njena teoretska osnova in stran) zašla v idejno praznino ali preobrat, ki ga še ni uspela na novo zapolniti tako v produkcijskem kot teoretičnem smislu.

2.) Vprašljivo je, če je sedanja študentska kulturna situacija res tako ničeva, mislim da je predvsem manj očitna, kar ima seveda tudi svoje slabe stani, ter - v tem se z Jarhom povsem strinjam — premalo, ali sploh ne — organizirana. Vendar pa bi bilo treba ob njegovem spisu znova premisliti pomen in značaj ter predvsem vsebino pojma avantgarde, kajti zdi se, da izhaja avtor iz povsem specifičnega razumevanja avantgarde in naprednosti, ki ni tudi naše. Tribuna si bo lahko svoje stališče in svoj krog sodelavcev izoblikovala le postopoma, navkljub temu, da bi sami želeli drugače. Kajti gotovo ni naključje, da se ista vprašanja in isti problemi zatavljajo ob ŠKUC-u, RŠ, Mladih potih, Problemih — Literatura in skoraj vseh področjih študentske kulture in to še posebej ostro na nereproduktivnih področjih.

Očitno gre za to, da začnemo ali graditi vse znova, ali pa poskusimo v že obstoječem poiskati dejanske ali potencialne možnosti novega. Komplementaren par teorija — umetnost praktično ne obstaja več (ne glede na njegov pretekli tuji izvor), predvsem pa ne obstaja več v študentski ali mladinski kulturi, če pa že, pa v doslej nereflektirani obliki. Navkljub vsemu zapisanemu ter navkljub temu, da je Jarhov spis objavljen v zadnji številki letnika 76/77, prosi uredništvo vse, da se oglasijo s prispevki o spisu samem ali o vprašanjih, ki jih postavlja. To bo namreč ena možnih poti za spremembo sedanjega turobnega stanja, za prevrednotenje takšnega razumevanja sedanjosti in za poskus (post festum) ukinitve reza, ki je nastal pred nekaj leti, in ki ga občutimo še danes.

ALEŠ ERJAVEC

O PODGANI Z ROŽNATIMI UŠESCI, KI SE PRIPLAZI IZ TEME ALI JOJ, KAM BI SE DEL?

Ni moj namen zapisati nekaj vrstic o urednikovanju pri Mladini, niti o Mladini, pač pa nekaj o dozorelem paradižniku, o mežgi, o blaževem ognju, o Blažu Ogorevcu, o tem da se nima kam dat — pa piše oslarijel!

Tako zgleda, da se ni imel kam dat in si je porekel: V moji glavi se sprehajajo premnoge stvari in zapisal velik kup laži pod naslovom *Joj, kam bi se del?* In se je domislil, pa hudirja, saj to so gola dejstva in te stvari pa vem kar sam od sebe in ni mu bilo potrebno pogledati v svojo pesniško zbirko. Kar je nastalo za tem je dokumentirano na 20. in 21. strani Mladine št. 17 z dne 5. maja 1977.

Literat zamahne čez dve strani in mizica pogrne se — literati nimajo nobene možnosti objavljanja literarne produkcije v Tribuni, v Mladih potih, Problemih, na Radiu Student ... Interpretira pozitivno dejstvo in o razlogih za to nič ne poreče, od sedaj dejstva odmevajo kar sama od sebe. Do tu vse prav — konsekvence, ki se tu odvija, pa je kristalno jasna: ker ti fantje ne znajo, pa znamo mi pri Mladini, mi pri Škucu! Skratka povsod kjer je ON, kjer je njegova veličina, kjer praska ostroga velikega petelina. Nezačuden je sname masko, pokaže se farizej, pust je mimo, postijo pa naj se pri Tribuni!

Pomembno dejstvo ob že povedanem je to, da se počasi iz teme plazi bitje z rožnatimi ušesci A. Pengova, ki bi rad Tribuno kot prilogo Mladine, kar v veliki meri kaže tekst v isti številki revije "M" na strani 14 Igorja Longyke. Avtor naj bi zbral podatke literarnih, informativnih, strokovnih časopisov in revij za otroke in mladino v slovenskem jeziku. Ko pove nekaj o Cicibanu, Pionirskem listu, Mladini, Mladem rodu in še o nekaterih drugih časopisih in revijah za otroke se ustavi in na mladinski tisk "pozabi". Nič ne pove o Katedri, Tribuni, Problemih, Časopisu za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo. Zvestna skleroza je očitna, kot je skleroza zavesti neizpodbitna.

Miselna beda "nič več kar je nekoč bila" (kljukce misli na Tribuno), perverzna polit-demagogija "padla je naklada, izhajanje je neredno, (včasih smo priča skoraj celoletnim presledkom)", hinavščina "objave so zgolj naključne", kažejo na informiranost slonečca na Sumijevih šankih ob vrčku svetlega piva.

No, in ker se nam zameri ravno naključnost izbora bomo začeli z vokali. Ker je o brez vogalov in ne bode, začnimo kar z njim!

Ooooo ... kot Ogorevčev Blaž. Hop, jo že imamo!

"Nek petelin. Velik in bedast.

Ima majhne, črne očke.

Zjutraj se prevzetno dere na dvorišču."

Pa še tole: ker že sprašuje: "Joj, kam bi se del?" mu predlagam: "I, kjer si se vzel!"

b. pirih

POPRAVEK

V prejšnji številki Tribune je v oglašju Kreditne banke Koper pomotoma izpadel napis "objavlja nagradni razpis". Za napako se oprostamo!

Uredništvo

NUJNI DISPEČ SKUPINE ZA STRIPSKO ANIMACIJO

Sredi junija bo v založbi kulturnega centra izšla knjiga stripov Kostje Gatnika z naslovom "Magna Purga" (danes in nikdar več). Na 70-tih straneh gigantskega formata (glej Tribuno), na kvalitetnem papirju in v poltrdih platnicah bodo objavljeni nekateri od najboljših stripov, kar jih je ugledalo luč sveta pri nas, med njimi dva (skupaj 24 strani), za katera sta tekst napisala sama Milan Jesih in Marko Švabič! Vse to, skupaj z barvno naslovnico dobite za 30 din! Ker naklada zares ni velika, toplo priporočamo pismeno prednaročilo (vplačilo vnaprej ali po povzetju) in sicer s spodaj natisnjeno naročilnico (ali tudi z dopisnico na naslov Trg osvoboditve 1/III).

NAROČILNICA

Podpisani(a)

naročam knjigo stripov "Magna Purga" — danes in nikdar več! po ceni 30 din. Plačal(a) jo bom takoj/po povzetju. Moj naslov

TOLE PA JE NASLOVNA STRAN KNJIGE STRIPOV KOSTJE GATNIKA, KI BO IZŠLA PRI ŠKUC

BO ŠTUDENTSKI SERVIS študentski servis ALI NE BO?

Že leta 1974 je vodstvo Študentskega servisa začelo z akcijo za reorganizacijo takratne in žal še sedanje oblike upravljanja. Vsa stvar naj bi potekala tako, da bi študentje sodelovali pri odločanju in upravljanju v Svetu servisa (kar je v skladu s sistemom samoupravljanja) in Servis bi bil s tem vtkan v sfero posebnega družbenega pomena, v kateri tiči visoko šolstvo. Od zasnutka take poti pa do realizacije bo moralo preteči še precej vode, ker je več kot očitno, da niti Univerza niti UK ZSMS nimata zadostnega interesa niti pregleda nad pomenom take ustanove. To imajo očitno le vsi tisti, ki zjutraj ob petih začno dežurati pred Servisom in čakajo dodelitve začasnih zaposlitev. Intenzivneje se je akcija začela v jeseni 1976, vendar je do danes spel zablodila v slepo ulico, ker očitno ni možno najti prave in jasne poti, po kateri bi bilo mogoče študentski servis speljati v sfero samoupravljanja. Jasno je samo to (in to je tudi izhodišče): pri upravljanju Študentskega servisa morajo sodelovati tako študentje, ki preko njega iščejo zaposlitev, tako profesorji, ki naj predstavljajo Univerzo in morda še kdo. Brez prikrivanja lahko rečemo, da je točka, kjer se je vse zataknilo, ostanek dohodka in vprašanje je, kdo naj si ta ostanek dohodka deli. Prav gotovo ne delavci Servisa, razen tistega dela, ki ga sami ustvarijo in je njihov neodtujljivi delež, temveč le in samo študentje, ki so ga ustvarili. Od njihove zavesti je odvisno ali ga bodo investirali v izboljšanje študentskega standarda ali pa si ga bodo nakazali na hranilne knjižice. Pravim, od njihove zavesti je odvisno in pa od katera od organizacij ali kakšnega parcialnega interesa, temveč samo od interesa ustvarjalcev ostaneka dohodka. Ko nam bodo te stvari povsem jasne, bomo lahko govorili o taki in taki obliki, ki bo seveda v skladu z vsimi predpisi, ki tako panogo kot je Servis, zadevajo. Velik problem pa je v tem, ker organizacije kot so Servisi (posredovanje občnih in začasnih zaposlitev) niso eksplicitno omenjeni v nobenem od zakonov, razen v Zakonu o visokem šolstvu, po katerem naj bi bil Servis organizacija posebnega družbenega pomena. Posebnega v tem, da bi poskušal v okviru ponudb, ki jih dobiva, organizirati takšno pokrivanje študijske teorije s prakso, da bi bilo to dejansko usposabljanje za bodoče delovno mesto. V elaboratu, ki ga je Servis izdelal in za katerega se je zdelo, da je še zadnji kamen pred uresničitvijo zastavljenih reorganizacijskih ciljev, je jasno zabeleženo, da je bila udeležba študentov, ki so delali preko Servisa, preko 50% v stroki študija! To pa niso zanemarljivi podatki. Zadnje čase pa se je ponovno zataknilo pri kosti, ki bi jo radi nekateri obrali (ostanek dohodka), zato vsiljujejo (v osebnih pogovorih ...) misel, da bi bil Servis delovna organizacija. Iz tega je jasno, da bi bil ob tem zapostavljen običajni delegatski sistem in bi bila izničena možnost, da v Servisu in o Servisu odločajo tisti, ki ustvarjajo dohodek in ki s prodajo (menjavo) svojega dela omogočajo, da Servis sploh je. Čeprav je Servis nekoliko vprašljiva oblika trgovanja z delom, je nujno potreben, tako nujno potreben, da je nepogrešljiv: zaradi enega samega razloga: študentje večinoma niso več dijaki, so polnoletne osebe, ki so popolnoma odvisne od družbene podpore, kar pomeni, da so družbi na razpolago in vsej svoji eksistenci odvisno od nje. To ne velja za čisto vse, velja pa za tiste, katerim starši ne morejo omogočiti študija z lastnimi sredstvi. O čem govorim? Govorim o študentski politiki, ki je ozko povezana s kadrovsko politiko, ta pa je enaka nič. Iz tega sledi, da je tudi študentska politika, ki je na to vezana popolnoma neprimerna. V to pa posega Študentski servis in omogoča študentom premoščati najhujše finančne travme. Jasno je, da pri tem trpi študijski proces in se študij prenese v območje postranskega. Če pa bi bil Servis organiziran v okviru Univerze, v okviru študijskega procesa, potem bi bilo možno pospeševati pokrivanje prakse s teorijo, kar bi sprostito zapostavljenost študija v primeru, da se mora študent zaposliti, ker ga štipenditor pušča na cedilu. Razumljivo je tudi, da ima študent le malo večje potrebe kot sta dva obroka dnevno in postelja. Tudi zato se zaposluje, ker nam je nekoliko težko gledati vrstnike, ki so zaposleni in se ukvarjajo z drugačnimi problemi (katera tekma, kje počitnice, kakšen avto ...). Lažna je fama o nadomestilu z večjim dohodkom, ki naj bi študenta čakal na delovnem mestu. Lažna in za našo družbo, ki naj bi ne bila model meščanske družbe že povsem neprimerna in škodljiva. Poleg tega pa so velike razlike tudi po posameznih strokah, pa čeprav je vse visokošolski študij in je zelo povsem normalno (glede na stanje in ne teoretično), da se bodoči profesorji zaposlujejo v Ljubljanski banki, ki jim nudi kolikor toliko ugodne pogoje za življenje v zameno za kancijljsko delo. Vož se je utrgal in drvi navzdol, zavirači pa ostajajo nemi in osupli ter zvezanih rok. (Dokaz si poiščite v sobotnih izdajah Dela, kjer so navedeni osebni dohodki za posamezne stroke!) Torej: Servis nam je potreben, vendar mora biti organiziran na drugačnih temeljih in vsi tisti, ki ga obsojate pridobitništva, ste nekoliko v zmoti: sami smo krivi, da je tako. Izpustili smo krmilo iz rok in naše vozilo nekontrolirano pleše in riše čudne vijuge. Veliko odgovornost pri tem pa nosijo tisti in tiste organizacije, ki naj bi študente popeljale v akcije, pa se nekako niso znašle v trenutku, ki se je naredil.

S. Z.

